

R REVUE
NAPĚTÍ a
HUMORU

5
ROČNÍK 1

Sociologie vodníka

KONFRONTACE

Vilém Hejl
Nikolaj Terlecký
Jiří Voskovec
Jiří Šlitr
Jiří Trnka
Robert Kristofori

REVUE NAPĚTÍ a HUMORU

5. číslo
15. říjen 1979
Ročník I
Čurých
Řídí Vladimír Škutina

OBSAH

Sociologie vodníka
str. 2

VILÉM HEJL
Myšlenky ředitele Myslíka
str. 102

NIKOLAJ TERLECKÝ
Commedia dell' arte
str. 111

JIŘÍ VOSKOVEC
Deštníkové sny
str. 150

JIŘÍ ŠLITR
kresby v celé revui

JIŘÍ TRNKA
kresba na str. 3

ROBERT KRISTOFORI
litografie str. 34, 45, 65, 98 – 101,
143, 145, 147

C by Vilém Hejl, Austria
C by Nikolaj Terlecký, Switzerland
C by Jiří Voskovec, USA
I by Jiří Trnka, Praha
I by Jiří Šlitr, Praha
I by Robert Kristofori, Oslo

POTKATI V ČECHÁCH VODNÍKA = DO PRŮŠVIHU VBRUSLITI

Na mostě Prvního máje /za svobodna Most legií/ v Praze jsem potkával vodníka. Chodíval pěšky ze Hřebenek do Zlaté kapličky. Když byla na repertoiru Rusalka, zpíval „Rusalko ubohá, bledá“. Občanským jménem se jmenoval Eduard Haken a doopravdivý vodník, co bydlel pod šlajsnou u Střeleckého ostrova, ho respektoval, protože sám uměl zpívat jen fistulkou. Zato o těch dvou, co v Jiráskově Lucerně hráli Ivana a Michala tvrdil, že to nejsou žádní vodníci, že to jsou podvodníci. Když jsem se tázal proč, cákal rozhořčeně šosatýro hacafráčkem a prohlašoval, že houbelec vím o vodnictvu v Čechách. Tím mě namfelnul a protože jsem byl zrovna nezaměstnaný, rozhodl jsem se, že se na problém vodnictva v Čechách podívám z hlediska současné vědy. Divnou shodou okolností bylo rovněž nezaměstnaných 136 historiků, 73 filosofů, 2 atomoví fyzikové, 554 vodohospodářů a 83 sociologů. A jeden zkrachovaný marxista leninista, ale

ten s námi do kolektivu nešel, protože nepředpokládal, že by se v budoucnu vodníci mohli stát vedoucí silou socialistické společnosti. Nás zbývajících

849 nezaměstnaných tedy utvořilo Výzkumný ústav vývoje vodnictva v Čechách, který na rozdíl od ostatních výzkumných ústavů zkoumal užitečno. A zde je první výsledek této kolektivní vědecké práce. Protože zbývajících 848 bada-

telů zůstalo dále v Čechách, uchoval jsem jejich jména v přísné anonymitě, neboť do dnešního dne nepřišel z Moskvy souhlas k publikování této objevné sociologické studie.

Vladimír Škutina

K publikování připraveno za laskavé spolupráce odborové organizace vodníků Curyšského jezera.

- Na vlnách řeky Limmat, říjen 1979

Sociologie vodníka

První vydání 1974, 1981

176 s., 11 Kč

UPOZORNĚNÍ :

Všechny osoby, uvedené v této knize, jsou skutečné postavy; jejich jména nebyla vymyšlena ani úmyslně změněna. Popisované příběhy Vám nic nepřipomínají, neboť se skutečně udály.

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme tímto sami sobě, že jsme vynaložili takové úsilí při sběru potřebného materiálu, našli si pro sebe čas, abychom mohli studovat odborné prameny a věnovali takovou péči při uspořádání tak rozsáhlé práce, kterou představuje naše studie. Ještě jednou si děkujeme a gratulujeme.

Praha leden 1977 - duben 1979

Autoři

Obsah:

1. Předmluva	6
2. Vodník a společnost	11
3. Sociální mechanismy	46
4. Ekologie vodníka	66
5. Patologie vodníka	71
6. Masová kultura	75
7. Volný čas	78
8. Metody výzkumu	83
9. Futurologie vodníka	89
10. Resumé	92
11. Bibliografie	93

1. Předmluva

/SPOLEČENSKÉ VĚDY NEJSOU VŠELÉK/

Budiž předem řečeno, že v naší kulturní oblasti se chová člověk k vodníkům se značnou dávkou nepochopení, s určitými předsudky. Úkolem sociálního pracovníka a sociálních služeb je, aby zjistili, proč mají někteří lidé předsudky, jak a proč se předsudky utvářejí, mění, jaké účinky má předsudek na chování a jednání člověka, který má tento předsudek, jaký má předsudek vliv na postoje vodníka samotného a jakými metodami je možno působení předsudku alespoň zmenšit, když si již neklademe cíl nejvyšší: vymýtít jej zcela.

Je obecně známo, že to, čemu se dřív říkalo sociální okolí, nelze chápat dnes jednostranně pouze jako sociální okolí člověka. A je také pravda, že tento omyl je v současnosti stále více diskutován, a že se hledají cesty, jak zabránit tomu, aby předsudek nepřerostl do lhostejnosti veřejného mínění ke stále se zhoršujícímu životnímu prostředí vodníka.

Na IX. mezinárodním kongresu „O životním prostředí“, konaném v roce 1970 pod patronací ÚFS ČSAV v Ostravě, probíhala jednání k některým otázkám t. zv. reálného výzkumu. Nezávisle na nich se podařilo jednomu z účastníků této akce L. Š. uspořádat v přestávce pracovní porady komise pro otázky „Znečišťování vod“ malou besedu a položit zúčastněným následující otázku:

L. Š. /Ostrava/: „Přežije vodník rok 1995?“

prof. HEISSE /Viedeň/: „Chtěl bych zdůraznit historickou symbiózu vodníka a člověka. Myslím, že kdybychom si tuto otázku položili takto, pan kolega promine, položili bychom ji špatně! Předpokládáme totiž, že v případě, že přežije člověk, musí logicky vodník přežít také! Odpovídám proto: Vodník přežije rok 1995, ale kladu další otázku: Jak přežije?“

FREUDOV /Stalingrad, Volgograd, Carycin/: „My se tímto problémem soustavně zabýváme již celou řadu let a naši přední odborníci k této otázce vydali několik zásadních děl. Jde nám především o to, položit tuto otázku z pozice marxistické sociologie, to je jediná možná cesta, jak postoupit dále. Tato konference a dílčí jednání v komisech, a zejména pak naše komise pro otázky „Znečišťování vod“, by měla koordinovat výzkumné úkoly pro další období. Naše delegace přijela s velice zajímavými materiály, jež jsou dílčími zprávami všesvazového badatelského úkolu Akademie věd „K otázkám životního prostředí a jeho vlivu na utváření osobnosti socialistického člověka“. Ale nepřijeli jsme nikoho poučovat, ale seznámit se s prací našich přátel ze socialistických zemí a poznatky západních delegací.

My jsme se přijeli pňučit, protože se učíme stále, jak říká jedna naše dobrá ruská pravda: „Učit se, učit se.“

Theo van der BALLAS /Amsterdam/: „Nebudeme dlouho chodit kolem náměstí, jak se zase říká s oblibou u nás, když nevíme, jak do toho. Přežije. U nás určitě přežije, protože chceme přežít i my lidé. Je pravda, že jsme za posledních padesát let udělali všechno pro to, aby vody ubývalo a přibývalo země. Na základě rozsáhlého programu, který je neustále doplňován, zvětšujeme Holandsko, a tím celý Benelux, na úkor moře, tedy nikoli živlu sladkovodních vodníků, o kterých je právě řeč. A naše dopravní, nebo lépe komunikační kanály, jsou jednotlivými obcemi udržovány tak, aby nedocházelo k jejich znečišťování. Situace je v současné době uspokojivá. Mohu tedy zodpovědně prohlásit, a činím tak i za své nepřítomné kolegy, že nejsme v naší zemi postaveni před takový problém, jaký naznačil ve své otázce náš československý kolega. A jestliže by někdy k tomuto stavu přece jen došlo, nešlo by snad vůbec o to, zda přežije vodník či člověk. Existence jednoho přece podmiňuje existenci druhého“.

Doc. V. H. /Praha/: „Souhlasím především s vyčerpávajícím a otevřeným stanoviskem soudruha Freudova a myslím, že není třeba k tomu cokoli dodávat. Musel bych pouze opakovat to, co řekl on“.

prof. JANSEN /Oslo/: „Profil našeho vodníka se poněkud vzdaluje, řekl bych zejména mentalitou, středoevropskému typu, který se ukazuje poněkud adaptabilnějším. Tato schopnost je často ventilována na separátních jednáních skandinávských sociologických společností, která svolává v pravidelných obdobích Norwegian Sociological Assotiation. Nedávno jsem četl Bulletin de l'Institut de recherches économiques et sociales, Université catholique de Louvain a zjistil jsem, že se nad onou přispůsobovací schopností pozastavily i některé společnosti západní Evropy. Nicméně v případě, že na základě výsledků helsinské konference budou uskutečněny týmové výzkumy s mezinárodní účastí na toto téma, bude jistě brzy jasno, který vodník přežije a který nikoli. Vypadá to, že přežijí všichni. Ale nač plýtvat přehnaným optimismem, když jej nemůžeme opřít ani o čísla ani o empirii.“

L. Š. /Ostrava/: „Děkuji vám všem za účast na této improvizované besedě a přeji vám mnoho úspěchů do dalšího jednání v komisích.“

Tato krátká beseda objevila velice důležitý faktor, postižitelný u všech odpovídajících /snad s výjimkou našeho reprezentanta docenta V. H. /, že se i v ostatních sociologických společnostech k tomuto problému dostali, i když jej ventilovali v různých polohách s různými výsledky. V zásadě je podmiňována existence vodníka existencí člověka a naopak. U nás je nutné, jak jsme již uvedli, nejprve vymýtit předsudek. Osvobodit vodníka z ideologických mýtů a postavit jej na materialistický základ.

Není úkolem sociálního pracovníka, aby navozoval změny společenských okolností nutných k odstranění předsudku nebo, aby vyřešil dalekosáhlé společenské a hospodářské problémy. To je funkcí a úkolem společnosti samé. Úspěšná

změna závisí na nejrůznějších organizacích, úrovni výchovného systému a výchovného působení všech složek společnosti. Společenské vědy nejsou pak v

změna závisí na nejrůznějších organizacích, úrovni výchovného systému a výchovného působení všech složek společnosti. Společenské vědy nejsou pak všelékem. Mohou přispět k objasnění příčin, porozumět souvislostem, předpovídat, hodnotit a radit, ale nejsou schopny tuto problematiku univerzálně řešit. K řešení mohou pouze přispět, pokud se budou tímto problémem zabývat společně. Jen společným úsilím všech společenských věd, jejich vědních disciplin a dále pak jejich spojením s dalšími vědami mohou dostat společenské a hospodářské organizace námět, jak otázky řešit a naznačit, jaký je možno od těchto opatření očekávat výsledek. Vědecká práce se nám v této fázi zužuje do jakéhosi sociálního plánování nebo také do sociální prognostiky. Jen tímto způsobem je možno pokročit v boji proti předsudkům a postavit vodníka tam, kde je jeho místo. Úroveň společnosti je možno měřit na jejím postoji, chování a jednání vůči vodníkům.

2. Vodník a společnost

1. K POJMU VODNÍK

Motto:

„Druhá polovina XX. století je provázena
nebývalými vědeckými převraty,
nastupuje duchovní revoluce,
mizí bílá místa v našem poznání.“

X. Y. HALDAN /1975/

Autor vědeckého materiálu je vždy povinnen svá studia a exkurse do jiných vědních oborů provést, pokud možno, vyčerpávajícím způsobem. V případě uvedeného předmětu našeho zájmu však konstatujeme, že hlubší rozbor existujících materiálů ponecháme decentně stranou.

Co jsme totiž, vážení přátelé, shledali? Materiálu je sice dosti, ale silně fiktivního, chaotického, nikým řádně uspořádaného. Běžně zjišťujeme, že teoretické úvahy nejsou zatím jednotné ani v základním pojmoslovném aparátu. Nikdo si vážně netroufá zabývat se problémem vodník, či hashrman, když vodník, tak proč, když hashrman, tak proč? Mávnutí rukou nad touto otázkou je záměrným zjednodušováním základních terminologických znaků, které je nutno teprve definovat, nebo alespoň se o tuto definici pokusit. Předem odmítáme diskuzi s váženým panem docentem V.H., který zatím nemá jasno a nikdy mít jasno patrně nebude, a a to ani v jiných vědních oblastech. Upozorňujeme na to, že nepovedeme žádné akademické debaty na výše uvedené téma, dokud vážený pan docent nebude ochoten s námi své závěry konfrontovat a nechat si od nás vyvrátit, a na tom trváme, vyvrátit svou povrchní teorii reprodukčního procesu vodníka v tom místě, že všechny genetické faktory potomka, vždy a pouze pohlaví mužského, získává tento jedi-

nec pouze od otce. Pro toto tvrzení je výraz nesmysl velice slušným a ohleduplným označením.

Pokusy o vysvětlení původu vodníka nacházíme již ve zlomcích středověké poezie studentské a bakalářské, ale jen velice zřídka a skutečně téměř zlomkovitě. Přejdeme tedy k prvním ucelenějším „vědecktějším“ pokusům o určité závěry, shrnutí a hledání souvislostí.

Jako nejcennější se v tomto směru ukazuje encyklopedické heslo uvedené Dr. Frant. Lad. Riegrem, redaktorem, v devátém dílu jeho naučného slovníku vydaného nakladatelem knihkupcem I. L. Koberem r. 1872. Snaha o seriózní zpracování hesla, které akceptoval od autora pod německou značkou Sab., je patrna zejména z druhé věty níže uvedeného hesla /viz./

„Vodník, vodní mužík, rus. vodjanoj, pol. topielec, něm. Wassermann, jest v pověrách národních mytická bytost, která se zdržuje vůbec ve vodách. Podivu hodno jest, že nám Čechům už namnoze se vytratilo české pojmenování v-a, ježž národ větším dílem nazývá h a s t r m a n e m /zkažené z něm. Wassermann/. České jméno v. zachovalo se mezi lidem pouze v některých krajinách, např. v Podkrkonoší okolo Vysoké, Železného Brodu aj. Poněť však o této bytosti udržuje se v národě našem podnes v živé paměti. Lid náš myslí sobě v-a co mužíka zelených vlasův a v zeleném kabátě, z jehož levého šosu kape voda. Někteří mu přidávají červenou čapku na hlavu. V. žije v jezerech, rybnících, řekách, potocích i studánkách, kdež provozuje potutelné rejdy své: óhá na lidi, kteří se jdou koupat a zavábiv je do hlubiny utopí je a stáhne do svého podvodního paláce. Tam pak stfádá duše utopencův pod poklopenými hrnečky a poštěstí-li se některé dušičce uklouznouti mu, ta vyplyne na povrch v podobě bubliny. Ale v. má moc jenom k těm lidem, kterým souzeno umřítí, a tací lidé žádnou živou mocí osudu svému neujdou; pakliže mu přece uklouznou, v. poznamená si je šňůrkou červenou, které se nedá sundati, a člověk takový dříve či později sám se utopí. Proto také rybáři neradi pomáhají lidem tonoucím, obávajíce se, aby jim v. neказil rybolov ane-

bo aby jich samých neutopil. Ostatně možná učiniti v-a neškodným, když se dětem ovážou ruce, nohy, nebo krk motouzem; pak nemá k nim v. žádné moci. A chceš-li v-a spoutati, svaž ho lýkovým provazem, a on se ti ani nehne. Už několikráte podařilo se lidem chytiti v-a. Na Opočensku ulovili jej v rybníku „Broumaru“ a věznili v kleci; jedna žena dala se jím přemluvíti a pozvedla trochu mříž, načež v. otvorem utekl.

Někdy sám opustiv svůj živel přichází v. mezi lidi, ale na suché zemi pozbývá své moci, kterou má jen ve vodě. Tak přišel jednou do masných krámů pro maso, řezník poznav ho po hlase huhňavém a po obleku zeleném, a věda, že na suchu nemá moci, utál mu prst jako náhodou. V. pohrozil mu pomstou. Postrašený řezník netroufal si pak ani k vodě, a přece stihla ho pomsta v-a; neboť do dne a do roka utopil se lžíci polívky, kterou se zahltil. - Nejvíce povídaček o v-ovi čili vodjaném, zachovalo se na Rusi. Děduška - vodjanoj, čili vodjanik, vodovik podobá se v mnohém ohledu k Domovému, jen že tento vládne na suchu, onen ve vodách. Rusové představují v-a co starce s velkým nabubřelým břichem a s opuchlými tvářemi. Žije v hlubinách vod, tůňích, proudech a vírech, ale i v močálech /a sluje pak bolotjanik/, zvláště pak rád se zdržuje u mlýnův vedle samých kol. Každý mlýn, ba každé složení má svého v-a, který vládne svým kolem, sedává na něm navrchu, když se točí... Mlynář musí býti s v-em za dobré, sice mu porve stroj, porazí stavidlo nebo protrhne hráz nebo jinak uškodí. Při zakládání mlýna žádá v. své oběti; dostačí, když se mu slíbí nějaká živá tvář: prase, kráva, ovce ap., a on si pak vyčká příležitost, aby ji utopil. V. jest velký piják; chodívá i do hospod, kdež pije a hraje v kostky a karty ... V-ici jsou skoro vesměs ženati a mívají mnoho dětí. Za ženy pojímají vodní děvy aneb utonilé smrtelnice, s kterými rovněž plodí děti. Když z jara rozvodněné řeky z břehův vystoupí a strhují mosty a mlýny, tu říká lid, že v-ici na svatbě se opili a ve své rozpustilosti žádných mezi nedbají. Když v-ova žena se chystá k porodu, on vezme na se podobu člověčí, dojde do města nebo do vsi pro

porodní bábu, přivede ji do své podvodní říše a za práci ji zlatem a stříbrem štědře odmění. V. jest svrchovaným pánem vod i všeho, co v nich i na nich jest: on chrání plavce v bouři a dává rybářům zdárný lov; než i všelijaké nehody na vodách pocházejí od něho v. jest potměšilý a svůdný právě tak, jako živel, ve kterém žije. Mrtvoly utopencův bývají opuchlé a zsinalé, důkaz to, že je v. je udávil. Zadávív člověka v. bere jeho duši do své služby, tělo pak vyhodí, a ono vyplýne na povrch. Neradno koupati se bez křížku na krku nebo po západu slunce, poněvadž v. zvláště v noci provozuje moc svou a vyjda na břeh rozčesává si vlasy; ve dne pak skrývá se v hlubině. Po celé léto bdí v., v zimě pak spí a probouzí se teprv z jara, kdy začíná nový život na vodách. Procitnuv z dlouhého spánku, bývá hladov a mrzut; z mrzutosti prolamuje led, vzdýmá vody a rozhání ryby na vše strany. V tu dobu usmívají Rusové rozhněvaného v-a obětní: koupí koně nesmlouvavše o cenu a krmí jej tři dny chlebem, pak mu svážou nohy provazem, na krk pověsí dva žernovy, a hlavu pomazou medem, do hřívý zapletou pestré stužky a o půl noci hodí ho do prorubí /stojí-li posud led/ nebo utopí uprostřed řeky. Mlynáři pak obětují v-ovi co rok vykrmenou černou svini, aby jim netrhal hráze. Na podzim zas obětují mu husu, za to, že po celý rok, chránil husy a kachny žijící v jeho živlu. V. jest také ochráncem včel /což vysvětluje z mythologické souvislosti vody s medem/ „."

Uvedená ukázka někdejší "vědecké" práce se zdá dnešnímu čtenáři jistě archaická jak ve formě, tak i obsahu. Citované heslo můžeme podrobně rozebrat slovo za slovem a přesně dokázat, kde se zpracovatel držel mythologie, kde ústního podání a kde si tzv. pustil fantazii "na špacír". Ponecháme stranou invektivy a nikam nevedoucí spory a podtrhněme nejzávažnější momenty z této ukázky.

V Broumaru ulovili vodníka a bez jakékoli příčiny jej vězní v kleci. Jen šťastnou shodou okolností potkává lid-skost v čisté podobě a prchá. Ptáme se: „Proč je vůbec lo-ven? "

Přijde do mastných krámů a utnou mu prst jako náhodou.

Může se zlotřilý řezník divit, že jej tento prokleje a slíbí pomstu, kterou ve své zásadovosti dokoná?

Zatím ještě není vyslovena pochybnost o omylu při ztožňování hastrmana s vodníkem, ale bez ohledu na tuto skutečnost jedná se o tvory, kteří jsou od nepaměti nespravedlivě pronásledováni, vysmíváni, provokováni, je na ně líčeno lýkem a když chyceni, jsou trýzněni nedostatkem vody. Jak neuvěřitelně nízké. Který organizmus vydrží delší dobu bez tekutiny, aniž by strádal?

Jde o tvory, kteří žijí mimo zákony a společnost jen proto, že mají vyjímečné schopnosti v zacházení s vodním živlem. Jak by ne, když v samotu uzavření, nalézají u vody klid a lék proti lidské nepřítelosti. Ty krásné chvíle na březích a ty krásné ryby.

Zmíněná ukázka je orientována silně slovensky a není se co divit, když si všimneme data, ve kterém byl tento naučný slovník vydán.

Úmyslně pak necítujeme část o polském topielci, který se našemu pojetí, i právě prezentovanému mytologickému, poněkud vzdaluje. Zmínka o některých slovanských vodnicích je ve stručnosti uvedena i v závěru další tendenčně zpracované ukázky a jak později sami pochopíte, nejedná se téměř vůbec o vodníka.

A co Slovensko? Rozdílné pojetí podle krajů a oblastí; pojetí pro Slovensko typické i v jiných oborech. Na středním Slovensku je nazýván vodný chlap, vodný člověk, vodný muž, vodnár, na Oravě topelec, na západním Slovensku hastrman. Jeho původ se zřídka vysvětluje jako sebevrah, který se utopil. Proti jeho moci se jako nejbezpečnější ochranný prostředek považuje česnek. Přemůže jej prý ten, kdo jídá placky z žitné mouky.

Ottův slovník naučný z roku 1896, vydaný vlastní knihtiskárnou autora, v desátém díle této ilustrované encyklopedie obecných vědomostí praví na str. 948:

Hastrman viz **Vodník**.

Ve dvacátém šestém dílu, který je vydán až v roce 1907, se dočítáme na str. 871,

„Vodník, vůbec hashrman /z něm. Wassermann/ zvaný, v národním podání českém představuje se jako malý mužíček, který má žluté spodky, zelený nebo červený kabát s velkými šosy, na hlavě zelený nebo šedivý klobouk, který ozdoben bývá kyticí. Znatelný jest tím, že mu z šosu kape voda. V ruce drží zelený proutek, kterým si vodu brázdí. Jest měkký jako vosk, proto ho nelze zachytiti, feč má huhňavou a "na cizo" překroucenou /viz heslo vodnická feč/. Proměňuje se rád v rybu, hada, žábu, koně apod. Bydlí v hlubokých vodách blíže mlýnů; pod vodou má velikánské síně a pokoje samým křišťálem a diamanty vykládané. Tam chová duše utopených v hrnečkách pod pukličkami; odklopí-li se puklice, vyvázne dušička jako bublina z vody. Žije sám nebo se ženou a dětmi. V-ova žena se ráda proměňuje v žábu a jest lidem příznivější než její muž. Ve vodě se šplouchá, až hrůza obchází lidi mimojdoucí; potápěje se rozbujuje vodu velkými vlnami, že rybník podobá se moři. Časem vychází na břeh a houpá se na stromech u rybníka; spatřiv člověka, skáče s koňským řehotem do vody. Prováděje rozličné žerty láká k sobě lidi, zvláště děvčata a děti; často rozprostírá na křoví u vody barevné pentličky a lesklá zrcadélka, a kdo se těch věcí dotkne, upadá v jeho moc a jistě se utopí. Časem sedává v podobě pacholátka na lávce a s pláčem padne do vody; kdo ho chce vytáhnouti, toho se zmocní. Na suchu nemá síly, ale ve vodě mu nikdo neodolá. Devětkrát za rok chodívá prý ze studených hradů svých na teplou zemi, aby přilákal k sobě lidi. Navštěvuje osamělá stavení, rozmlouvá s lidmi a požívá u nich ryb nebo mléka. Přichází také do vsí a měst, zvláště na trhy; kdykoliv na trhu se objeví, mají kramáři dobrý odbyt zboží. Za nocí chodívá k pastýřům ovcí nebo koní hrát se a skotačí s nimi kolem ohně. Zvláště rád škádlí mlynáře, jimž zastavuje vodu, která teče na kola, nebo naopak pouští mlýny a tříská na zanásce. Zato rybářům pomáhá lovití, chodívá k nim na svatbu, opatřuje dcerám jejich věno, bývá dětem za kmotra, půjčuje jim peníze apod. Miluje hudbu, rád tancuje s děvčaty selskými a běře si je za ženy. Lidi zve za kmotry a odměňuje je za to

smetím, které se mění v ryzí zlato. V-ka možno chytiti a a spoutati lýkovým provazem, houžví z devatera lýčí spletenou nebo barevnými tkanicemi; některé květiny, jako černobýl, tolita, turánek, kapradí a neřesil chrání člověka před jeho mocí. Rusové mu říkají vodjaník, vodjanoj, Poláci topielec, Slovinci podvodnji nebo vodeni mož, luž. Srbové wódny muž nebo nykus a připisují mu podobné vlastnosti jako Čechové ...”

Vážení zpracovatelé těchto řádek, nemůžeme již spolu vésti akademické debaty na toto téma, a proto bude na místě, když prohlásíme, že Vaše názory jsou překonané, spekulativně formulované a nevědecké a jsou přisuzovány jakési bytosti, která snad ani nemohla existovat a zcela jistě ne v té podobě, jak je předkládána.

Vaše doba byla jistě velice složitá, zejména pak po stránce společenské a vědecky pracovat na toto téma bylo jistě nové a odvěžné. Bylo jistě předložit měšťákovi vodníka jako škaredého, jestřábovitého počestlého nebo lépe poslovanštělého wassermanna, holčičkáře a tajtrdlíka s pentličkami. Někteří vaši současníci měli podobné, i když ne tak vyčerpávající, názory a je nutno přiznat, že i dnes se setkáváme s podobnými závěry, které jsou nekonečně papouškovány, ze široka, bez hloubky, bez jakékoli konkrétnosti.

Proto také náš závěrečný seznam literatury předem vylučuje pohádky a báje jako studijní materiál. Jde o literární útvar sice velice zajímavý, nikoli však takový, kterého by bylo možno použít pro vědeckou práci. Pro úplnost a případnou argumentaci na stránkách společenskovedních časopisů s fundovanými vědeckými teamy, která bude pouze podporovat naše závěry a pro kterou již v této studii nebylo místa, byla tato dětská a mládežnická literatura pečlivě studována.

Komenského slovník naučný ve svazku X. vydaném v Praze v roce 1938 taktně toto heslo nahrazuje plně jiným výkladem a nutno po pravdě říci, že je tento způsob lepší nežli výše uvedená fiaska. Tedy:

„Vodník, /lat. Aquaris, řec. Amphora/,

1. jedenácté znamení Zvěrokruhu:

2. souhvězdí jižního nebe.”

Konec, hotovo a přejdeme na heslo **Vodník Valentin** /1758 - 1819/, slovinský básník a národní buditel, gymnasia v Lublani atd. Ničeho si nevíš, děláme jakoby nic, pro nás vodníci existují pouze takto, maximálně jako Vodník a jedeme dál. Hlavně né ty "hastrmanský vodníky", to tedy pánové... Pánové, to tedy nikdy. Stačí přece opsat nějakou německou encyklopedii a je to.

Jsou i jiné slovníky. A i když je máme v úctě, zvláště pak muže, kteří je s takovou péčí uspořádali, hastrmana odbyli vůbec a vodníky ošidili.

A co naše nejmodernější encyklopedická díla? Univerzitní knihovna má, jako celá řada našich knihoven, Příruční slovník naučný, vydaný nakladatelstvím Československé akademie věd, encyklopedickým institutem v roce 1963, kde ve II. dílu uvádí: hastrman - vodník. A heslo vodník ve IV. dílu neexistuje.

2. POJMOSLOVNÝ APARÁT

AKVA - viz aqua

AKVADUKT - nadzemní gravitační /spádový/ vodovod, jehož původní instalatéři byli staří Římané; měl řadu zvláštností; nekapal, ale tekla a neměl gumičky ani fíbr. Francouzsky canalisation.

AKVAREL - vodomalba, jediná malířská technika, kdy ještě výtvarníci věří vodě, zejména v začátku svého tvůrčího růstu. A když se mu daří, vymění brzo barvy vodové za olejové a sodovku za víno a pomlaskává, když zvedá sklenku proti světlu a říká „to má ale jiskru.“ Tak začíná malířův konec. Jiskra, kterou měl, přeskočila do skleničky.

AKVARIUM - je nádrž k umělému pěstování vodního života. Je plechovka se šnekem a trochou písku akvárium? Předpokládá se totiž, že akvárium je skleněné, abychom mohli s rybami na sebe koukat. Lidé před akváriem dělají ksichty. Je to neuvěřitelné, ale napodobují ryby, šneky, kraby, fukají na škeble. Děti jdou do ZOO s babičkou, babička fuká na sklo akvária a dítě také fuká. O lidech, kteří mají akvárium jako koníčka, se říká: „To je dobře, že má takovou zálibu, alespoň nechodí do hospody.“

V Dubrovniku jsem viděl žralůčka, asi metrového, jak v bazénku o průměru 2,20 m spolu s dalšími rybami beznadějně jezdil, tedy plaval, stále dokola a v desetivteřinových intervalech vystrkoval tu obávanou tlamičku nad vodu. Bylo mi ze všeho nejvíce úzko. Nejúžeji. A do hospody? Lidská fantazie nemá ve své nápaditosti hranic. Jsou takové hospody, kde je zářivkami osvětleno velké akvárium. Vysí ukážete, pan vrchní zašátrá sítkou a za 20 minut papáte kapra podle pana Voka. A má takovou zvláštní, pikantní chuť.

AQUA - viz akva

AQUALUNG - potápěčský přístroj na stlačený vzduch s automatickou regulací přívodu vzduchu do plíce.

ČEŘEN - trpný rod slovesa čeřiti /býti čeřen/. V českém písemnictví byl v tomto tvaru použit pouze jednou, a to v roce 1956 albánským studentem Zefem Punem z katedry bohemistiky FF UK v otázce: „Vy, pane, snad čeřen?“

Správněji mělo být použito této vazby: „Nejste snad, pane, čuřen?“ a měla by následovat asi takováto věta: „Vy, pane, budete tak dlouho čuřen, až budete načuřen!“

- čtvercová rybářská síť.

DUKT - druhá část slova akvadukt a viadukt, patrně něco nahoře, cesta nahoře;

dukti - horní chlapi;

dukovati - nahořovati.

FILIGRÁN - je vodoznak a to mimo zlatnické dekorace a písafské gotické dekorace. Vodoznak, průsvitka, také vodotisk, značka papíru patrná v průhledu, která je pomůckou při určování stáří a původu papíru. Seriozní filigrány možno viděti na seriozních bankovkách, kde neviditelně konkurují presidentským poprsím. Viditelně však konkurují pouze v průhledu.

HYDRA - vodní had; souhvězdí jarní oblohy.

HYDRATÁZY - enzymy katalysující adici.

HYDROCENTRÁLA - končí jedna z četných schůzí. Předsedající soudružka vstává a vyzývá soudruhy: „A nyní si, soudruzí, zaspíváme hydrocentrálu!“

KESON - /caisson/ - skříň, většinou ocelová kobka, která se spustí až na jakékoli dno a když dosedne, vycucnou z ní vodu a naplní vzduchem, aby mohli být suchozemci prováděny práce podvodní. V kesonu je nejlépe se živit rybími

konzervami a nutné je jim vyměňovat vydýchaný vzduch za čerstvý. Patrně nějakou hadicí, která by neměla být ucpaná nebo přiškrcena, ať již neúmyslně nebo úmyslně. Jde o vynález, který podtrhuje nedostatečnou vůli člověka po přizpůsobení se vodnímu živlu.

Vodníci se o tomto „poklopu na syrečky“ vyjadřují se značným despektem 2/.

- název jednoho dolu na Kladensku - obráceně.

MOST - stavba převádějící dopravu přes překážky. Dle tvaru a nosné konstrukce rozeznáváme mosty zvedací a jiné.

MOST - Hněvín Most /Bruex, Pons/, okresní město se slavnými stávkami a kde kvůli uhlí přemístili gotický chrám Nanebevzetí P. Marie z r. 1517 od mistra Beneše z Loun s obrazy sv. Kateřiny a sv. Barbory. Likvidace starého města probíhá dle potřeby filmařů, kteří sem umísťují běsnění druhé světové války. Uhlí je zde hnědé, město černé, krajina byla.

MOSTINA - dřevěný trám, tvořící u provizorních dřevěných mostů vozovku.

MOSTNICE - dřevěný trám, na němž jsou připevněny kolejnice na železničních mostech.

ODNÍK - termín, který ve slohové práci použil dne 16. 9. 1939 Otyl Suchomel, sextán reálného gymnasia v Praze Karlíně, a který mu byl jeho třídním, češtinářem, středoškolským profesorem panem J. N. označen jako chybný a práce hodnocena jako nedostatečná s tím, že pro toto hodnocení nebyla prý výše uvedená chyba důvodem jediným.

Sextán Otyl se podle našeho soudu obhajoval logicky. „Pane profesore,“ řekl tehdy Otyl, „při poslední práci jsem našel ve větě - Včera jsme večeřely vomelety s rajskou omáčkou - dvě vaše červená znaménka a pravil jste, že jste takového hňupa ještě neviděl. Chtějíc se z vaší výtky poučit a vám radost udělat, napsal jsem proto v této práci větu - Na

letošních prázdninách jsem vyděl 1. odníka a v druhém rybnice 2. odníka a nakonec ještě třetího odníka - tak, jak jsem ji napsal. Jsem za svou upřímnou snahu opět kárán a tuším, že moji rodiče nebudou mít na příští třídní schůzce přílišné radosti."

PLAVIDLO - vše, na čem se lze plavit. Tedy i archa i akvaplán.

-vodní kluzák s motorem neboli hydroglisér.

RIGOL - příkop, strouha, odvodňovací kanál.

RYBY - souhvězdí na podzim viditelné.

SCHRÁNKA NA DUŠIČKY - je nádoba, která má nej-různější tvar a původ. Tvar je daný původní funkcí nádoby. Podmínkou je, že nádoba není děravá, tedy aby netekla, na-hoře poklice, poklička, víko, víčko, špunt, někde zase mo-hutný korkový uzávěr, také dekl zatížený kamenem; byl zaznamenán případ, kdy byly dušičky uvnitř zavařovaček opatřených pergamenem nebo pouze přiklopeny obráče-ným hrnkem.

Často se mluví o „hrnčecích“. Jsou z pálené hlíny, ka-meninové, porcelánové, skleničky malované s voděnkami a pomněnkami, s blatouchem nebo puškvorcem. Vodník od Karlova mostu, pan Josef, měl mimo hliněných hrnků s do-konale přiléhajícími pokličkami, takové sádelníčky, puclá-ky, téměř hromadné schránky.

Pan Cyril Bouda prezentuje tyto nádoby jako jakési po-pelnice z dob praotce Čecha, poháry, amfory, hydrie ^{3/}, džbány, a džbánky, kořenky, vázy, bandu na mléko, větší popelník a půllitr. Zaznamenány jsou případy, že na schrán-ky bylo použito dětského nočníčku a sudu na zelí. Sud na zelí se ukázal daleko vhodnější dušičkárna než puclák sádel-níček. Zhýralý vodník Povondra z Klíčavského potoka po-uzil v jednom případě láhev od domácí slivovice od bratran-ce studničního hastrmana z Holomóca a ve čtyřech přípa-

dech láhev s obsahem 1 litr s patentním uzávěrem od černého křivoklátského piva.

ÚVODNÍK - pojem, který by mohl svěsti absolventa fakulty žurnalistiky k rozsáhlé rigorózní práci spíše, než využívat tohoto slova v pojmoslovném aparátu v souvislosti s kategorií vodník.

Vezměte si knihu a otevřete ji.

Před solidní, vážnou literaturou, tedy dříve než vypukne literární dílo samé, dávají autoři často předmluvu. Dílo samé vzniklo před lety, nesměle otáleli s jeho vydáním, teď konečně mohou učinit svá vyznání a předložit ji netrpělivému čtenáři. S obavami očekávají, jak bude jejich dílo přijato. A protože jsou pro ně čtenáři stádem, které je patrně nepochopí v celé jejich hloubce nebo v celé jejich šíři, chápou se znovu po letech pera, aby několika stránkami předmluvy vysvětlili čtenáři, co má od díla očekávat, a když něco nepochopí, není to vinou autora. Všechny osoby tohoto příběhu jsou vymyšleny a děj pouze připomíná událost, která se nikdy nestala nabo naopak, jde o popis události, která se skutečně udála, pouze postavám se dostalo jiných jmen. Tyto dovětky mají prostoduchým autorům vytvořit prostor pro případné manévrování před soudy.

S daleko otřesnější předmluvou se setkáváme v případě, že dílo uvádí někdo jiný: vydavatel, manžel, sestra autora, literární vědec, historik. Tyto předmluvy se nesnaží osvětlit funkci díla, ale přístup autora, seznamují čtenáře s pointou, upozorňují na dramatickou scénu Věry s inženýrem Zárubou, pozdějším otcem jejího syna, kde autor využívá svou dokonalou znalost prostředí, které formovalo jeho charakter.

Ovšem předmluva nestačí, a proto má kniha ještě doslov a vysvětlivky a vysvětlivky k vysvětlivkám. Viděl jsem jedno společenskovědecké dílo, čtvrté vydání, které mělo předmluvu a dokumentovalo všechny předmluvy k předcházejícím vydáním. Nabízí se otázka, jak bude vypadat dvacáté vydání v případě, že toto pravidlo bude zachováno. Odborná literatura odmítla, i když ne absolutně, předmluvu jako ter-

mín ne zcela obecný, ale, a zcela záměrně, použila označení „úvod“, aby byla zvýrazněna skromnost autora či kolektivu zpracovatelů. Obsahově se ztotožňuje s předmluvou.

Doslovy prací vynikají svým rozsahem. Vysvětlivky, poznámky, věcné a jmenné rejstříky a seznamy literatury přivádí studující k zoufalství, je možno je spatřit pobledlé a vysílené ve studovnách, jak si sami tvoří nové seznamy, poznámky a závěry a pokoušejí se pak vysvětlit zkoušejícím, jak oni pochopili to, co oni pochopili jinak. Prozřavý, ale ojedinelý, je student, který se připravuje podle znalostí examinátora a nutno podotknout, že je to často příprava velice snadná.

Vážná literatura má předmluvu a úvod. Periodikům se však nedostalo té pocty použít uvedených termínů pro označení povinných částí svých prvních stran. Osvojila si proto vhodnější heslo úvodník; říká se proto: v úvodníku toho a toho časopisu, deníku nebo zvuč ěji, ale nesmyslněji: listu. Uvádí se v něm průřez událostí dne, týdne, meditace nad významnou událostí, slavnými výročími.

Předmluva a úvod se k novinám a časopisům nehodí. Také nemají doslovy, rejstříky a vysvětlivky.

VĚZENEC - rybářská síť.

VODA - lat. aqua, chem. H₂O, přímá sloučenina vodíku s kyslíkem, která byla původně pokládána za prvek, později již nikoli. Pokrývá přibližně 72 % povrchu zemského a je nejrůznějším způsobem znečišťována. Je hluboká a mělká. Rozdělována je dále do nejrůznějších vod, z nich je naše specifikace nejdokonalejší:

srážková: dešťová, sněhová, mlhová, mživá a mrholivá;
stojatá oceán, moře, jezero, pleso neboli mořské nebo skoro oko, přehrada /plocha/, rybník, rybníček,
stojatá : krcálek, louže, kaluž, kalužinka, močál, bažina, tůně, koupaliště, bazén, nádrž, studna, artézská studna, studánka, jímka, fontána a kašna;

pohybující se: veletok, tok, řeka, řeka ponorná, říčka, potok, potůček, strouha, pramen a pramének, ručej, vodní příkop zvaný též přívalový neboli občasný, stoka, kanál, vodovod gravitační a výtlačný a vodomět neboli vodotrysk. Tyto vody tekou, proudí, stříkají, víří, jsou tlačeny, mají peřeje, vodopády a převalují se po kamenech, přes jesepy, lavice a nánosové kužely;

na nich se staví: přehrady, zdymadla, hráze, splavy, jezy, šlajсны, propustě, náhony, kanály, průplavy, mlýnská kola s mlýny, čerpací stanice, čerpadla, stavidla, mosty, lávky, můstky, přívozy, hydranty, šoupata, kohouty a kohoutky;

pevná: ledovec, led, sníh a laviny;

neprůhledná: pára;

užitková: pitná, varná, prací, vřídelní, minerální, barevná, destilovaná /viz./ a mrtvá a živá.

Voda mrzne při 0° , což je bod tání ledu dle stupnice Réaumurovy a Celsiovy. Bod varu je při normálním atmosférickém tlaku 100°C . 90° je R neboli pravý úhel. Úplně čistá voda není k životu. Získáme ji destilací buď lepší nebo horší a je potom destilovanou vodou vědeckou nebo technickou. Kapalina v malé vrstvě bezbarvá, ve větší namodralá. Nechutí, nesmrdí. Při jejím pití by byl organismus poškozován. Elektrický proud nevodí, teplo špatně. Je surovinou pro výrobu kyslíku a vodíku.

VODA KOLÍNSKÁ - Eau de Cologne, voňavka z Kolína nad Rýnem a nejedná se jen o vodu, ale také o líh.

VODA „ŽIVOTA“ - akvavit, lihovina severských zemí. U nás je vodou života: borovička, jalovcová, myslivec, puškvorcová, rosolka, rum, slivovice a starorežná.

VODÁK JINDŘICH - /1867-1940/ více než spisovatelem byl vynikajícím českým divadelním a literárním kritikem.

VODĚNKA - virginská, pendula nebo zebrina, odborně tradescantie /Tradescantia virginica, pendula, zebrina/ pochází z jižních států USA, Mexica a Střední Ameriky a u nás se pěstuje také jako podenka nebo blázen. Je možno spatřiti ji téměř ve všech administrativních prostorách, kde prokazuje svoji nenáročnost. Její český název je odvozen od toho, že se pěstuje ve vodě.

VODIČKA - malá voda;

- vodnické jméno na sedm;

- Jan, evangelický kněz /1570 - 1610/, Jan Kristof /Waesserich/, exulant /1714-1789/, Theodor, filolog /1847 - 1903/, Jiří, klempíř /1888 - 1972/,

Zoltán, kotlář /1904 - dosud žije/;

- starý sapér.

VODÍK - hydrogenium, chemická značka H, prozkoumán r. 1766 Carendishem a analyticky dokázán Lavoisierem v r. 1783. Získá se rozložením vody elektrickým proudem. Při tom pozor na ryby, hastrmany, vodníky, ne sebe a po-rybného, který támhle jde. Ten by nás uzemnil.

VODIVOST-schopnost vodičů předávat nejrůznější energie. Podobně volivost-schopnost voličů volit nejrůznější volby.

VODKA - destilát žitného záparu.

VODŇANY - jak praví Topograficko-statistický slovník Čech, čili podrobný popis všech měst, městysů, vesnic, pak zámků, dvorů, továren, mlýnů, hutí a podobných o samotě ležících stavení, jakož i všech zpustlých hradů a zaniklých osad království českého, který sestavili pánové Jan Ort a Frant. Sládek a v Praze nakladatelem, majitelem kněhkupectví I.L.Koberem v roce 1870 vydali, jsou:

„král. okr. město při Blanici, která se zde v několik ramen dělí, 453 d. 3639 ob. českých, kr. Pís. /2m již./, kat. i pol. obce. V., diéc. Buděj., vik. V-ský, patr. obec, 6184 osadní-

kův, děk. chrám Narození P.M. s hlavním oltářním obrazem P. Marie Montserratské, darovaným sem od Bartoloměje a Baltazara de Merradas, sahá založením do šedé dávnověkosti; r. 1415 převzal mistr Jaklik se svým synem Václavem vyvedení křtu s piliří, začez 159 kop gr.obdržel; po r. 1584 byl chrám byl chrám od mistra Vincence z Budějovic nově vystaven a po ohni r. 1746 opraven; - starožitný špitální a pohřební chrám sv. Jana křt. na Buděj. předměstí byl r. 1843 rozbořen a od základů nově vystaven; při opravování starého chrámu nalezen prý v báni věže list, sle kterého byl sv. Vojtěch při stavbě tohoto chrámu a kříž posvětil; - as 1/2 hod. za městem mešní kaple sv. Vojtěcha z r. 1730; r radnice, hl. dívčí a chlapecká škola, nižší reálka, zbytky hradeb a 3 brány, smíš.okr. úř., bern. úř./2.tř./, natar.m.pošt.úř., záložna, zpěv. spolek, měšťan. beseda, špitál, jemuž Jakub Jakobel r. 1414 svůj dar daroval; hlavní výživou jest polářství; k městu připsány jsou: hájenství D ř e m l í n a Z á h o ř, pak M o s t e c k ý, S o u k u p ů v a S u c h o m e l ů v m l ý n a B e n á t k y. Trhy výř., na koně a dobytek: 1/ třetí út. v postě, 2/ v út. před sv. Janem Nep., 3/ na den rozeslání sv. ap., 4/ ten den po Narození P.M., 5/ na sv.Barboru; velké trhy týdlní a na dobytek: 1/ druhé út. po jm. Ježíš, 2/ druhé út.po veikon., 3/ v út. před sv. Havlem; trh na obilí a potravu každé úterý. - Založení města událo se beze vsí pochyby za Přemysla Otakara II., ač se teprv později mezi městy uvozuje. R. 1336 pustil V-ským král Jan mýto a nařídil, aby všichni z Rakous do již. Čech do Písku, Prahy a jinam obchod vedoucí skrze V. cestu konali a zde ze svého zboží clo platili, kdežto V-ští na všech cizích statcích jeho zbaveni byli. Tímž králem zakázáno na míli v okolí pivo vařiti a řemesla provozovati. Mimo jiná práva, cis. Karlem IV. rozmnožená, osvobození jsou V-ští odúmrti. R. 1394 vytrhl na pole proti králi Jindřich z Rožemberka s vojskem Rakušanův a zmocnil se V-n a taktéž r. 1406 Heralt starší i mladší z Kunstátu. Město záhy k učení Husovu přilnuvší přepadenó r. 1420 od Oldřicha z Rožemberka, dobytó a posádkou obsazeno, která jeho ještě toho roku opustila, jakmile Žiž-

ka k městu se blížil. Od té doby zůstaly V. městem Tábor-
ským, v němž zřízena obecná kasa /káď/. Za vlády krále Jiří-
ho, k jehož straně město pevně drželo, zakusili V-šti nema-
lého přfkořf od Jana z Rožmberka. Po bitvě u Muehlberka
odňal Ferdinand I. všechny statky, které později k zádušf
vráceny byly. V tu asi dobu honosily se V. dobře zařízenou
školou a bohatou knihovnou, z níž se některé knihy dosud
na radnici chovají. R. 1620 dobytý V. od knížete Maximiliá-
na a zastavený surovci Baltazarovi se Marradas. V 18. stol.
vzaly V. velké škody častými požáry." V. se mohou honosi-
ti i mnoha jmény slavnými: Václav Nikolaidés, žák a přítel
Melanchtonův, Tomáš z Husince, lékař, básník a jazykozpytec
Jan Campanus ^{4/} a celá řada dalších velkých mužův. Z vod-
níků pak proslaven nejvíce toulavý brach Jošt Flejšingr
z Loevenberka, přitoulavší se do končin těchto za slavnější
loevenberskou postavou a to panem Bartolomějem Baroni-
desem. Edudant s Francimorem potkávají patrně V-ského
rodáka, to pan Poláček nevysvětluje, pana Huga Vodňanské-
ho, vodníka, který úporně "hastrmaní" v jednom lesním
rybníku a ten oba cestovatele upozorňuje, že má ve Vodňan-
ech strejdu. Oskara Wasservogla, dlouholetého předsedu
tamnější izraelské náboženské obce. „Pak jim s tím sekl, že
prej to nemá zapotřebí."

Ve v-neh je silně vyvinutá tradice k lidovým písním, které
jsou často amatérsky provozovány v místních restauračních
i hostinských místnostech.

Prohlašujeme tímto, že jsme skutečně slyšeli písně: „Když
se ten Vodňanskej rybník nahání" a „Když jsem já šel tou
vodňanskou branou" pouze ve V-ch.

VODNÁŘ - aquaris, jedenácté znamení zvěrokruhu od
300 - 330° nebo také souhvězdí mezi 308 a 356 1/2 ° rek-
tascense a 1 2/3° až 27° deklinace.

VODNATELNOST - hydrops, je nemoc těla nebo jeho
určitých částí, kde se hromadí tkáňové tekutiny ve formě
otoků, edémů.

VODNÍ BERAN - berany duc /nečfist angl./ Nejedná se
o zvíře nebo vodního tvora; v případě, že budete vycházet
z průměru: mořský slon, tedy vodní beran. To ne. V.b. je to-
tiž beranem hydraulickým, tedy nejde o berana.

VODNÍ DÍLO - stavba nebo zařízení, jímž se mění poloha, tok nebo výška vody k využití její energie.

VODNÍ HODINY - nejslavnější a nejrozměrnější vodnický vynález, který ukazoval čas, ale nikdo nevěděl, jak jej měřit. Tedy tato hodiny sice ukazovaly, ale nikdo nevěděl co. Potom vytáhli zátku a hodiny vytekly.

VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ - všeobecný název pro veškerou záměrnou činnost, která se zabývá ovládnutím přírodního vodního živlu k obecnému prospěchu. Lidská činnost, která v této oblasti působila vodníkům potíže, byla regulace řek a toků vůbec.

VODNÍ KOLO - ano, slouží k jízdě na vodě nebo po vodě a má místo kol kolo. A potom je tu ještě jedno vodní kolo a to pohánělo mlýny a hamry, postavilo se svými lopatkami do cesty šikovně usměrněnému vodnímu toku. A bývávali nesmírní šikulové. Bávávaly překrásné mlýny. Nebyli mlynáři chalupáři.

VODNÍ LÁZEŇ - lázeň vodou.

VODNÍ LÉČBA - hydropatie, hydroterapie, je léč. vodou.

VODNÍ LETADLO - hydroavion, hydroplán, je chybný název pro letadla, přistávající na vodě. Jde o zcela normální letadlo, který má podvozek opatřen čluny. Také se neuzivá termínu zemní letadlo nebo sněhové letadlo.

VODNÍ MOTOR - jako každý motor přeměňuje jednu energii, která je nám k ničemu, v energii, kterou potřebujeme. To je přece dobrá věc na rozdíl od bomby /dříve pumy; teď je puma zvíře a puma je bomba/, která produkuje energii, která není k ničemu. A když se upustí, už se nedá říci "obušku, šup do pytle!"

VODNÍ MYŠ - případně vodněj. Ondatrum unditri.

VODNÍ PRÁVO - soubor norem, upravujících právní poměry na vodách vůbec.

VODNÍ SKLO - není vodní sklo, ale sklo vodní, křemičitan sodnatý nebo draselný, nebo směs obou. Ve vodě se rozpustí. Malá dávka se v hodně vody úplně rozpustí a nedělá už ji pak ani žlutou, ani slanou, ani slabě zásaditou. Používá se při nakládání vajec jako impregnace a jako lepidlo. Pro vodníky věc málo užitečná.

VODNÍ SLUHA - plavěfk. Dobrý sluha. Zlý pán.

VODNÍ SMYK - dřevěný žlab na smýkání dříví. Přesněji tedy dřevěný smyk na smýkání dřevěného dřeva.

VODNÍ STROMY - patří k vodě, jejím břehů, hrázím a lužním lesům. Hlavní jsou: olše, osika, topol, vrba.

VODNÍ VÁHA - neboli libela, nemá s vodou nic společného. Je naplněna étherem a je krabicová nebo trubicová. Zednická šoufka má sice s vodou něco společného, ale více má přece jen společného se spojitými nádobami.

VODNICE - brukev.

VODNÍCI - smyslem předkládané studie, k níž jsou následující řádky heslem, není podat vyčerpávajícím způsobem přehled o nejslavnějších postavách, většinou literárních, této tematiky. Některé byly autory vykresleny s takovou rutinou, účastí a spisovatelskou opravdovostí, že se staly živými postavami s našimi chybami a nedostatky, stejně velkými postavami jako třeba Jan Cimbura, Matěj Brouček a pekař Marhoul. Proto je přáním autorů, aby uvedený seznam nebyl napadán co do úplnosti. A mimo to, jsou zde uvedena i dvě jména hastrmanská. Na to, prosíme, pozor. Adam z Tůně, Aquak, Brek, Bukvoj, Čepeček, Česílko, Čočka, Čochtan, Flejšinger Jošt, Hajdala, Halama, Hammer Hans, Holý Šárek, Hubert, Ivan, Jindřich, Josef, Kocánek Míla, Křížek z Hluboké, Matála, Max Maximilián, Michal, Pažout, Pivoda, Puškvorec, Venca, Vodák, Vodička Vodomil, Vodňanský Hugo, Votipera, Výlevka a Wasservogel Oskar.

VODNICKÁ ŘEČ - ve vodnické řeči nebyla zatím zjištěna zásadní odchylka od nářečí a dialektů našich mateřských jazyků. O co se opírá poukaz z hesla Ottova slovníku naučného ^{5/} „Řeč má huhňavou a =na cizo= pokroucenou“, jsme nevypátrali. Vyjádření předního našeho logopeda pana prof. Jakuba Náhle, který náš dotaz opakoval v kruhu důvěrných přátel na symposiu v Mariánských Lázních v srpnu 1974 ve 22.34 hod. při třetí láhvi Vinohradského bílého, které vrchní Bártek označil za rovnocenné moselskému, je tento: „Přátelé, nelze toto tvrzení vyloučit, ale bohužel, zatím ani potvrdit.“ Shrneme tedy naše bádání. Nevíme, zda se zmíněný poukaz netýkal vodníka, který k nám přišel z cizích zemí. V případě, že se netýkal, je možné, že došlo k omylu při jeho popisu, a že šlo pouze a tzv. "ráčkování". Dle četnosti výskytu jedinců s touto, v mládí cvičením napravitelnou vadou řeči /příklad Cicerův 6/, v rozhlase a televizi, docházíme ke zjištění, že tato vada spíše přidává než ubírá účinkujícím na šarmu, zvláště, je-li obohacena pro televizi originální kravatou a toupé. Mluvení =na cizo=, huhňání a kuňkání nevybočuje z běžného normálu slovní komunikace. Kliky mikličky nejsou vůbec žádné vodnické čáry a jsou pouze stejné smyšlenky, jako výrazy brekeke, brekekec a mikli mikli.

VODNÍKOVA FAUNA - zvířena, je z hlediska vodnického rozdělována na hmyz, ryby, chlupatce, ptáky a ty ostatní.

- **Hmyz** - není v žádné odborné literatuře s vodnickou tematikou uváděn souborně, jednotně, vyčerpávajícím způsobem. Předkládán je proto tento původní soubor v abecedním pořádku:

chvostík, jepice, komár, potápník, šídlo, vážka, vodoměrka, vodomil, vodošlap, vodouch, vodula a znakoplavka.

- **Ryby** - jsou v nejrůznější literárních útvarech popisovány jako nejčastější a nejvěrnější přátelé hastrmanů, méně častěji pak vodníků. Naše slovesnost hýří překrásnými názvy ještě překrásnějších obyvatel kouzelných vod.

V souvislosti s mythologií hastrmana není doložena a

v historii vodnické uvedena zmínka o hlavatce, pstruhovi a třeboňské maréně. Zato jsou zmínky o těchto rybách a rybičkách:

bělíce, bolen, brblatka, buboš, candát, cejn, čudla, ježdík, kapr, kapr osmikiláč, lín, miliskoř, mník, mřenka, mřínka, okoun, oubředník, parma, pažout, piskoř, pivoj, plotice, podoustev, řízek, slunečnice, sumec, sumeček, švec, štika, tloušť, úhoř, vodomelka, vranka a ždík.

- **Chlupatci** - bobr, ondatra, vydra.

- **Ptáci** - jsou nejslabším článkem terminologie. Jako neúplný soubor se prolíná suchozemská pernatá s vodní: břehouš, bukač, čáp, čejka, husa divoká, kachna divoká, labuť, lyska, racek, rákosníček, roháč, vodouš /slukovitý pták/ a volavka.

- **Ostatní** jsou: čolek, pijavka, rak, salamandr, škeble, užovka a žába.

VODNÍKOVY ROSTLINY - bahnička bahenní, blatouch ježatka, kuří noha, kostřavka, leknín neboli vodní růže, lopuch, okřenek, orobínek, pomněnka, puškovec, rdest kadeřavý, a vzplývající, řasa, sítí, sítina, štulík, šáchor, šípatky, šmel okoličnatý, voňanka žabí, vodní mor - douška vodní, vodní rosnička - botan neboli zblochan vzplývající - *Glyceria fluitans* a žábník jitrocelový.

VODOLKA - Odolena Voda, 3 hod. sev. od Prahy, kostel sv. Klementa do dnešní podoby vyveden r. 1737 Janem Dienenhoferem; hraje úspěšně pánskou první ligu v odbíjené a říká si Aero.

VODOMIL - labužník milující vody minerální; tvor milující vodu jako živel; živočich hydrophilidae.

VODOMIL - 1. pseudonym Karla Vaníčka;
2. křestní jméno vodníka Vodičky.

VODOMILNOST - hydrofilie.

VODOZNAK - měřidlo, na kolik je vody; úkony, kterými zjišťujeme, kolik je kde vody, se souborně nazývají vo-

doměrstvím - hydrometrií a kvalifikace je označena: vodní měřič - hydrometr /dle zeměměřič - geometr/.

VODOZŘIVOST - schopnost dokonalého průhledu vodním sloupcem o tl. 10 cm a výšce 52 cm, při teplotě vody 27°C a dvou dioptriích na obou očích pozorovatele /+; -/. Jednotkou v-i je 1 vzř /jeden vzřit/.

VOCHMATYKA - filosofie tety Vlasty. Někdy to vypadá spíš jako systém. Vědět jak, a ne vždy vědět proč; rozumět lidem a mít je rád, i když nám ublížili. Nepodlehnout nemoci, nezoufat z utrpení. A věřit více, než důvěřovat a vědět, že vědět je znát a ne jenom myslet si, že známe.

VRŠ - koš na chytání ryb, zejména úhořů.

WASSERMAN Václav /1898 - 1967/ - dobrý scénárista a režisér. Jednička.

WASSERMANN Jacob - /1873 - 1934/. Případ Mauricius. Kdyby se toho dožil, žil by patrně v jednom z Německ. Snad dobře, že se toho nedožil.

YWA - Young Wassermann Association - Sdružení mladých Wassermanů, výchovná a sportovní organizace založená 30.9.1918 buď v Západním Berlíně nebo v Jižním Karlíně.

ZÁVODNÍK - nemá v obecném společenství vědomí, zdánlivě s vodou nic společného. Uvažujeme-li tento význam v obecné poloze a nebudeme-li uvažovat dílčí soutěživé disciplíny, které jsou zejména v oblasti vodních sportů a plavání bohaté, ať je olympijské řády připouští či nikoli. Z-k je totiž jedinec, obyvatel města Berouna resp. jeho částí, který žije za vodou. Toto zjištění vychází z místního, přesněji pomístního názvu Beroun - Závodí.

Beroun sám je zajímavý tím, že se ve 13. století jmenoval Bern a Verona a že je vybudován nad řekou Mží.

/CASIHO KRITICKÝ TROJÚHELNÍK/

Odborná literatura, který se u nás nejspíše zabývá ontogenezí lidského jedince, je nejspíše a nejuceleněji prezentována profesorem Příhodou. Nejhodnotnějším prvkem při jejím uspořádání je pak možnost nahlédnout do vědecké kuchyně jiných ontogenetiků.

Badatelé sledující vývoj jakéhokoli jedince, ale i jiné vědní obory, jeví snahu o co nejpřesnější vymezení něčeho, určit hranice, periodizovat a stále někde něco hledají, aby snad našli ten závěr. A podotknou, jako správní hlodavci, „že jde o subjektivní stanovisko, a proto nutno závěr takto chápat.“

Tak jste se zase nic nedozvěděli a našli jste jenom pilinky od jejich hlodáků, potom díru a pár kmínků nebo kmínů myšínů.

A protože je mnoho badatelů, ale i mnoho vědeckých týmů, je počet pokusů o jediné správné závěry roven počtu jejich autorů. Abychom nevybočili z řady a nebyli svými kolegy označeni jako „ex“, případně pavědci, přinášíme naprosto novou, originální periodisaci geneze vodníka se zaměřením na jeho nejkratičtější vývojové období vymezené jeho 16. 20. rokem, a který je vyznačen v našem schématu /viz./ jako Casiho^{7/} kritický trojúhelník. Ve vývoji vodníka je nejvýraznějším komponentem socializace absorbování modelovaných schopností, návyků a dovedností napodobováním a později splýváním se svým sociálním okolím podle specifických podmínek. V ranných obdobích jeho vývoje /viz. tabulka/ převažuje pasivní adaptace /viz. následující kapitola/, v pubertě se pak socializační proces obohacuje o zvýšenou aktivitu jedince, který hledá své místo ve společnosti, hledá hodnoty a normy pro svůj život, pro sebevýchovu, kategorie jistot a smyslu.

Jedinec zraje, dospívá v případě, že je na základě požadavků sociálního okolí jeho vývoj normální a šestnácti lety ukončil pubertu. Následuje zračí období se zvláštnostmi vy-

užívání volného času, osvojování chování, uzavírání se do vlastního světa, zvláštnostmi v oblékání, v projevech, v účesech, ve zdůrazňování samostatnosti a pod.

Specifika tohoto období je ve světě provázena i negativními aktivitami mladé generace, a to od padesátých let revoltami mládeže, kdy docházelo k výtržnictví, vandalismu a násilnictví, a které přešly v šedesátých letech do forem šokování dospělých jemnějšími metodami hypnózy tj. lhostejností k dospělým, požívání halucionogenů a vytváření jakýchsi komun. Sedmdesátá léta pak znamenala přesun těžiště do pasivity resp. aktivitou je konzumování analgetik, psychotrofik, drog a čichání prchavých látek.

Ukončená puberta znamená pro hashrmana vkročení do tzv. Casiho kritického období. K tomu vysvětlujeme: Vodník se totiž narodí jako hashrman a je hashrmanem až do svých šestnácti let. Tehdy začíná „kritické období“, které trvá zhruba do dvaceti let. V případě, že v tomto období obstojí, vyraje, dospěje, najde smysl svého života, utřídí si kategorie, přes které chce v tomto světě žít, stává se vodníkem.

Mládeneček, mláděnek, junák hotový k ženění. Z hashrmana se stal vodník. Už je to tady. Tak to je ten moudrý pan vodník, který má své chyby, ale většinou bude jenom moudrý a nejmoudřejší a některý dokonce tak poetický, že se vyextrahuje k tomu rusalkovskému, lidskému vodníkovi pana Hakena. Tenhle vodník je ze všech nejpohádkovější a nejlidštější až na ten nemožný kostým. Kdo zavedl tenhle zelený model, ten by zasloužil.

A pak jsou tu hashrmani. Hashrman je zelenáč, vzteklý a nevyzrálý, tak k posměchu a dobrý dát kůži na buben. Původně má některé pulcovité a fyziologické rysy, které při probíhající pubertě u vodníků ustoupí tak, že žabácké fragmenty úplně ustoupí. Hashrman, který v dospívání neobstál, propadl, hashrmanem zůstal a stal se tatrmanem a tím také zůstal. Známe hodně takových tatrmanů, kteří neobstáli v období, kterému říkáme dospívání. Říkáme: proces od něčeho k něčemu. Změna kvality. A kvalitou není tatrmanství.

SCHEMA REPRODUKČNÍHO PROCESU: VODNÍKA A VÝVOJE JEJINCE VE VODNÍKA Ů HÁSTĚRMASA

Zpracováno dle materiálů:
New Horizons, *Practical and Soc.* 23(1)904
Manchester, J., *Comp. Sci.* 90(1) 901-904

4. K DEFINICI VODNÍKA II.

/ZA RYZÍ VODNICKOST/

Kritiku současných teoretických materiálů je možno koncentrovat do několika nejzásadnějších okruhů: přeseance, barvy vodníka, fyziologie, reprodukce, oblékání a vodník jako postava.

1. Vodník je m y l n ě z t o t o ž ň o v á n s hastrmanem / viz 3.3./.

2. Je popisován jako zelený muž. Zelená barva se u živých organismů na naší planetě vyskytuje zásadně jako mimikrující složka nebo látka zvaná chlorofyl, který vzniká asimilací rostlinných forem. Je tedy možno pouze připustit, že hastrman se někdy může jevit jako nazelenalý, jestliže uvážíme, že jeho nejatraktivnější částí dne je noc, kdy pracuje při měsíčním světle, nehledě na to, že ve svém volném čase pobývá v pohostinských místnostech a tím pravidelně ponocuje i mimo pracovní ponocování. Viděti takového tvora ještě při zářivkovém osvětlení, musí se tento notně nazelenalým jevit, neboť ani jinak není možno. Vodníka však i ve stáří možno klasifikovat jako zemitého, svěžího, kvetoucího a vodu /jako živel/ milujícího strejdu s načervenalým nosem.

3. Průměrná výška vodníka je 176 cm. Největší výška zatím naměřena slovenskému vodníkovi Fero Janšíkovi, spravující horní část Hronu, a to 194 cm, nejmenší pak 148 cm /v srpnu 1972/ Křížku Brokovi z mělčiny chovného rybníka Státního rybářství Hluboká nad Vltavou.

Nebylo dosud zveřejněno, jak je možné, že se vodník i hastrman ve vodě pohybují a dýchají, když bylo dokázáno, že fyziologicky jsou téměř totožní s člověkem. Vodník n e n í obojživelník!!! Vysvětlení nám podal a dlouholetými vlastními studiemi doložil sám vodník, a to pan Bukvoj: „Můžete si to zkusit sami. Vezměte do ruky stopky a zmáčkněte je po zadržení dechu. Úplyne minuta a musíte se nadechnout. To napoprvé, ale když budete pravidelně cvičit, vydržíte bez dechu stále delší a delší dobu, až se vypracuje-

te tak, že se nebudete muset nadýchnout několik hodin. Poslední dobou jsou vyvíjeny tzv. kyslíkové tablety, resp. tuhé kyslík. Dovedete si asi představit, jakou revolucí bude aplikace tohoto preparátu do našeho života? ”

4. Rozporně jsou vykládány otázky reprodukčního procesu. Nebudeme se zabývat kritikou jednotlivých popisovaných reprodukčních technik, ani kritikou forem pohlavního styku. Setkání buňky chámové otce s vajíčkem matky, ke kterému dochází ve vejcovodu, říkáme oplodnění. Těhotenství trvá 9 kalendářních nebo 10 lunárních měsíců, okolo 280 dní. Datum porodu lze určit přesně podle tohoto vzorce: první den poslední menses, minus tři měsíce, plus sedm dní. Že se dítě narodilo, pozná vodník podle toho, že je jich doma nějak více, i když už odešla porodní bába s pověstným kufrem. Když je žena v porodnici, tak to potom už také pozná.

5. Popisy jeho oblečení nepostrádají pestrosti a hraničí s módní dekadencí. V součástech jeho oděvu nechybí klobouk, který zdobí kytice, vždy jakýsi zelený nebo červený frak a kostkovaná vesta nebo kalhoty. Tato tvrzení jsou přes silnou generalizaci podávaných popisů případ od případu rozdílná a svědčí o nemohoucnosti vědeckých pracovníků, kteří tato zjištění předložili.

Často se totiž dočítáte, že to byl vodník, poznali po jeho chodu. U stolu, kde seděl, byla loužička z jeho kapajícího šosu.

Autor si asi myslí, že když popíše vodníka vyfintěného, jak je výše uvedeno, že ostatní přítomní byli oblečení stejně maškarně, a tak se ani nepodivili vystřednosti panáčka. A loužička na podlaze? To snad ani nebudeme rozebírat.

6. Medvědí službu vykonali pro postavu vodníka velké osobnosti naší klasické literatury K.J.Erben a A.Jirásek. Jejich díla, literární skvosty, měla ve své době obrovský význam pro posílení národního vědomí a rozvoj jazykového bohatství našeho lidu. Těmto perlám se dostalo a stále dostává vysokých nákladů a díky povinné školní četbě i nezměrné popularity. S tím se bohužel fixoval profil Vodníka z Erbeno-

vy Kytice a Jiráskovi vodníci Michal a Ivan z Lucerny, které všichni znají z nejrůznějších pokusů našich pánů režisérů interpretovat původní interpretaci.

To je jako lavina. Někdo napíše /v tomto případě pan Jirásek/ perfektní divadelní hru. Když to autor nevezme sám k režírování, začnou pokusy o vyjádření autorových představ, ta režisérská "třetí myšlenková šichta" a později pak je práce souboru představena veřejnosti.

Ten první je výhodě, protože jak ten nasadí, tak bude v zásadě hra vždy studována. Tedy, když má hra štěstí a naráží na divadlo a režiséra. A potom, když měla hra ohlas, a ohlas má vždy nějaký, je studována tam i onde, v podstatě však kopie. Prostříhaná, vylepšená, barevně měněná až černobílá, tu odvážné pojetí scény, využití světla, jinde nápaditá zadní projekce.

Co bylo již viděno Luceren a Michalů s Ivany. Vždy mají nějaké zelené tralaláčky, místo očí na gumičce dvě půlky ping-pongových míčků a na prstech navlečené takové z pěnové gumy na zeleno obarvené kuličky. A samozřejmě, má to variace.

A vezměte si Lucernu, a jestli máte kousek svého myšlení, tak vypusťte s pomyslné scény tyhle příšery, co jsou vám prezentovány, a čtěte!

Dva voďu milující strejci. Jeden mladší, co se ještě za děvčaty poohlídne, a aby ne, když se z Haničky udělala taková pěkná holka, a protože je konkurent mlynář, přece jenom figurař, tak z mindráku věší na vrbičky pentličky a dolejší za ní. Běžný denní případ různých tafků okolo nás, když už se jim okoukala ohmataná skandinávská fotoliteratura. A druhý má už všeho dost a hlavně lidí, a když jej definitivně dohřáli páni radní, tak hurá do lesa a hlavně klid. Zkrátka úplně normální, našnuplej, starej člověk. Celý rok na chatě nebo chalupě a jednou měsíčně domů pro důchod a "dejte mi všichni pokoj".

Tak proč se těmito normálním lidským problémům způsobu jejich uspokojování nekonečně vysmíváme, když si to autor ani takhle nepředepsal. Jen si představte, co by se s tím

v dnešní době, s těmi možnostmi a hlubokým poznáním psychiky, dalo udělat.

Pan Erben je v tom však sám. Vypráví smutné příběhy a hrůzné balady. Jeho vodník je rafinovaný a cílevědomý hastrman /pouze z počátku/, kterého i on omylem označil jako vodníka /tento problém nalézáme stále a o to cennější je náš pokus o objasnění tohoto rozdílu/.

Tedy postava zmíněné básně šíje a pečuje o svůj zevněšek se svatebním cílem s pannou, na kterou nachystá past v podobě zlomené lávky a pak tleská nad svým úspěchem.

Tak to by, vážení, vodník nikdy neudělal. Jeho profil se vyznačuje poctivostí, spravedlností a čestným jednáním. Pracuje pro vodu, pro svoji rodinu a pro lidi. A je, bohužel, také jevem ojedinělým, že jeho moc nad vodou nebyla nikdy proti nikomu zneužita. Jediné co lze vodníkovi vyčítat, jsou hospody a záhy shledáte proč.

Báseň dále naznačuje, jak se může popisovaný tvor rozmnožovat, tedy reprodukovat /viz./. Nejdříve si ženu ulapí, pak se s ní v průvodu černých raků a rybiček ožení, do roka dítě, a když nebudeš ženská, poslouchat, tak z tebe bude ryba. Rybami se stávají časem všechny manželky a družky vodníků, v tom je báseň pravdivá, a odtud také pochází rčení "Mlčela jako ryba". Hrubá struktura, ale velice hrubá, odpovídá. Vodník, když se chce oženit, musí si druhé pohlaví získat /ovšem legálně/ a pak mají děti. To je základní poslání instituce manželství, a nelze proti tomuto faktu nic namítat. A umlčet ženu její proměnou v rybu, není nejhorší nápad. Někdy. Na chvíli.

Ale námi uváděný vodník se hluboce liší od básní prezentovaného typu. Je absolutně nemilosrdný, ješitný, žárlivý a sobecký. Jeho otřesný čin, vražda potomka, je následkem dlouhotrvající konfliktní situace, tedy napětí, kdy se ocitl při volbě mezi dvěma cíli se stejnou negativní valencí.

1/ Pustit ženu k matce? - /minus/;

2/ Hlídat dítě? - /minus/.

Došlo k frustraci, když si chování ženy vyložil jako ukřiv-

dění a svůj čin provádí v emoci, již jako následek stressu, ve který se frustrace transformovala.

To by ale vodník nikdy neudělal. Jeho charakter je vyvážený. Řeší konflikty racionálně formou "filosofie lišky, která rezignuje nad hrozny, protože jsou kyselé." 8/

5. K DEFINICI VODNÍKA III.

/PROČ SE TATO STUDIE NEZABÝVÁ KATEGORIÍ PODVODNÍK /

Jsou některá slova v naší mateřštině, jejichž kmen je shodný, ale významem jsou propastně odlišná, přidáme-li předponu, příponu, čárku, háček.

Vezmeme třeba ten háček. Přidáme na a je to naháček. Nebo to něco dáváme na háček nebo háček necháme holý, a máme třeba háček na ryby. Je v tom nějaký háček? Nutno se tam zaháčekovat. Maminka háčkuje háčkem. František Háček, Mochtín 23, PŠČ ... S výjimkou naháčka a pana Háčka je to všechno i obsahově podobné. Řekněme trochu a nebudeme o tom mluvit.

Při vzniku řemesla podvodnického tak, jak je chápeme v jeho dnešní podobě, tato adekvátnost chybí. Podvodník vznikl náhle. Následující část by se vlastně měla jmenovat: jak se stal z podvodníka podvodník.

Nad, něco uprostřed a pod, dává řadu. 1, 2, 3. Nadporučík, poručík, podporučík. Nebo řadu obrátíme. Podplukovník, plukovník, nadplukovník. Prostě řada. Ale někdy dohromady řadu nedáš, i kdybys byl nadplukovníkem. Příklad: nadhlavník je bod nebo směr, nebo něco takového z geometrie. A kde se nachází, je logické. Hlavník je nesmysl. Hlavoun, to ano. Ale hlavník, to je nesmysl. A pak je podhlavník. Všichni ví, všichni znají. Nedá to řadu a nedá. A stejně tak již dnes nedá řadu nadvodník /v této řadě je nesmysl nadvodník/, vodník to ano, s tím souhlasíme, a následuje podvodník.

A to vysvětlíme, co to slovo vlastně bylo, a je. Dnes to nedá řadu, ani kus řady.

A vodník s podvodníkem mají k sobě v původním vztahu velmi blízko, jakousi služební závislost - a ta zanikla. Zanikla stejně náhle, jak náhle vznikl podvodník. Původní význam zmizel, byl zapomenut.

Bylo to v letech 1792 - 1848, kdy byla c.k. patentem důvěrně ustanovena funkční závislost ve vodnictví a tehdy nadvodník nebyl nesmysl. Byl jediný v celém mocnářství, koncentrát světské moci vodnické. Jmenoval se von Hans Jindřich Parzizek I. Pocházel z Lince a jeho maminka byla z nynějšího Jindřichova Hradce. Češka jako poleno. Jemu podřízení byli vodníci, původem od nepaměti seriózně vedená živnost, řemeslo, které po určité období i cechem bylo, perfektní vystupování, dokonalý vnější vzhled, módnost, čistota, věčné mládí nebo věčné stáří, šarm, elegance, chytrost. Následovali podvodníci jako druhá, tímto patentem uznávaná kategorie a jiných nebylo. Podvodníci, podobně jako poddaní, podléhali určitému panství, v tomto případě vodnickému a to pouze vodnickému. Rekrutovali se na základě tohoto právního normativu z vybraných lidských dušiček, které takto dočasně působily mimo hrnky a braly na sebe lidskou podobu se sekundárními znaky pohlaví mužského.

Hastrmani byli v té době kategorií, resp. sociální skupinou, která byla zcela postavena mimo zákon a byla pouze tolerována, nikoli uznána. Zdá se, že tento asociální jev měl své opodstatnění a je rozumné, že v poněkud upravené formě se respektuje dosud. Jsou věku neurčitěho, řemeslo a živobytí - darmo mluvit, pořád kňourají nad svým údělem, v zimě je jim zima, v létě horko, vysedávají na stavidlech, mlýnských kolech a vrbách, kde se věnují nesmyslným ručním pracem, rozumu mdlého, tajtrdílky a tatrmány ze sebe dělající, když jako tancují a že pentličky pro slečinku a tyhle ty triviality. Co je hastrman a vodník a jaký je mezi nimi vztah, dostatečně vysvětlujeme na jiném místě této práce.

V období této svérázné feudální sociální hierarchie se konal dne 13. března 1848 VI. vodnický sjezd ve Vídni^{9/},

který měl být ukončen slavnostním plesem. Politická situace byla silně napjatá a schylovalo se k buržoazně demokratické revoluci v habsburské monarchii, jejímž cílem bylo odstranit absolutismus, feudální přežitky, národnostní útlak a zajistit demokratický vývoj. Vrcholí nespokojenost s Metternichovským režimem. Francouzská únorová revoluce burcuje masy, nachází odezvu. V den zahájení VI. vodnického sjezdu propukají ve Vídni politické nepokoje. Ferdinand I. přijímá Metternichovu abdikaci a souhlasí se zřízením národní gardy a zbrojením studentů. Místo konání sjezdu se urychleně mění, přípravný a organizační výbor přechází do ilegality, hodina zahájení se posunula o tři hodiny. Konečně zahájení. Účastníci vodnického sjezdu se zdraví nadšeným, bouřlivým, skandovaným potleskem. V této zvláštní, citově vybičované atmosféře přichází k řečnickému stolku sám nadvodník von Hans Jindřich Parzizek I. Po pozdravení sjezdu hovoří o tom, jak venku nad jejich hlavami dělají revoluci a jak by se ..... Vtom si bere jeden z účastníků - vodníků z výklenku svíčku, pozvedá ji k obličeji nadvodníka Parzizeka, otočí se do sálu a do vzniklého ticha povídá: „Pánové, vždyť to není žádný nadvodník, ale podvodník Kleteczka od pana vodníka Stanislava z Karlova Týna, pána na Berounce, úsek Beroun-Lahovičky.“ V tom zhasly svíčky na předsednickém stole, v sále to zahučí a už se ze všech stran ozývá: „Chyťte ho, podvodníka!“

Šetřením se o hodně později zjistilo, že uvedený Kleteczka utekl svému pánovi a dostal se v přestrojení za obecního policajta do Vídně. Bouřlivé revoluční události jej natolik zaujaly, že pojal myšlenku vzniklého chaosu pro sebe využít. Během několika hodin organizuje samozvaný pořadatelský sbor zmíněného sjezdu z přemluvených podvodníků, a stává se do jeho čela. Jmenuje předsednictvo sjezdu. Pak navštíví nadvodníka Parzizeka, kterého zákeřně otráví česnekovou pastou. Obléká se do jeho šatů a po zahájení chce vystoupit v šeru sjezdového jednání s rozsáhlým vševodnickým programem. Je však osvícen, odhalen a usvědčen.

Zmíněný sjezd, konaný dne 13. března 1848, je mezní-

kem v historii vodnické. Rukou zákeřného podvodníka odešel nadvodník. Říše vodnická je bez nadvodníka. Nadvodník je mrtev, ať žije vodník. A když se rozjeli a rozplavali na svá panství, pochytili podvodníky - a zpátky s nimi pod hrnky - byl a dodnes je klid.

Od té doby se říká v případě, že je někým zneužita moc, síla, nebo v případě, že někdo něco nepoctivě činí s cílem, aby jiným škodil a sobě prospěl: „Je to podvodník.“

3. Sociální mechanismy

1. SOCIÁLNÍ ADAPTACE

/SOCIALIZACE/

Splyvání jedince se svým sociálním okolím tak, jak to schematicky naznačily předcházející kapitoly, říkáme socializační proces, někdy sociální adaptace, identifikace s prostředím nebo zkráceně socializace. Slovo samo vybízí k jeho podrobnějšímu vysvětlení.

V jedné z dalších částí studie ještě narazíte na problém vícevýznamovosti jednoho slova. Jestliže pochopíte slovo socializace jako psychologové, otevře se vám soubor nekonečně variabilních procesů vzrůstání, resp. splyvání narozeného jedince se společenstvím, do kterého se narodil. Pochopíte-li toto slovo nezúčastněně, jako vzpomínku na jisté období přechodu našeho lidovědemokratického státu k socialismu, můžete ještě říci znárodnění, zespolečnění, uskutečnění zásad vědeckého socialismu = kolektivizace /např. naší vesnice/ a pochopíte-li toto slovo jako účastník socializace, ať jako kolektivizovaný nebo jako kolektivizátor, vybaví se vám nutně toto období jako velice nepříjemné. Krize mezilidských vztahů byla dovršena; byla tak hluboká, že dodnes přežívá a nikdy nedojde k regeneraci těchto vztahů k jejich původní úrovni, na takovou míru vzájemné tolerance, kterou umožňují demokratické formy mezilidského bytí.

Pro zmíněná fakta je nezbytné si stále připomínat paralelu této studie vodník - člověk, pro naše kritiky snad člověk - vodník a pod tímto zorným úhlem naznačované problémy posuzovat.

To, co je pro vodníka, resp. hastrmana, obdobím šťastného absorbování prostředí, které jej zplodilo a nyní jej obklopuje a vede k osvojení řeči, vztahů a činnosti, říkáme u člověka /jakožto krajně sociální bytosti/, že v systému svého společensko kulturního prostředí dochází k období, kdy

je podroben organizovanému, institucionalizovanému působení s cílem vychovat jedince, který by v dospělosti splynul se svým okolím tak, jak toto okolí vyžaduje a byl pro ně přínosem, vyplnil část jeho společenské potřeby, protože na konci každého lidského snažení je přece jenom člověk. Tehdy se říká, že jde o seberealizaci jedince. Jakýsi ohled na to, že jsi člověk. Trochu pozdě; nakonec. Celému takto komplikovanému procesu říkáme socializace. Narozením počínaje, člověkem konče.

U vodníka je to naopak. Na začátku každého vodnického snažení je vodník. Teorie a praxe sociologie vodníka dokázala a neustále dokazuje, že úvaha o seberealizaci vodníka jako vodníka by jako problém nikdy nikoho nenapadla. V jiných živočišných společenstvích se totiž neříká seberealizace, ale poslání. Malý příklad: Husa domácí, bílá, krásná, hejkavá husa má poslání být husou. Sociologie „osobnosti“, za kterou se člověk považuje, by řekla, že husa seberealizovala jako husa, nebo dokonce do nějaké s tím související činnosti, funkce, vole. Představte si husu v nějaké funkci!

Jak komplikovaně splývá člověk se svým okolím, studuje ještě komplikovanější kulturní antropologie, která se ve svých výzkumech neobejde bez primitivních civilizací, bídnych a dnes již nejzuboženějších kmenů. Kdysi jsme na jednom sociologickém klání prohlásili: „Kdyby nebylo primitivních kultur, nebylo by kulturních antropologů.“ A na tomto výroku i po létech trváme.

Kmeny a kultury, které žijí podle jejího názoru „primitivně“, byly chráněny před civilizačními manýrami časem. Čas dlouho pracoval pro ně, ale pak už jenom proti nim. Jak vznikl obchod, byla otázka času, kdy se sestrojí takový dopravní prostředek, který umožní obchodníkovi, aby dovezl výzkumníka.

Výzkumník, zejména pak kulturní antropolog a zvláště pak kulturolog je všudypřítomný element bažící po poznání. Vleze všude a protože jsou jejich primitivové po určitou dobu bezelstní, vlezou bezelstným primitivům nejen do postele. A měří, počítají, pozorují a publikují. A to je vůbec

nejhorší, protože provokují ostatní výzkumníky k tomu, aby jejich názory napadli a vydávají se proto ke zmíněným kmenům s propracovanějšími výzkumnými metodami, kamerami a nahrávacími aparaturami. Kmeny jsou napadeny výzkumníky, tumory, vetřelci do soukromí.

Vraťme se však ke splývání jedince se svým okolím. Společným modelem všech živočišných společenstev je v procesu socializace ztotožňování se svým sociálně kulturním okolím, tzv. napodobování. Jak jsme si v minulých kapitolách vysvětlili, jde o pasivní fázi vývoje vodníka. Dle výkladu polského sociologa Kuwala v práci Wplyw świadomości moralnej in: *Psychologia Wychowawcza* 1971, č.41, nejde o zcela pasivní období, ale cit.: „Aktivita jedince je však v menším poměru k míře jeho pasivity.“

Jedinec se ztotožňuje se svým okolím již tím, že vůbec existuje a vnímá je. Tamten špulí pusku /hubu, tlamu/ a něco skřehotá a mládě to zkouší, napodobuje. Je při všem. Matka vaří, zkouší vařit, táta bobr poráží velké stromy, mládě poráží malé stromy.

Lidské hračky jsou zmenšenými nástroji a předměty světa dospělých. Kočárek, medvídek, pistolka, pistole, puška, granátek, kulometičky, vojáček. „Zahraju si na vojáček, mám flinty a bodáček.“ Zpočátku s nimi zachází živelně, spontánně, ale jejich okolí je pozvolna usměrní žádoucím směrem.

Vodník hračky nemá. Má cetky, mašličky, pentličky, pitvornosti nejroztodivnější, ale hračky nemá. Hraje si, když si hraje přímo ve světě dospělých, hraje si s lidskými dušemi, zkoumá je, pozoruje. Jak jsou košaté podstatou a kolik mají podob?

Ale dospělý napodobuje hastrmánek stejně jako člověk mládě, podobně jako všechna ostatní mláďata. A velcí jsou pyšní na to, jak jejich mládě je po nich, celej tatínek i ta chůze a ta gesta. Nápodobu později doplní zkušenost.

Mladí zjišťují, že když něco dělají, že někdy jsou za to chváleni, jindy haněni. Odměňování nebo trestání. A tak upozorují, že se něco vyplácí. Chtěli by dělat už jen to, co se vyplácí. Po čase zjišťují, že se něco vyplácí víc než to, co do-

sud dělali, ale že se to musí dělat šikovně, aby za to nebyl trest. A potom je tu ještě něco, co lze dělat beztrestně, a co se vyplácí, ale ostatní na to doplácí. A v této souvislosti často zaslechnou jim dosud málo známé slovo kariérista. Je na čase, aby tento termín poznali důkladně nebo dojde k posunu jejich normativního systému, smyslu života, existence.

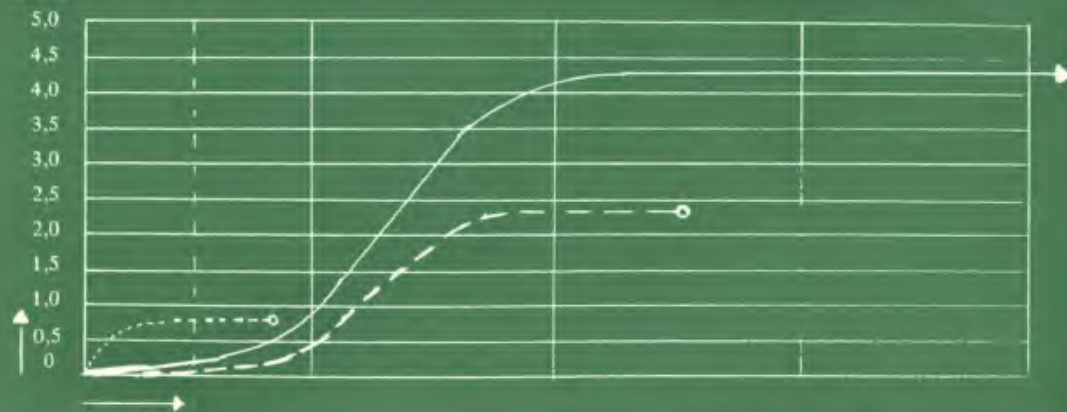
Nastává velice krátké období, kdy se jedinec na své cestě zastaví, pozná vedle svého "já" i svět ostatních "já" a rozhodne se řádně uspořádat hodnoty, protože už nikdy potom nemůže tyto hodnoty uspořádat jinak.

Hodnoty jsou dle sociálních psychologů kladné a záporné. Vedle toho jsou hodnoty, resp. cíle, vzdálené a blízké. V kombinacích vypadají takto: kladné - blízké, kladné - vzdálené, záporné - blízké, záporné - vzdálené.

A jestliže si jedinec vybral svou životní kombinaci, t.zn. přidal ke svým vrozeným dispozicím zkušenost sociální a pojal rozhodnutí, byla vytvořena nová sociálně psychologická konstanta - charakter.

VĚKOVÁ KŘIVKA UTVÁŘENÍ HODNOTOVÉHO SYSTÉMU DLE DRUHU

kvalita
hodnoty

- vodník
- - - člověk
- ..... ostatní druhy
- o průměrný věk

Dle Markonisjan E. F.: Venkovské obyvatelstvo ČSSR.

Jerevan 1969.

2. SEBEUVĚDOMĚNÍ /TEDY JSEM/

Sebeuvědomění je pochopení sama sebe jako uzavřeného a uceleného "já". Sebeuvědomění je odpověď na otázku "Kdo jsem?" Takto si ji klade člověk a příslušně si odpovídá podle toho, jak se chce sám sobě líbit.

Vodnický svět má v této sociologické kategorii zvláštnost. Neklade si totiž otázku "kdo jsem?" Vodník ví, že je vodník už dávno a to když si poprvé dovedl odpovědět na otázku "jsem?" Dnešní vodník si klade otázku "k čemu jsem?" a v případě, že ji uspokojivě odpoví, sebeuvědomí se.

Otázka sebeuvědomění vodnického "já" má jistý vývoj a díky našemu přednímu historikovi prof. Janu Míchovi jsme zjistili, že průkazné zjištění sebeuvědomění vodníka mělo dvě fáze:

První fáze sebeuvědomění byla, že si pan Josef /viz./ odpověděl na otázku: "jsem?" a druhá, kterou se na tomto místě zabývat nemůžeme a ke které došlo o něco později, byla, že si po bitvě bělohorské uvědomil, že by nebylo dobré nosit dále nepohodlné husitské škorňe a českobratrskou hazzuku a že bude nutné přizpůsobit se módě. Podíváme-li se podrobněji, jak došlo ke zmíněné první fázi sebeuvědomění pana Josefa, zjistíme, že se musíme ještě trochu zabývat filosofií vodníka.

Filosofie je věda, která není specializována jako jiné vědní obory a disciplíny. Stojí nad ostatními vědami jako šapitó nad manéží, spojuje je, překračuje jejich rámeček, hledá problémy světa jako celku, existenci jako takovou a bytí, které umožňuje existenci bytí jsoucí. Její metody vycházejí někdy z racionálních prostředků, jindy však nikoli.

Filozofické myšlení nesprávně označovaného tzv. mytologického světa, zejména pak s orientací na oblast vodnickou, se vyvíjelo paralelně s filosofií člověka a mělo vždy a bude mít vždy jeden jediný cíl: poznat základní problémy jakékoli světa, odpovědět nebo se snažit poctivě odpovědět na

otázky vzniku toho či onoho světa, jeho vývoje, řízení, existence a jeho vztahu k jiným světům. Řekli jsme, že obě sféry myšlení filozofického se vyvíjely souběžně, tedy paralelně. Tato formulace je spekulativně zjednodušená proto, abychom specifikováním definice neodbočovali od záměru úvahy.

Tisíce učených mužů vyslovilo nejučenější moudrosti, vyznalo se ze svého nadšení a nadiktovalo nebo v lepších případech doporučilo svým světům, jak mají být šťastny. Ti hloupější to vždycky jakoby zkoušeli a pak dál v tichosti bohatli nebo dřeli bídu jako dřív. Ti chytřejší se ty nápady snažili vylepšovat, zdokonalovat a na základech jedné chytrosti vymyslet něco chytřejšího, co by jejich světu bylo pochopitelnější. Tak dostala filosofie, jež v řečtině znamená lásku k moudrosti, vždycky na určitou dobu jakousi dimenzi, kůži, do které se vešla. Všechno vychází ze vzduchu, z čísla, z Boha, z ohně, z logosu, ze slunce, z pohybu, z hmoty, etiky, z vědy, z vědomí a bytí. Všichni pak říkají: „To je dobré, je to určitě tak, to je ono, co nám chybělo, teď už máme jasno.“

A pak se vyskytne po čase jeden jediný chytrák, nebo dva a začnou se v tom šfourat a už to není úplně tak dobré, vždyť je to úplně jinak, je tu přece problém pravdivosti, hodnoty a smyslu. Pravdu naleznesh jedině v přírodě. A co duchovno, idea, společnost stát. Co hledat smysl existence tam?

Tak kůže praská a je ušita nová a tam už se má všechno jisto jistě vejít. Každá kůže je však malá, protože láska k moudrosti je nekonečná a je nekonečně velká a roste s každým světem a žádná kůže ji nespoutá.

Vodnický svět existoval a vyvíjel se se světem Lidským. Byl od nepaměti zásadně vymezen snahou o poznání lidského ducha, později byl tento duch označen nesprávně jako absolutní. Tedy svět, který veškeré své snažení opřel o velice humanní cíle. Poznání lidského ducha, člověka.

Celé generace se marně snaží tento svět poznávat, sebe si však ani neuvědomují. Snaží se poznat nejproměnlivější, co

vůbec lze na člověku poznávat. Mění se tu duch s časem, mýstem, politikou a mimo to, u každého člověka je to úplně jinak a potom je tu jakési svědomí. Celá koncepce snažení je však změněna na základě zcela nevinné, nebo alespoň nevinně vyhlížející události, která však byla součástí události s dalekosáhlými následky v politickém a ideologickém uspořádání části Evropy.

Rozhodující moment ve změně orientace vodnické filosofie na uvědomění si své existence se datuje od 8. listopadu 1620. Tento proces probíhá dosud a je nyní označován přesněji jako sebeuvědomění /viz./.

Toho dne v poledních hodinách utíká před dvěma bojovníky protestantských stavů poručík vojska Maximiliána Bavorského Franz Guttman z Albenkroisu močálem pod Bílou Horou směrem k Liboci. Snad by se nebožák utopil, ale poblíž právě seděl na kupě starého rákosu vodník od Karlova mostu pan Josef a sledoval, jak to klání na Hofe dopadne. Pro císaře Ferdinanda II. a Maximiliána to dopadlo dobře, Franz na tom nebyl v té chvíli zrovna nejlépe a i když pan Josef byl už poctivým starousedlým českým vodníkem a silně nepřál protivníkovi, řekl si: „Tohodle kluka bavorskýho přece nenechám močidlu^{10/}!“ A hnedle po něm chmátl. „Hajdy usušit a puškvorcový thé a pěkně tejden v pruhovanejch peřinách z českých husejch, aby ses z toho válečnickýho psotníku dostal!“ A také že ano.

Za týden už byl z Franze František a kluk vykládal novoty jedna radost a jaká znal, pane, slova, klacek důstojnická. A také vyprávěl, jak se setkal v kasinu s nějakým francouzským poručíkem.

„Móc vzdělanej a chytrej člověk. A byl to filozof, matematik a přírodovědec a všechno vsadil na rozum. Polyhistor.“ Pan Josef poslouchal a uznale přikývnuť. „Všechno vsadil na rozum, z toho, že to všechno pochází. Nějakej René Descartes. Podívejte, pane Josef, vy si tady stěžujete, že vodníci nemůžou proniknout k lidskému duchu, a že nejste k ničemu, a že snad ani n e j s t e. Heleďte, pane Josef, řekněte, myslíte, že j s t e vodník?“ Pan Josef se prohnul v zá-

dech a ztuhl, jako když ohař větří spárkatou a vyhrkl: „Františku, myslím, že j s e m!”

„To je ono, strejdo, cogito, jistota vaší existence, nejvyšší filosofický princip, pravda, která je jasná a zřetelná. Jediná a absolutní. Všechno ostatní je mechanika, blázinec. Řekněte si to pěkně zhluboka, pane Josef, a potichu: „Myslím, tedy jsem.” „Cogito ergo sum.”

A strejda Josef v extazi opakuje, že myslí, že je vodník, že tedy když myslí, že je, že je. A jako gramofón až do večera. A když se pak František rozloučil a šel hledat, kam se přestěhovalo kasino, kde naposledy viděl Reného, ani netušil, že pro naše vodníky zanechal u pana Josefa tzv. autonomní filosofii, se kterou si pár generací vystačí.

Jestliže vodníci jste, a my víme, že jste, tak jste.

3. NATURALIZACE

/PRAŽÁCI/

Pražští vodníci sídlili a sídlí převážně ve Vltavě nebo jejích pražských přítocích, z kterých jsou Botič a Rokytka ty nejdůležitější. Ti, kteří ještě dnes slouží svoji vodnickou řeholi, jezdí na několikaměsíční rekreační a léčebné kúry do čistírny odpadních vod v Hostivici, v lednu a v únoru zahajují každoročně čtyřmi soustředěními na Želivce dle nařízení městského hygienika, ministerstva zdravotnictví a ministerstva lesního a vodního hospodářství. Od 7.9.1970 bylo vydáno nařízení, že vodníci v Botiči a Rokytce mohou vstoupit do vody zajištěni dýchacím kyslíkovým přístrojem a po ponoření mohou pracovat pod hladinou maximálně 30 minut. Dále bylo nařízeno, aby vzhledem k tomu, že se jedná o pracoviště riziková, byli uvedeni vodníci pod stálou kontrolou příslušných obvodních ústavů národního zdraví. Kontrolou nad dodržováním tohoto nařízení byla pověřena komise pod vedením pana Josefa.

Je to jeden z nejslavnějších pražských vodníků; pan František Langer uvádí, že nejslavnější byli tři: od Vyšehradské skály, od Karlova mostu a vodník na Františku.

Vodník z pod vyšehradské skály, pan vodník P i v o d a je dílem pana spisovatele Viky, rovnoprávný Podskalák a Podolák, plavecké tričko s červenými pruhy a plaveckou čepicí. Modrou, tmavě modrou. A věčná chuť na pivo a dobrý mariáš. Starý mládeneček, který o dušičky neukládal, ale vylovil-li vůbec nějakou, tak byla nějakého nešťastníka, otužilce /kteří se už tehdy vyskytovali zvláště v nočních hodinách, posílení bídou, režnou nebo jinou lahodou/ nebo neposlušného dítěte. Živobytí tedy skromné, které pokleslo rozšířením vodních sportů, otužováním mládeže a posílením autority tělesné na školách všech stupňů. Úplně později o těch všech stupních ztratil pan Pivoda přehled. Nějak se v těch všech reorganizacích nemohl vyznat.

Tak živobytí vodnické upadalo a pan vodník Pivoda se stal proto kapitánem na paroplavbě Vyšehrad - Královská louka neboli Cinda.

Dnes bydlí u podolské nemocnice, chodí karbanit při bránickém pivu do nejbližší hospody, kde s očima v sloup vzpomínají hosté na grundle. V noci hlídá v jachtklubu a v zimě hlídá v jachtklubu flotilu. Přivydělává si k důchodu. Podle novely zákoníku práce může však odpracovat pouze 180 dní, jinak se mu krátí důchod.

Radostovický vodník Břehuška z rybníku Kozák nad Mladou Vožicí si pěkně celý rok pracuje v Jednotném zemědělském družstvu a k tomu doplňkové odměny a naturálie. „To zemědělství má jiné možnosti a být Pražákem v důchodu, to dá holt študuje!“

Vodník od Karlova mostu je uznáván jako hlava českého vodnictva. Pod čtvrtým mostním obloukem kamenného mostu mívali čeští vodníci za blahých časů mítinky, kterým předsedal tehle p a n J o s e f, kterého sem přivlékli z nějakého obrovského rybníku první Slované při památné pouťi do našich krajů. A když se brodili přes Vlatavu /tenkrát ji hned na místě pojmenovali podle vltů, které se dělaly v bahně

na brodu - to mlasknutí po vytažení nohy a zalití stopy vodou, to jsou vltý/, tak Pepa hupky na Kampu a jinak nedal: „že tam zůstane a zůstane a že oni stejně daleko nepůjdou, maximálně tak k Řípu a že na ten kopec určitě naletí, že se jim to tam bude zdát okolo samé mléko a strdí.“

Pan Josef, říká se to, je prý ještě starší, než uvádíme, ale těmto tvrzením chybí důkazy, exaktní materiál a vyjádření fundovaných profesorů.

Napřed byl v podstatě brodní hastrman Pepa a když potom někde sehnal pěnovku s loktovým troubelem a začal koufít, stal se z něho vážený vodník Josef. Dřepěl na kládách a křandal se sousedy o morálce, autonomní filosofii, zahraničním kupectví, o unáhlených korunovacích, o místodržitelství na Račanech a tak. A tak zjistil, že je život mezi lidmi přece jenom veselejší než samota v tůni pod mostem. Ale jak to udělat, když vodnické živobytí není moc lidem k užitku. A tak jednoho dne je pod Karlovým mostem a bývalým Judifákem půjčovna lodí a lodiček a tam hospodaří pan Josef a k tomu zachraňuje lidi, kteří se chtějí, nebo se nešťastnou náhodou topí. A když zachránil rovnou stovku dušiček, dostal metál za zásluhy a u Měšťánků bylo veselo až do rána.

Pan Josef je dnes také pracující důchodce. A protože učinil prohlášení, že jeho průměrný měsíční výdělek nepřekročí osm stovek, může si přilepšovat k důchodu celý rok. Je proto šťasten. Je členem několika komisí.

To by první Slované koukali, kdyby tak vstali z popelnic. Ten má, paně za ušima, kluk zelená, hastrmanská. Vypadal jako perunní umučení. Vyšvihne se na vodníka a i tam je mu sako malé. Vyrostl nám chlapec až do víceúčelového společensky žádaného staříka. Poznáte ho na první pohled. V létě sedává na lavičce s panem Rouskem tam, jak se jde k Maltézskému náměstí. A ví, že je vodník.

A potom tu byl ještě jeden, pan vodník *J i n d ř i c h*, s živností, sídlem na Františku. Podobal se nápadně jedné pražské poštavě, "echt" Pražákovi. Vyznačoval se jako jediný manželstvím, které ho přes noc změnilo z hastrmana na vodníka. Jak toto manželství dopadlo, nikdo neví, jisto je,

že svoji ženu pan Jindřich neproměnil v rybu, jak to vodníci dělají, když už nemohou dál. Nepil pivo, nehrál karty, nekouřil a byl ženat. Měl dobrou pověst a mezi vodníky unikát - podvodní knihovnu, rozsáhlou a dokonalou. Dříve se totiž knihy častěji spálily nebo byly hozeny do vody, než odevzdány do sběru. Živnost mu nikdy moc nešla, spíš, když to šlo, lidi přemluvil, aby do vody neskákali, že se tím moc nespraví. Když voda už nějakou dušičku přinesla, tak ji předal ženě k uložení do hrnce. Jestli tedy jsou dušičky v hrnečcích měřítkem výkonnosti vodníků, tak byl pan Jindřich pěkný břídil. Tedy žádný hrr do vodnictví. Když postavili na Floře vodojem, vyhověl magistrát jeho žádosti a tak se stal pan Jindřich vodákem. Přestěhoval se tam s knihovnou a filosofií, začalo se mu všechno nelíbit, až na nějaké maličkosti všechno kritizoval a kritizoval tak dlouho, až se stal Jindřichem Vodákem /viz pojmoslovný aparát/. Sedávali s ženou v divadlech v první řadě. Měli svá čísla. Sedm a osm. Moc se polidštil a zčlověčil. Šel také dávno do penze. Jak se dříve říkávalo důchodu. Tu penzi už dávno nebere. Jak by ji také dnes mohl brát, když se stal člověkem.

Co byste tomu říkal, pane Langer?

4. MIGRACE

/TAKÉ TROCHU PRAŽÁK/

Ve vyprávění o pražských vodnících by neměla autorům chybět postava, dnes již téměř legendárního toulavého /migrujícího/ vodnického mistra Šárka Holého, který se v Praze ponejprv dlouhodobě usadil za panování Rudolfa II. Původem od Zvíkova, spíše z Otavy než z Vltavy, urostlé, zdravé postavy, kterému bujará hospodská chasa přezdívala Zvíkovský rarášek. Šárek se vždy tomuto šibalství dovedl od srdce zasmát. Žádnou legraci nezkazil, ale také žádnou neudělal. Jeho příchod ze Zvíkova do Prahy lze klasifikovat jako migraci.

Šárek byl v době, kterou popisujeme, vyhlášeným mosta-

fem jako celá řada vodníků té doby. Vznik této specifické vodnické odbornosti si vynutil svým způsobem člověk, nebo lépe, člověk svou činností dal této odbornosti u vodníků vzniknout. Nejčastějším místem, kam vodník umisťoval svou živnost v době předlávkové a předmostové, byly tůně, kde se lidé nejraději koupali, kde nestačili a kde je také nejvíce brávaly křeče, protože zde byla voda studená, zvláště pak u dna a dále pak na brodech, kde šlapali vodou v každém ročním období a kde je také braly křeče. A když je křeče vzaly a nepustily, tak se utopili a jejich dušička zbyla pro vodníka, který měl v tom kterém rajónu domovské právo. Shromažďoval dušičky a popuzoval lidi touto sběratelskou vášní. Když šli přes brod a viděli vodníka, křičeli: „Hele ho křečka!“ nebo na něj pokřikovali: „Křečku, křečku!“ a čučeli a kdákali ve vodě tak dlouho, až je vzala křeč.

Tak začali lidé špekulovat nad tím, jak to udělat, aby neměli v nejlepším případě křečové žíly, až si vymysleli lávky a mosty. To strašně dohřálo vodníky a že jim to kazí živobytí, že to není férový a tak. Podemílali pilíře, dělali velkou vodu. Ale lidi se už jednou dali do mostů a že vodníci vyvádějí jako štrajchpuďlíci, jim nevařilo.

A tak vodníci posněmovali, pomudrovali a řekli si: „Jen ať si stavějí, ještě jim budeme pomáhat a nasadíme na ně naši novinku psychologickou zbraň hydrománie. Roztrousíme chorobnou touhu utopit se a nejlepší pro ukojení této touhy bude skákání s mostu. „No a jsme zase na svejch!“

A tak se vodníci rozdělili na stavitele - mostaře/později se specializovali/, na odborníky v šíření hydrománie, tu svěřili nejmladším a staří vodníci většinou zůstali u tradičních vyčkávacích technik. Šárek Holý převyšoval obecný mostařský průměr o dvě třídy.

Panovník sám mu zadal zpracování projektů na stavbu dvou pražských mostů. První z nich se jmenoval Most astrologů a Šárek jej nešťastně umístil pouze 100 m po toku Vltavy směrem od mostu Karlova. Bez ohledu na jeho použitelnost se prý císař po letném prohlédnutí návrhu projektu rozezlil a křičel: „Nebudeme stavět žádné vzdušné mosty, tím

méně hvězdné!” a Most astrologů za okamžik olizovaly plameny nového, italskými mistry vybudovaného krbu. Hořel skvěle.

Šárek zoufal, zahanben před dvorem, hvězdopravci i komořím Lngem, který jej císaři doporučil. Dva dny a tři noci prochodil po vltavských březích, sbíral vzorky, kreslil náčrtky, nejvhodnější místa značil, brodil se v chladné vodě, zkoumal dno a proklínal tekuté písky. Třetího dne se uchýlil do hospody „U mouřenína” a nechal si od hospodského přinést tucet nových brků a svazek pergamenů. Provedl perfektní náčrt první části mostní konstrukce, který ověřil výpočty. Byl spokojen. „Levné a dokonalé dílo” řekl a svažil vyprahlé hrdlo notným douškem z konvice hubatky. A další výkresy, nové výpočty a konečně kompetence celého projektu včetně rozpočtu a technické zprávy pro dodavatele stavby. Než vyčerpán klesá, zasílá dopis s prosbou o další audienci u císaře. Prosbě bylo, díky Langovi, vyhověno a přijetí stanoveno na příští úterý. Tedy celý týden napětí. Odpočívá, doplňuje vědomosti k obhajobě projektu, kupuje si nový límeč.

Audience. Před císařem žmoulá napolo zhroucený Šárek klobouk pln očekávání. Císař dobře posnídav se usmívá, kývá hlavou, kyne rukou, zve Šárka k sobě; Šárek vysvětluje císaři legendy. Tak se zrodil projekt Mostu alchymistů.

K jeho realizaci však došlo mnohem, mnohem později. Tam, kde jej Šárek navrhl, nebyla v té době totiž Praha. Sklerozou vladařů a snad i přičiněním závistivých stavitelů upadl projekt na čas v zapeomenutí. Pak odešli alchymisté a Zlatá ulička vystřídala obyvatele. A teprve, když i tato část vltavského toku připadla po látech do sféry zájmu pražského magistrátu, vzpomněl si kdosi na původní projekt a byl postaven most. Šárkův odvážný most. Jiné výpočty, jiný materiál, jiné použití, ale Šárkův rozlet, smělá horizontála.

Kdo by si za Rudolfa II. pomyslel, že bude jednou místo Mostu alchymistů zván most Mostem intelligence, nebo také mostem, který vede od nikud nikam, Mostem pro pěší, Chuchelským mostem, Bránickým mostem atd. Výsměch těm,

kteří jej na Pankráci projektovali a na potupu těch, kteří jej jako likvidovaní úředníci a právníci postavili. V podstatě jeden zbytečný most. To by ještě šlo, kdybychom to počítali na mosty.

Kam se poděl Šárek Holý? Po rudolfínském intermezzu otevřel svoji vodnickou živnost u mlýnských náhonů tam, kde jsou dnes největší mezisklady vánočních kaprů a kde byl mnohem později postaven most, na kterém nikdy nejezla tramvaj, pouze trolejbus. Pojmenovali jej podle pana spisovatele Jiráska, který na přilehlém náměstí žil a zemřel. Místo pro vodnickou živnost jedna radost, kdysi velice klidné zákoutí. Zkoušel to načas i se šířením hydrománie, ale bez očekávaných výsledků.

Šárek byl nepokojné krve, boty z toulavé oslice a jednoho dne po třicetileté válce odchází ouzskou cestou do Budějic a potom přes Jihlavu na jižní Moravu.
/Tomu, že odešel z Prahy přes Budějovice a Jihlavu na Moravu, rovněž říkáme migrace/.

5. EMIGRACE

/ODCIZENÍ MNATY HOLÉHO/

Předcházející kapitolu bychom snad mohli také nazvat vodník - migrant. V případě, že jsme si probrali otázku migrační, přísluší, abychom, jestliže jsme řekli "A", řekli i "B" a "C".

Zopakujme si. Migrací je nejčastěji označován pohyb uvnitř společnosti. Hovoříme-li o tzv. první vodnické revoluci, která začala 30. září 1462 výstavbou rybníka Bašta na pardubickém panství a skončila dobudováním Rožumberka roku 1590 /ke druhé revoluci nedošlo/, jde o čítankový příklad migrace. Vodníci se hromadně stěhují do nově vybudovaných rybníků a nádrží z nevyhovujících lesních močálů a lužních lesů, aby dotvořili nové prostředí ke svým předsta-

vám. Teoreticky je však migrace společenský pohyb. Je také kmenem slov imigrace a emigrace.

"B" je imigrace. Tento termín je u nás po stránce praktické velmi problematičtěky použitelný. Přeložíme-li si to slovo, zjistíme, že jde o přistěhovalce.

Přistěhovalce je pojem, který je vymyšlen a používán prostředními, do kterých se někdo stěhuje nebo nastěhoval respektive přivandroval. Rozeznáme tyto dva typy přistěhovalců:

a/ **Přivandrovalce**, nebo snad lépe **vandrovníky**, abychom alespoň takto změkčili slovo samé, když již nezměkčíme jeho význam. Máme je většim dílem za milé a nezávazné. Přicházejí, aby našli lepší uspořádání svého života. A protože hledají dobro, jsou hodní a dobří. Poslouchají. Přicházejí s ranečkem, ruksakem, kufrem, po jednom, s rodinami, dav je absorbuje a po čase docela vnutí zákonitosti nového prostředí. Nutno přiznat, že tento typ se u nás málo vyskytoval. Jednou se přece jen vyskytoval více. Po první světové a jedné občanské válce a říkalo se mu "bílí". Co více? Hodně se vyskytoval.

b/ **Přistěhovalce** chápeme jako hmotu, která, když se stěhuje, tak se stěhuje se všim všudy a s tendencí navěky. Přichází s otevřenou náručí. V jedné ruce šavli v druhé přistěhovatelskou ideologií, které říkávají "naše učení". Avari, Tataři, Turci, Turkotataři, Maďari, Habsburkové a podobní. Jejich příchod je nenáviděný a závazný. Za nimi jde trén. Hned, že budou velký kamarádi. A hned si také určí, kolik budou dostávat toho a toho, kolik volů, kolik lidí na práci, kolik uranu. Něco za něco. Taxa je známá. Jeden buran, jeden uran. Jestliže tolerujete toto vulgární pojetí imigrace, konstatujete, že žádný jiný druh nemůžete znát.

... Neznáte.

A „C“ jsme řekli, že musíme také říci. „C“ je emigrace. To je strašné slovo. Emigrace je nedobrovolné přesídlení

z jedné země do druhé z hlediska země opuštěné nebo opuštěné.

Země: „Ty seš emigrant!“

Já : „Já jsem přistěhovalec!“ To promluvil ten imigrant - vandrovník, o kterém byla řeč.

Emigrace je hledání smyslu života, útěk z prostředí, kde pro hledání smyslu života neexistovaly legální podmínky, hledání lepších životních podmínek, hledání pocitů, o kterých bylo slyšeno, ale nedostavovaly se. Emigrace je cesta ke hledání jinde než tady.

Sociologie vodníka zná, jako i v případě jiných sociologických kategorií, zvláštní případ emigrace, tzv. alienaci^{11/}. Vysvětlíme si, co co jde.

Nutno přiznat, že Šárek Holý, mostář mezi mostaři, měl staršího bratra. Ten se jmenoval Mnata rovněž Holý, ale na rozdíl od Šárka pocházel spíše z Vltavy než z Otavy a byl neurostlý, nezdravý a bujará chasa mu nijak nepřezdívala. Naopak, nemohla mu přijít na jméno. Zkazil každou legraci a jak se ukázalo i emigraci.

Mnata přichází poprvé do Prahy haj voko 318 let po Šárkovi a to v roce 1918, po vyhlášení československé samostatnosti a nabízí hned své služby městu. Na radnici však dozívají válečné události a nežli jsou definitivně rozděleny židle, uplyne téměř půl roku, než se vůbec někdo o Mnatovu nabídku začne zajímat. Ten někdo byl pak inspektor hydrografie^{12/} a hydrologie^{13/} Písecký na druhém říčním a vodohospodářském odboru a pozval Mnatu na středu. Středa byla tehdy na radnici dnem pro strany.

„Vážený pane Holý, četl jsem váš dopis, kde nabízíte své služby našemu hlavnímu městu. Dovoďte mi, abych vám jménem pana primátora poděkoval za nabídku a požádal vás o předložení kvalifikačních dokladů, rodného listu a doporučujících dopisů.“

„Odporný, bezohledný asociále“, klel v duchu Mnata, nedávaje na sobě ničeho znáti. Nahlas ale řekl „Velevážený pane nadinspektore, přišel jsem přece přímo z fronty a dvakrát jsem uplaval do zajetí, jen tak, bez ničeho.“

„To je mi opravdu líto, že jste musel utíkat holý, pane Holý. Pak nezbývá, než vystavit nové doklady a Vaši kvalifikaci prokázat složením předepsaných zkoušek. Na to naše juristika pamatovala. Současně Vás upozorňuji, že před několika dny, přesněji 28. května 1919 vyšel zákon č. 307 o zařazení cestníků, poříčních, popřístavních, nadjezdných, jezdných, podjezdných, asistentů poříční správy I. třídy, asistentů poříční správy II. třídy, plavidelníků, podplavidelníků, mostních a řidičů silničních parních válců do úřednických tříd hodnostních a platových, kde se praví, že se na výše uvedené státní zaměstnance vztahuje služební pragmatika dle zákona ze dne 25. ledna 1914 č. 15, pokud se týče č. 16 z.ř. a že zůstávají v platnosti dosavadní pravidla a nařízení pro státní úřednictvo podle služební pragmatiky ze dne 25. ledna 1914, z.ř. č.15. Myslím, že znění tohoto zákona je pro vás novinkou a doporučuji vám jeho osvojení“, mentoroval Mnata inspektor Písecký.

Čilá poválečná legislativa však vydala do čtrnácti dnů zákon č. 333 /11. června 1919/ o příslušnosti ve věcech stavby vodních cest, kde se nařizovalo, že veškeré věci stavby vodních cest, pokud přejaty a prováděny budou československým státem a podle zákona z 11. června 1901, z.ř. č. 66, patřily do působnosti bývalého ministerstva obchodu ve Vídni, náleží nadále do odboru působnosti ministerstva veřejných prací.

Mnata nechal pražský magistrát s inspektorem Píseckým obrazně plavat a nabídl své služby přímo novému ministerstvu, zatím bez byrokratů, které jej přijalo ke dni 1. července jako externího pracovníka pro koordinaci zásad lodní dopravy.

Lvím podílem se zasloužil o vydání zákona 474, a to již 23. července 1919, kterým se při ministerstvu veřejných prací zřídilo oddělení pro lodní dopravu s příslušnými pobočkami podle potřeby plavebních cest jednotlivých zemí nebo jednotlivých povodí.

Pečlivě, pilně a systematicky dbal Mnata na úroveň rozvoje lodního provozu. Budoval základy nejdokonalejší říční

dopravy v Evropě. Sbíral zkušenosti pro provoz na kanálu, který měl spojit Dunaj, Labe a Odru. Navrhuje, předkládá návrhy. Rok, dva, marně. Vydat zákon je hračka, ale něco postavit, vybudovat. Co prý pořád obtěžuje!

A Mnata nejsa od přírody vybaven trpělivostí, kterou by se musel v tomto případě obrnit, strádá a trpí, hledá přátele a nenalézá je. I hlavou proti zdem to zkouší, ale na rozdíl od beranů neuspěl. Externí činnost jej začíná tížit. Vykonává ji se setrvačností nutného zla. Ještě nechce zklamat své okolí. Ale okolí je to jedno, že je nechce Mnata klamat, naopak, už šušká: „On je pořád samá novota, nedá pokoj. Měl by si na to někdo posvítit!“

A někdo si posvítíl a vyslovil otevřenou nedůvěru k jeho návrhům. To už je na Mnatu přlíš. Zatrpkne jako kozí bobek. Zabedněnci!

A tak se stalo, že Mnata emigroval. První a poslední mezi našimi vodníky. A představte si, do Maďarska, za Dunaj. Tam, kam umístil svůj sen o budoucím kanálu; nebyl sám, kdo o něm tak úporně a nesmyslně snil. Tam sloužil jako lodivod. Poctivý a pilný. Nejprve cizil pomalu a pak stále rychleji, až se odcizil úplně.

Za pár let se tak odcizil, že dnes už je znám pouze jako Mnata Maztelen. A lodníci na něho volají „Méci, ahoj!“ nebo „Méci, halászslé prima, ahoj!“

A Mnata Holý - Meztelen kývá dolů k Dunaji. Bydlí 150 m jižně od Veteraniho jeskyně, která je na levém břehu Dunaje, 22 km nade Ršavou v Kazaňské soutěsce, v místě, kde je řeka jen 260 m široká. Jeskyně sama nalézá se vysoko nad silnicí Széchenyiho, kde jest vhloubena do skabnaté stěny, jest 15 m vysoká a tak prostorná, že se do ní vejde 600 - 700 mužův, a mimo to je v menší jeskyňce místo pro prachárnu. Je nazvána po rakouském generálovi, hraběti Friedrichu Veteraním, italského původu /1650 - 1695/, který způsobilše Turkům těžké porážky, byl jimi jat a hlava srubnuta.

Na tomto případě je možno demonstrovat, jak došlo v souvislosti s emigrací ke trojí alienci jednoho vodníka:

1/ K odcizení dle pojetí marxistické sociologie, kdy se Mna

tova práce stala jemu nepřitelem a byly důvodem k jeho emigraci.

- 2/ K odcizení dle pojetí autora této studie, že se z něho stal Mnata Meztelen a za
- 3/ K odcizení dle vládního rady Peitzekera z ministerstva veřejných prací, když odpověděl na otázku zda neví, kde je Mnata Holý? „Mnata Holý? Ten mi může bejt ukradenej /odcizený - alienovaný / !”

4. Ekologie vodníka

/MNOHO POVYKU PRO NIC/

Současné s prvními zásahy člověka do přírody, kdy dochází i k realizaci prvních vodních dílek, později větších a větších děl, cítí vodník nutnost vyjádřit se k těmto otázkám. Ještě si však neuvědomuje, že jde o jeho vrozenou dispozici, schopnost vnímat neodborné zásahy člověka do vodního režimu, do přírody a vnitřní potřebu v působení od prvopočátku na ochranu přírody a na provádění její cílevědomé kultivace. Přispěním vodníků dosáhlo naše rybníkářství světové proslulosti. Dokázali dokonale vnímat vodu jako svůj živel a naznačovali lidem, jak jej účelně usměrňovat.

Splynutí zájmů vodníka o rozvoj vodního živilu a zájmů člověka, z hlediska hospodářského, dosáhlo vrcholu v druhé polovině patnáctého a šestnáctého století při budování rybníků panem Vilémem z Pernštejna, porybným myslivcem Štěpánkem a Jakubem Krčínem z Jelčan /první vodnická revoluce/.

Od této spolupráce uplynulo hodně vody a protože dřívější užitečná spolupráce dávno chybí, plyne vody stále méně a méně.

Poloha naší země ve středu Evropy má z hlediska vodohospodářského charakter rozvodí /u velkých řek obhospodařujeme toliko horní toky/ s relativně velkým kolísáním odtoku vody a nevydatnými spodními prameny, které pozvolna mizí. Lesů, zejména pak listnatých, které jsou hlavním rezervoárem vody, ubývá. Nároky na odběr vody vzrostly za posledních dvacet let na dvojnásobek.

V roce 1668 bylo v našich zemích 4.211 km² vodních ploch a v roce 1968 již toliko 2.165 km², což z celkové plochy Československa činí pouze 1,6%, ač by mělo optimálně být 7,2%.

Situace kritická. Ale přitom se dále přemýšlí o tom, jak

co nejvíce vody poslat do řek, vybudovat retenční nádrže a splavnovat řeky. „Nejlevnější doprava je po vodě,“ se zatím říká, ale zdá se, že brzo budeme říkat: „Nejdražší doprava je po nejdražší vodě!“

Jediný z vodníků, který měl tendenci podobné snahy mezi vodníky prosazovat, byl neúspěšný Mnata. Když tento emigroval, zanechal tu semínko, které přece jen začalo časem klíčit. Nadšenci se našli i mezi lidmi.

Z celkové délky 27 tisíc km je v Československu naštěstí splavných pouze 437 km /údaj z roku 1928/. Lidé začínají přemýšlet o tom, jak splavit další km a vodníci se brání: „Zabraňme tomu, aby voda byla svévolně odváděna v neúměrném množství mimo naše hranice a bojujeme proti národům, které mohou situaci ještě zhoršit!“

Jedním z velkolepých plánů, které naše čínorodá vláda formulovala v roce 1930 do návrhu zákona, bylo řízení úpravy vodních poměrů až do roku 1956. Po přečtení návrhu shledává velkotovárník a velkopodnikatel Tomáš Baťa cit.: „že země Moravskoslezská je v něm téměř ponechána stranou, neboť z investice v rozsahu 2997 milionů Kč má se na jejím území vykonati práci na 127 milionů Kč, tedy asi 4% a to pouze v pohraničí. Od r. 1941 až do r. 1956 se nemá v ohledu usplavnění moravských řek vykonati vůbec nic. Zákon má býti projednán v urychleném řízení.“

Návrh zákona krutě zasahoval do existence vodníka vůbec. Cílem opozičních snah skupiny zástupců moravských lokalit bylo oddělit výstavbu vodních děl a regulaci vodních toků, aby byla příroda zachována v původním neporušeném stavu pozdějším generacím a vytvořit tak prostor se zdravým životním prostředím, harmonicky vyváženou přírodou s folklorními prvky, rázovitými lidmi, kulturním zázemím apod. Tyto snahy podporovala většina vodníků, neboť se nabízela možnost, že v případě úplné devastace přírody průmyslovou a následnou vědeckotechnickou revolucí zbyde alespoň naděje, že se zachová ještě vůbec nějaká normální voda. Menší, důvěřivější část spoléhala na to, že osvětou, interpelacemi, výchovou ve školách, pokutami továrnám a

zemědělským hospodářům za znečišťování vodních toků a ovzduší se podaří této katastrofě předejít.

Ctižádostivý a velkorysý Tomáš Baťa tento zákon pochopil svérázným způsobem jako „opomíjení jeho rodné země“ a urychleně předkládá studijní návrh vrchního rady Ing. Suka na splavnění řeky Moravy zemskému zastupitelstvu a to pak ministerstvu veřejných prací a vodocestnému fondu.

Jeho rozsah šokoval vodníky i vodní faunu. Léty vypiplaný vodní živel a jeho zákonitosti byl drcen. Čas dokázal, že i k tomuto návrhu bychom mohli použít dnes již téměř přísloví, dříve však název jedné z her pana Williama Shakespeara „Much Ado for Nothing“.

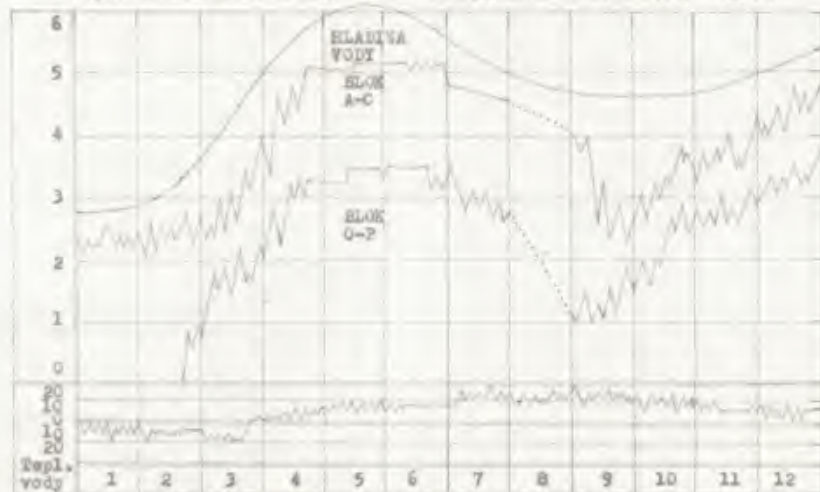
V jeho návrhu se také pravilo: „Stát si má opatřit i z příjmů také země Moravsko-slezské 4 miliardy Kč. Z těchto se mají kanalizovat řeky, jejichž plavba má sloužit pouze lokální dopravě, jako např. plavba toku horního Labe až po Jaroměř, kanalizace Berounky až po Plzeň /patrně je uvažováno také s řekou Mží/, kanalizaci Sázavy apod. .... Boli nás však, že o Moravě se tu píše jako o zemi neznámé. .... A přece problém usplavnění řeky Moravy není problémem lokálním. .... Je více nežli problémem země a více nežli problémem říše /asi Československé/, Je to problém evropský, ba světový, neboť usplavněním Moravy přiblížíme se k uskutečnění spojení tří největších středoevropských řek: Labe, Dunaje a Odry a spojení dvou moří.“

A už je to zase tady, kolikrát se už o tom mluvilo a kolikrát ještě bude. Původní návrh byl sice překvapující, ale jednoduchý a projednával jej dokonce už vídeňský parlament a bylo příslibeno, že průplav dunajsko-oderský bude realizován. Baťův návrh snil o tom, jak bude vybudován umělý kanál „mezi Přerovem a Odrou a tím dosažení spojení Černého moře s mořem Baltickým územím naší země. .... Tímto řešením se přiblížíme stejně i k vybudování kanálového spojení Labe s Moravou a takto k připojení na Dunaj a Odru.“

Průplav dunajsko-labsko-oderský, dunajsko-odersko-labský, labsko-odersko-dunajský nebo labsko-dunajsko-oderský, odersko-dunajsko-labský, případně odersko-labsko-dunajský

PŘEDPOKLÁDANÉ PRŮHY HLADINY VYŠŠÍ PŘEHRAZY "POHUBA"
 POD VEŠKEM CÍHELNÁKEM (268 M) - MORAVSKÁ BRÁNA

(Vyrovňovací nádrž kanálu Ddra - Duraš, návrh z roku 1914 - 1916)

(Předpokládané hodnoty pro rok 1973)

- Výška hladiny je udána v metrech;
- Průhyb v bocích udán v milimetrech;

(Zapůjčeno z archivu ministerstva dopravy, ČSSR.)

nemohl být zatím realizován nikoli pro technickou náročnost, ta je pro štáb geometrů, geologů a projektantů záležitostí jednoduchou, vzpomeňme jen při této příležitosti na Orlickou a Oravskou přehradu, Lipno, vodní dílo Balešice, Želivka, Klíčavská přehrada a regulace Botiče, ale pro nejednotnost v budoucím názvosloví díla. 27. srpna 1949 byl odeslán z obce Běleč, pošta Bratronice, okres Kladno, nepodepsaný, ale doporučený dopis na adresu: Národní shromáždění ČSR, Praha, ČSR, kde bylo autorem navrhováno, aby zmíněné dílo bylo nazváno Evropský kanál. Protože k anonymním dopisům se nevyjadřujeme, reprezentují totiž názor „nikoho“, házíme je do koše. Nelze totiž nikomu poděkovat za upřímně míněnou radu, názor či upozornění. Tak se stalo i s tímto dopisem a stalo se, že dobrý nápad zapadl. A na štěstí pro vodníky zapadl na čas i studijní návrh Ing. Suka.

5. Patologie vodníka

/S ROZUMEM V HRSTI/

Nemoci vodníka z hlediska praktického lékařství jsou téměř adekvátní se zdravotními problémy člověka. K největším rozdílům mezi těmito společenstvími dochází při léčení chorob horních a dolních cest dýchacích a úplavici, která u vodníků neexistuje, stejně jako tasemnice. Vodník je za to soužen plavicí a tzv. řehťačkou, která vzdáleně připomíná průjmovité fekálie člověka. Řehťačka je však barvy sytě zelené.

Sociologické problémy se však zabývají sociálně patologickými jevy. Nemocemi společenského organismu. Sociální patologie zkoumá vznik a působení nenormálních jevů a jejich zpětný vliv na společenskou strukturu. A jestliže budeme kriticky hodnotit patologické jevy vodnické, narazíme opět na problematiku, která se do nekonečna váže k existenci vodníka se vším dobrým i zlým. Vliv člověka na jiné živočišné formy, vodníky nevyjímaje.

Podíl člověka na patologizaci vodníka je zřejmý, ale současně sociologie vodníka podtrhuje, že bohuďák nebyl u studovaného společenství zaznamenán ani jeden případ rozvodu, sexuální anomálie, pracovního úrazu nebo choroby z povolání /zde chybí přesnější definice, co lze ještě považovat za pracovní úraz nebo za chorobu z povolání - otázka psychických deformací apod./, dopravní nehody, kriminality a sebevraždnosti. Jak je to u vodníků s vraždností, jsme si dostatečně vysvětlili v polemice s rýmovanou báchorou pana Erbena.

Podívejte se, ubozí človíčkové, na vodníka. Zatím je čistý jako sklo. Snad se přece jenom něco najde.

„Co takhle toxikománie?“

„To už bude asi horší, pane lide, ale vaší zásluhou.“

Toxikoman je ten, jehož podíl na toxikománii je umožněn a podporován jeho okolím, okolím, ve kterém žije. Vod-

ník nežije ve vzduchoprázdnu, ale mezi lidmi, s lidmi. Ty, člověče, jsi umožnil vodníkovi! A neodmítáš-li jeho peníze směnou za jedy, které nabízíš, podporuješ!

Toxikoman, ani jenom dobrý, ani jenom zlý, byl zvědavý, měl potřebu to zkusit, zvykl si a zabloudil tak daleko, že sám začal drogu vyhledávat. Jím vyžadovaná droga stala se mu psoudopotřebou. Tak nějak to snad nejlépe z našich odborníků definovala paní Skaličková. Nejde o úsměv nad definicí, které jsme ubrali ženské ohleduplnosti a zjednodušili ji do nabídnutého torza. K velkému vodnickému štěstí se u vodníků nesetkáváme s případy toxikománie klasickými detektivními drogami typu marihuany, LSD, psychotonu, morfia, kokainu, heroinu atd. Není to zásluhou vodníků, ale potíže mi při uchovávání drog ve vodním živlu. To by neobstálo. A byl by to asi u nás pěkně drahejší špás. Náš člověk si s tím samozřejmě poradil po svém. Nač se vystavovat trestnímu stíhání, když ke změně nálady - euforii, můžeme použít levných drog, které jsou určeny k léčení.

A máme tu specifickou formu sociálně patologického jevu socialistických zemí! polymorfní toxikománii, nebo lépe, lékovou závislost. Léková závislost, stejně jako klasické drogy, mají vodníka s ohledem na možnosti skladování léčiv.

Čaj vodník nepije, tak jej neohrožuje ani thein a ze stejných důvodů ani kofein. Prchavé látky nečichá.

S prchavými látkami zneužívanými ke změně nálady má pán tvorstva velké problémy. Mladí nešťastníci končívali tragicky. Čichají nejnemožnější látkové kombinace.

Jednou byl v československé televizi kritizován způsob života části japonské mládeže a byla demostrována technika či lépe techniky čichání. A ejhle. Mladí to pochopili jako instruktáž. Vida, jak nemistrně a neprozíravě bylo televizního šotu použito. Chyba, kterou je nutno vinit. Mladí je nebezpečně zvědavé a často obrací poznání proti sobě neznaje moudrosti starších.

Tak alespoň nikotin.

To ano, fajfka vodníkovi sluší a chutná. Ale když je fajfka, je blízko k pivu a pivo, to už je alkohol a alkoholická toxí-

komanie je nemoc. Termín alkohol vodník zná, ale nepoužíva jej. Pro termín alkoholická toxikomanie si zvolili vodníci odborný výraz *p i j a v i c e*.

Tradiční označení „alkoholismus“ vodnický slovník nepřijal vzhledem k tomu, že prý jde o označení příliš „tvrdé“, a proto jej zjemnili do „*pijavice*“. Pijavice jako patologický jev vodníka může být za jistých okolností podmiňujícím faktorem negativních společenských jevů, kterým bylo věnováno našimi spolupracovníky několik nepodařených výzkumů. Snad jeden poznatek na ukázkou:

„Bylo zjištěno, že *pijavice* se vyskytuje u 49,9 % vodníků v modifikaci konzument a zhruba u 3,87% v modifikaci *piják*.“

Tak to jsou tvrdá fakta, která nám přinesly závěry výzkumů. Pijavice se objevuje u vodníků celkem ve čtyřech modifikacích:

- abstinent, který alkohol zásadně nepije;
- konzument, který pije, protože má žízeň, chutná mu pít, potřebuje si doplnit tekutiny, aby nevysychal. Pití nemá vliv na jeho myšlení a nesouvisí s jeho činností
- *piják*, který hledá v pití drogu, pije proto, že tato fáze *pijavice* vyvolává příjemný stav - euforii, je často ve stavu podnapilosti až opilosti. Mezi vodníky je *pijáků* poměrně malé množství, jak naznačila ukáзка prezentovaného výzkumu. Vrchol opilosti nastane, když si vodník zpívá pro sebe. Benjamin Richter si jako první tohoto stavu blíže povšiml a označil jej jako *interegoismus*;
- *pijavice* je posledním stádiem *pijavice* a zatím nebyla u vodníků zaznamenána. Předpokládá se, že by šlo patrně o závislost na pití, způsobení životní nevyváženosti, rozháranosti a hromadění problémů, konfliktů. Jde o stav, který by mohl vyvrcholit tragédií jedince.

Nejvážnějším problémem pijavice je zatím hledání pití jako prostředku ke změně nálady, konzumování neobvyklých dávek, tzn. překračování hranice přijatelné pro dané prostředí s pití při příležitostech, které naprosto odporují společenským normám.

Vraťme se k lidem. Do boje proti alkoholu postavila řada zemí s nejrůznějšími společenskými zřízeními a strukturami nejprve zákon, tresty a zákazy. Tato taktika se po čase ukázala jako velmi neúčinná a naopak aktivizovala nekontrolovatelné formy černého trhu a tím i daňové úniky a dále pak vznik domácích kořalen, jejichž produkty zařídily mnoha chytivým nevyléčitelná onemocnění nebo dokonce bílé hole.

A moudré hlavy zasednou a rokují, a že tedy po dobrém. A následují léčení, psychoterapie a abstinence, často dočasná. Zdravotnictví je za vše odpovědné, dáme mu prostředky a ať zaručí výsledky. A zapomínají, že zdravotník se setkává už pouze s případem, nemocným a je postaven před úkol vyrovnat se s následky zmíněného neduhu. A případy se množí a zařízení nerostou v takové křivce jako nemocní, ale daleko mírněji a placatěji.

Někdo si proto vzpomněl na společenské vědy a bylo zvaženo, že alkohol jako prostředek alkoholické toxikománie působí negativně na člověka jako zúčastněný faktor jiných sociálně patologických jevů. Jak je to závratně objevené/ Bylo konstatováno, že výsledkem těchto smutných zjištění by měl být ucelený soubor opatření, který bude jediným východiskem k řešení problému. Jak konkrétní!

Vodnický svět bojuje proti pijavici svým svérázným způsobem. Byla vypsána odměna na zavedení výroby nápojů, které by měly všechny vlastnosti piva, jalovcové, ořechovky, puškvorcové apod., ale neměly by vliv na vznik pijavice.

„Lepší rozum v hrsti, než intereogoista.“

6. Masová kultura

/HSP/

Masová kultura je kultura, která nemá svůj název nebo označení odvozen od průmyslu masného a jeho produktů, ale od masovosti, s jakou je kultura předávána, šířena a přijímána. Masa je tedy hromadnost. A protože se již tak často nepoužívá termínu masová kultura, zvykli jsme si rychle na označení novější, které má lépe vyjadřovat druh této kultury, a to tzv. působení hromadných sdělovacích prostředků.

Hromadné sdělovací prostředky mají tyto hlavní společné znaky:

- komunikace je jednostranná a nepřímá a
- publikum je disperzní neboli rozptýlené.

Pro naši studii jsme provedli redukci těchto prostředků na tři, a to denní tisk, rozhlas a televizi. Vědomě tedy ponecháváme stranou pestrá periodika, livre de poche neboli paperback, film, gramofonovou desku, kazetu, divadelní představení, nejrůznější koncerty atd.

Vodník se logicky nejprve setkává s denním tiskem jako prostředkem masové komunikace, lépe tedy hromadné komunikace a poněkud pasivní roli. Přes svou inteligenci, ale snad pro svou prapůvodní vrozenou nechuť k unáhlené a neprověřené sociální komunikaci a ostychu, nechápe, proč se lidé snaží částečně si zakrývat obličej archy papíru. Protože však tento jev pozoruje stále častěji, sebere v hostinci jedny takovéto archy a zjišťuje, že nejsou čisté, nýbrž naopak velice pravidelně špinavé. Některé skvrny se opakují. Provádí proto jejich seznam dle druhů. Když potom získá od školáků slabikář a pochopí, že skvrny jsou písmena nebo čísla a z písmen, že jsou slova, pochopí také, že tyto archy papíru jsou prostředkem masového, hromadného sdělování informací, a že má v rukou tiskovinu.

Od té doby rozumí vodník prakticky všemu, hlavně pak

nealkoholické
nápojealkoholické
nápoje

Umešenie	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Celkom	2	1	2	1	2	1	2
vodové vody s limonádou	-	-	-	-	-	-	-
minerálne vody	-	-	-	-	-	-	-
ostatní nealko- holické nápoje	2	1	2	1	2	1	2
Celkom	326 304	326 407	326 493	326 490	326 493	326 516	326 517
pivo	326 273	326 377	326 482	326 461	326 461	326 485	326 488
rožové víno	2	2	3	3	3	2	2
ostatní víno	3	3	4	4	4	3	3
lihoviny s dodatkom	26	25	24	24	25	26	26
Úhrnom	326 306	326 408	326 495	326 493	326 495	326 517	326 515

(údaje o vývoji sa nápoje poskytl ministerstvo obchodu ČSR, viedoch a kultúry)

politice, hospodářství a ekonomice vůbec, spravedlnosti a nespravedlnosti válek, že soudce Jonák vždycky nadřuje domácím „To je ta daň domácímu prostředí“, hovoří k vám jeho ústy lékař, radí vám právník. Všem rozumí. Už skoro všemu.

Denní tisk nemusí být vždy noviny. Někdy ho otevřete a myslíte, že jsou stařiny nebo spotvořiny. A abychom se vyhnuli polemice na toto téma, budeme akceptovat názor, že denní tisk je tiskovina vycházející téměř každý den.

K vykrytí nedostatků informací prezentovaných denním, ranním, poledním i večerním tiskem nejrůznějších politických stran byl stávající hromadný sdělovací prostředek doplněn o rozhlas, později pak o televizi.

Oba prostředky mají své nevýhody. Jsou náročné na klid, který musíme obětovat jejich poslechu, abychom mohli náležitě vychutnat předávané informace s nejrůznějším charakterem. Jejich omezená použitelnost v dopravních prostředcích je proti dennímu tisku nesporná.

Nedá se do nich nic zabalit. Nelze s nimi rozdělat oheň, pouze založit požár. Vodníci nemají rozhlas a televizi moc rádi. Tyto dva prostředky napájí totiž elektrický proud.

Proud a voda se nemají moc v lásce /viz. Vodík - pojmoslovný aparát, rozklad vody elektrickým proudem/. Vodníci říkají, že se „ty dva nemají v oblibě.“ Také říkají „Televize je zloděj času.“ A psychologové práce a jejího procesu zase říkají:

„To radio tam řve v jednom kuse a nikdo to neposlouchá. Je to jenom taková hluková kulisa.“

7. Volný čas

/SAMÁ VODA, SAMÁ VODA/

Motta:

„Tři věci můžeme považovat za své vlastnictví.

Štěstí, tělo a čas.”

L. B. ALBERTI

“Time is money.”

XX. století

Jestliže se pouštíme do problematiky volného času vodníka, zachováme osvědčený postup jako při přetřásání ostatních problémů. Pokusíme se o nalezení společných znaků termínu, upozorníme na rozdílná pojetí volného času, jeho členění a závěrem nám snad zbude místo i pro poučení.

Čas jako pojem disponuje dvěma možnostmi. Buď označuje kvalitu nebo kvantitu. Kvalit je nekonečná řada: slunný čas, pěkný čas, nečas, anočas, předčasí, časí, počasí, časopis, časně, často, čadvě. Už se blýská na časy, Davaj časy. To všechno vodnes čas.

Čas jako kvantita nemá zrovna moc nejpřesnější jednotku, ale jestliže už byl rozdělen na 365 dní o 24 hodinách a za čtyři roky pouze jeden den k úplné přesnosti, tak to ještě ujde.

„Je to o den více, prosím! Můžeme to nechat? ”

Času je málo, stále méně. ústavy bádají, počítače počítají, výroba se robotizuje, domácnost automatizuje a času je čím dál tím méně. Ortodoxní anglosaská a polská sociologická literatura rozděluje obvykle den, tj. 24 hodin, na část pracovní, rekreační, relaxační a spánek. Nebo další dělení: pracovní čas /předepsaný/, přesčas /nařízený nebo omezený/ a volný čas /zapomněli na poločas a mezičas/. A do třetice: průměrný „lidský den” je /dle prof. F. Bavora/ rozdělen /v hodinách/ na spánek a jídlo /10/, práci /8/, práci v domác-

nosti /3/ a volný čas /3/. A do čtvrtice: funkcionáři pak dělí čas na jídlo a spánek mimo schůze /8/ a chrápání, kecání a žranice na schůzích /16/. Ale funkcionáři sem nepatří.

Ze všech časů nás teď zajímá pouze čas volný a nemůžeme se zdržovat lákavým komentováním uvedených rozdělení. Předdeslali jsme, že „čas jsou peníze“ a pro volný čas to platí dvojnásobně, protože ve volném čase je nutno udělati vše, na co nejsou peníze.

Tzv. „velká sociologie“ věnovala právě tomuto času tolik energie, že dnes můžeme zcela otevřeně říci, že se zapoměla. Vychází z konstatování, že „volný čas je doba, kdy je jedinec uvolněný od práce, společnosti, rodiny a od sebe.“ Plastická bomba volně časovaných expertů. Patrně se sociologie zapoměla právě s nimi. Asi se oddávali sami sobě.

Soziologie vodníka proto přichází, aby předvedla, jak je nutno pojem volný čas chápat.

Tři hodiny volného času denně přeskakuje človíček ze škatulky do škatulky. A škatulky si seřadil dle významu, který jim přiřkládá. 1 až 20 /jindy 14, 27, 30/:

- sport,
- četba,
- styk s příbuznými a přáteli,
- návštěva kulturních podniků,
- společenský tanec,
- rozhlas,
- televize,
- studium,
- motorismus,
- procházky,
- tramping,
- pěstování hudby,
- turistika,
- restaurace,
- manuální práce,
- sběratelství,
- pěstování vědy a umění,
- činnost v zájmových kroužcích,

- veřejná činnost a

- jiná činnost.

Přečtěte si škatulky ještě jednou. Ano, nic nechybí. Všechno a zbytek proti rejpalům; jiná činnost.

Dospělý vodník rozdělil svůj čtyřicetihodinový den méně efektněji a nic nepředstírá. Pro vodníka existuje činnost, pohlavní život a nečinnost. Paralela volný čas - nečinnost je vodníkology definována tak, že zatímco výsledkem resp. produktem volného času je výtvar, výrobek nebo nějaká měřitelná hodnota, je výsledkem nečinnosti vodníka prožitek, poznatek nebo neměřitelná hodnota.

Člověk, který vystupuje jako rádoby moralista, jako zcela škrta ze svého seznamu aktivit, pasivit a leností sexuální život. Protože je pohodlný přemýšlet o tom, kam s ním.

Vodník je milující, vroucí a šťastný štěstím druhých lidí, štěstím druhého pohlaví a sám jeho prostřednictvím. Vodopád námluv, pozorností a konečné objetí a prostoupení dvou odevzdání má ve struktuře denního života své pevné místo s laskavou modulací: pohlavní život - čas milování.

Do jaké činnosti jsi, člověče, zakomponoval sexuální život? Zbývá ti volný čas. Konfrontujme proto tvoje rozdělení!

„Jde vůbec o činnost? “ Ano, jistě v určitých případech i o práci. Směna lidskosti za prašivinu.

„Jde o sport? “ Ano, také. Ze sportu. Fyzikultura. Nezávazná.

„Co četba? “ Četba sama nikoli. Tiskovina doplněná fotografií nebo fotografie doplněná tiskem může za jistých okolností zprostředkovaně působit na sexuální život nevalné úrovně.

„Styk s přáteli a příbuznými? “ Styk s přáteli nebo hledání přátel je často zaměřeno pouze na sex. Příbuzenstvo je vyloučeno s výjimkou senilních dvojsmyslných pantátů, kteří dají rádi k lepšímu zážitky z vojny. To ovšem není sexuální život, ale oplzlost.

„Návštěva kulturních podniků, tanec, motorismus, procházky, tramping, hudba, turistika, restaurace, pěstování vědy a umění a činnost v zájmových kroužcích“ jsou složky

ČASOVÁ STRUKTURA 24 HODINOVÉHO DNE DLE VĚKOVÝCH VODNICKÝCH SKUPIN
(členění M. Wagnera)⁺

STRUKTURA	0 - 16	16 - 20 ⁺⁺	20 - 200	200 - 420	420 a více
N ⁺⁺⁺	2	2	1	1	1
A ČINNOST	10	12	11	10	10
z toho výchova	-	-	5	3	-
z toho vzdělávání	5	5	2	2	1
z toho ostatní	5	5	3	5	9
B POHLAVNÍ ŽIVOT	-	-	2	1	-
C NEČINNOSTI	14	12	11	13	14
z toho spánek	14	11	10	11	12
z toho usínání	-	-	-	1	1
z toho relaxace	-	1	1	1	1
A + B + C	24	24	24	24	24

+ Věkové rozdělení dle Maxe Wagnera (řečeného též Kládívko nebo Zvoneček).
Metoda váženého průměru dvou nestejně velkých časových období;

++ Casiho kritické období;

+++ počet respondentů

volného času, které jsou aktivovány v nejrůznějších skupinách s nejrozmanitějšími programovými cíli, ale jedním hlavním - nosným znakem. Seskupit lidi, mladé lidi především, oficiálně neproklamovaným cílem. Sex je „zveřejňován.“

„Rozhlas a televize“, respektive sledování pořadů, nemají rozhodně vliv na sexuální život v případě, že oplývají kvalitními pořady. V případě, že nemají kvalitní pořady, vliv mají.

„Je to studium?“ Snad by měla být tato otázka položena přesněji. Studium určitě ne, ale v začátcích tohoto druhu života bychom mohli připustit, že se jedná o jistý druh sociálního učení.

„Manuální práce? Zda jde o práci, jsme si již vysvětlili.

„Sběratelství?“ Ano, jistě. Zástupy sběratelů a sběratelek.

„Veřejná činnost?“ Samozřejmě. Institucionalizovaná.

A „Jiná činnost“ je určitě také nějak spojena se sexuálním životem.

Tak jsme probrali v rychlosti námět, který hodně sliboval. Někomu sliboval a toho zklamal. Kam tedy tato aktivita vlastně patří? Náhodným přátelům či rodině? Práci, volnému času, či čemu? Uspokojování základních biologických potřeb?

Ano, souhlasíme. Vydělte tedy z časových rozdělení: uspokojování potřeb. Obdobnými potřebami jsou i spánek, jídlo a pití, a ty vydělujete samostatně. Nabádáme k důslednosti.

Vodník prahne po čistotě všech nitek, které jej opřádají. Nepoužívá slovo sex, které je cejchováno balastem senzací.

Vodníci provedli třídění takovým způsobem, který nikoho nepopuzuje. Je dotazeno do konce. Pokusme se o podobnou strukturalizaci pro dobro člověka! Co je to vlastně sex?

V kritických chvílích, kdy výzkumník neví kudy kam, obrací se obvykle s konzultací na místa nejvyšší. Byl proto odeslán na jisté badatelské pracoviště dopis, jehož podstatou byla otázka: „Co je to tedy sex a jak funguje mezi lidmi?“ Odpověď beze všech konvencí naznačila proporce zmíněné-

ho problému. Pravila: „Slovo sex jsem poprvé zaslechl na své studijní cestě v Anglii a domnívám se, že jde o základní číslouku.“

V. H. docent.

No a jsme tam, kam se vždycky musíme dostat. „Neházejme perly na zeď!“

8. Metody výzkumu

/JAK JSME SE DOZVĚDĚLI, JAK TO JE/

Sociologie má nejvíce metod
a nejméně výsledků.”

Poincaré H.

Když potřebujete zjistit, jak se něco někde děje a proč, tak se musíte někoho nejprve dotázat. „Co se děje? Kde a proč?“ To zjistíte dotazem v dotazníku, rozhovorem, nebo můžete jev sami pozorovat, analyzovat materiály, měřit a porovnávat. Tímto zvidáním se zabývají celé vědní obory a disciplíny. Způsobům, jak se co nejrafinovaněji něco dozvědět, říkáme metody, případně techniky. Zůstaňme u méně přesného, ale o to širšího a použitelnějšího pojmu metoda.

Sociologie vodníka vypustila ze svého repertoáru nic neříkající, módní sociologické metody s odůvodněním, že společenské experimenty jsou náročné na finanční náklady. Obhájci metody s úsměvem tvrdí: „Každá legrace něco stojí!“

Jaké metody nám tedy zbyly? Populární a sociology oblíbené: dotazník, rozhovor, pozorování a analýza dokumentů.

Začněme posledně jmenovanou; analýzou dokumentů. Dokumentů je moc, výzkumník jeden. A je nutné, aby analyzoval pouze jeden, má-li být tato metoda co nejobjektivnější. Při sběru dokumentů tzn. statistik, novinových článků, soukromé korespondence atd., mohou pomoci spolupracovníci. Ale při analýze samé je nejobjektivnější subjektivní hodnocení. Paradoxem proto je, že nejucelenější výzkum touto metodou provedli dva sociologové a to Thomas a Znaniecki

„Polský sedlák v Evropě a Americe.“ /viz. lit./

Podstatné, a to u jakékoli metody je, že její výsledek má být co nejspolehlivější /reliabilní/. U analýzy dokumentů se tvrdí: Je-li možné, aby různé osoby dosáhly rozbořem stejných materiálů různých výsledků, je zřejmé, že spolehlivost metody je malá.

Dodržíme-li při výčtu zbylých metod obrácený postup, následuje pozorování. Jde o získávání informací o nějakém objektu nebo jevu na základě schématu. Na tváři nezasvěcených se asi objevil úsměv. Ne, přátelé, vážně. Jde o metodu, orientovanou na sledování chování, kterému než je vymezen předmět zájmu, předchází tzv. široké pozorování, neboli předvýzkum.

Samotnou metodu je možno rozdělit na pozorování zúčastněné, kdy pozorovatel tají svoji roli pozorovatele a stává se chuligánem, členem party, podniku atd. a pozorování nepřímé, kdy pozorování ví o tom, že je na nich dělán výzkum. Přirozená averze lidí proti tomu, aby si o nich jejich chování dělali druhí poznámky, je nevýhodou tohoto druhu pozorování. Proto jsou konány pokusy, zda by nešlo v tomto směru kombinovat obě pozorování v jedno a obohatit je o další výzkumné prvky. Šlo by pak o prozorování zúčastněné, ale nepřímé. Tzn. výzkumník by svou roli tajil a nepřímě prováděl pozorování.

Předposlední, velice populární, je tzv. metoda „bez anonymity“: - rozhovor, interview. Při rozhovoru vycházíme z přirozené potřeby lidí vypovídat se, když je někdo ochoten poslouchat. A protože jde o metodu, tak je nutno rozhovor připravit tak, aby tazatel kladl dotazovanému otázky s cílem: něco se dovědět!

Na první pohled je zřejmé, že jde o explorativní výzkumnou metodu, která je náročná především na výzkumníka. Předstírá nejrůznější důvody, proč se vůbec ptá, aby si připravil nezaújatý, neutrální postoj k dotazovanému. Potom sklízí ovoce, když dotazovaný odpovídá na jeho stupidní otázky, např.: „S kým nechcete spolupracovat?“ nebo „Dokázal/a/ byste pomoci příteli v nouzi? Ano, ne, nevím?“

V případě, že je rozhovor připraven tak, že řada výzkumníků klade stejné otázky /stejně formulované/, jedná se o rozhovor standardizovaný. Výzkumníci již po dvou desítkách dotazovaných slabě reagují, jejich oči vyhasly, registrace vykazuje chyby.

O něco lépe jsou na tom tazatelé, kteří si zvolili nestandardizovaný rozhovor. Je určeno pouze téma. Když necháme respondenta do sytosti vypovídat bez našeho vlivu, říkáme, že jde o nestandardizovaný rozhovor neřízený. Usměrníme-li dotazovaného alespoň tématicky, jde o tentýž druh rozhovoru, ale řízený.

Při práci v terénu nelze připustit, aby se z dotazovaného stal tazatel, i když by dané téma bylo zachováno. V případě, že by se dotazovaný svými otázkami a narážkami snažil zlehčovat vážnost této metody, je nejlépe rozhovor přerušit tzv. „v nejlepším přestat!“ Tento problém se často vyskytuje zejména v poslední době u rozhovoru telefonického nestandardizovaného a neřízeného.

Poslední z typologie je uváděn pro úplnost. Rozhovor polostandardizovaný leží svou problematikou někde mezi standardizovaným a nestandardizovaným.

Zásada, kterou musí metoda dodržet, je vyloučení atmosféry, že dotazovaný je vyslýchán. Dokonce někdy dotazovaný vidí kameru, mikrofon, magnetofony. To je základní nedostatek, nesprávně pochopená metoda a špatně připravený výzkum. Berme si poučení o taktním přístupu k respondentovi z jiných společenskovedních disciplín např. z kriminologie, kdy je delikvent vyslýchán a přesto se domnívá, že jde o výzkum.

Zvláštní forma této metody je skupinový rozhovor - beseda.

Nejoblíbenější a nejrozpracovanější společenskovední výzkumnou metodou je dotazník, který používáme tam, kde se jedná o získání jednoduchých údajů od velkého počtu osob v krátkém čase. Vyžaduje poměrně malý počet výzkumných pracovníků. Distribuce a sběr poštou umožňuje jeho anonymní vyplnění. Je nejnáročnější při přípravě, nejméně ná-

ročný na zpracování. Jeho cílem by mělo být: neunavovat dotazovaného /40 - 50 otázek; cca 20 min./, dokonalá grafická úprava, která umožňuje jeho jednoduché vyplnění.

Konstrukce dotazníku má své zákonitosti při formulaci otázek; nesmí působit sugestivně, nemá obsahovat otázky typu: „Proč?“, eufemismy. „Jaký je Váš vztah k majetku druhých?“ je vhodnější než „Kradete?“ atd.

Dotazníkem volného typu je anketa. Zdánlivá jednoduchost uvedla výzkumné nadšence na mnohá scestí. Anketa napodobila infekci. Stala se součástí byrokratického deptání psychiky se snahou poznat nepoznatelné tzv. vědeckými metodami. Bylo rozhodnuto, že anketou je možno sledovat zájmy a to nejen o sortiment výrobků, které jsou na našem trhu nedostatkové, kdy tuto problematiku urychleně řeší výroba, ale na nejrůznější druhy zájmů. Závěrem této kapitoly proto uvedeme jako příklad shrnutí odpovědí na jednu anketní otázku.

Skupina našich externích pracovníků položila na společné poradě konané dne 18. 2. 1975 na blíže neoznačeném místě Mělníka sama sobě otázku „Zajímáte se o vodníka?“

Na uvedenou anketu odpovědělo:

	muži	ženy
- ano, zajímám	34 %	-
- čas od času se zajímám	18 %	50 %
- nezajímám se	12 %	-
- nevím	36 %	50 %

Z celkového počtu účastníků ankety odpověděli všichni, tj. 100 % /48 mužů a 2 ženy/. Laikovi by se na první pohled zdálo, že výše uvedená anketa přinesla nové, překvapující poznatky a výzkumník by byl s tímto názorem patrně shodný. Jako od odborníka ve společenských vědách od něho společnost očekává více.

Ponecháme stranou akademickou otázku, zda uvedený vzorek byl reprezentativní či nikoli a zda výsledky této ankety mají svou validitu^{14/} a reliabilitu.

Všimněme si jeho rozdělení podle pohlaví a zjišťujeme, že výše uvedený soubor rozdělil zpracovatel na dvě pohlaví,

a to na muže a ženy. Z tohoto vzorku tvoří mužská část plných 96 %, zatímco ženská část pouhých 4 %

Vzorku byla položena pouze jedna otázka „Zajímáte se o vodníka?“, tzn., že byla zvolena metoda tzv. zúčastněně standardizované ankety, kdy je výzkumník v terénu a přímo se svými dotazy zúčastňuje výzkumu a v tomto výzkumu provádí záznam /sběr informací/ záznamem do předem připraveného záznamového archu s rozdělením podle druhu odpovědi.

Pro snadnější zpracování ankety a usměrnění odpovídajících byly odpovědi na položenou otázku rozděleny na čtyři druhy s různými valenčními hodnotami, a to:

1. ano, zajímám	+	
2. čas od času se zajímám	+	-
3. nezajímám se	-	+
4. nevím	-	

První druh odpovědi volilo jako svoje vyjádření zájmu plných 34 % mužů a plných 50 % žen. Druhá a třetí možnost, které mají pouze vzájemně převrácenou polaritu + - a - + byly uvedeny jako kontrolní a součet odpovědí v mužské části vzorku je poměr zájmu o vodníka relativně stejný, a to: Otázka č. 1 1/3, č. 2 a 3 1/3 a č. 4 1/3. Tzn., že jsou druhy odpovědí téměř pravidelně rozděleny mezi krajními paritami. Ženská část zmíněné skupiny má index vyloženě záporný, když nebudeme respektovat odpověď č. 2 a 3 resp. budeme ji respektovat jako neutrální, a to plných 50 % žen, jak je možno sledovat na předložené tabulce.

Závěrem možno konstatovat, že nálada účastníků průzkumu překypovala snahou o oboustranné pochopení přispět k zjištění míry uvedeného zájmu. A vyskytly se i takové názory, průzkumy formou ankety provádět častěji, na nejrůznějších místech, abychom věděli, jak na uvedený zájem odpovědět, hledat cesty, jak tohoto zájmu dále využívat.

Tato anketa přinesla více, než bylo od ní očekáváno. Přinesla nové, překvapující poznatky. Zbývá jen dodat: „Budeme je umět správně využívat ve prospěch vodníka?“

9. Futurologie vodníka

/BYTOST A DUCHOVNÍ REVOLUCE/

Motto:

Já něco o něčem pší.

Také V. Š. /1976/

Všechno má svůj konec. Jitrnice dva. A ať to jakkoli svádí k modernizaci literární koncepce dát v našem případě začátek na konec, není to pro použitou formu realizovatelné.

Závěrem by mělo být proneseno něco velice moudrého a originálního, ale protože moudré bylo již řečeno moudrými téměř vyčerpajícím způsobem, přebereme studnice jejich moudrostí a s trochou štěstí z nich vyžonglujeme finále.

V předmluvě jsme otevřeli otázku „Přežije vodník rok 1995?“ a protože jsme chtěli odpovědět ano, naši snahou bylo vysvětlit, jaké důvody nás vedou k tomuto jednoznačnému tvrzení. A prokázali jsme proč přežije a jak přežije. A v porovnání s jakoukoli teoretickou prací z oblasti sociologie člověka naše práce nesporně prokázala kvalitativní přednost studovaného společenství.

Nemile se nás tedy dotklo, když na zmíněné ostravské konferenci bylo při jednání v komisi pro „znečišťování vod“ kritizováno některými západními delegacemi příliš materialistické pojetí vodníka. Klasikům vědeckého komunismu bylo pak upíráno, že se ve svém přebohatém dědictví k této otázce nevyjádřili a nechali prý vodníka stranou. Špatně přeložená, nedostatečně uspořádaná a jen částečně vydaná díla klasiků skýtají jediným a pravým vykladačům odkazu nekonečné možnosti pro manévrování. Proto i v nejsložitějších situacích je možno jimi vyvracet nebo se na ně odvolávat. Použijme taktiku vykladačů k prokázání materialistického pojetí vodníka.

K. Marx v díle Ekonomicko-filosofické rukopisy z roku 1844 nemluví sice přímo o vodníkovi, ale hovoří o bytosti

jako takové, dokonale spjaté s přírodou, a tím nepřímo dokazuje jeho existenci. Nevytrhujeme, ale vyjímáme.

Cit. „Bytost, která nemá svou přirozenost mimo sebe, není bytost přirozená, nepodílí se na podstatě přírody. Bytost, která nemá žádný předmět mimo sebe, není předmětná bytost. Pro bytost, která sama není předmětem nějaké třetí bytosti, není žádná bytost jejím předmětem, tj. nechová se předmětně, její bytí není předmětným bytím. Nepředmětná bytost je něco nejsoucího, obludného /Unwesen/.

Dejme tomu, že je nějaká bytost, která sama není předmětem, ani nemá nějaký předmět. Taková bytost by zaprvé byla jedinou bytostí, mimo ní by neexistovala žádná bytost, existovala by o samotě, sama. Neboť jakmile tu jsou nějaké předměty mimo mne, jakmile nejsem sám, jsem něčím jiným, nějakou jinou skutečností, než je on sám, tz. jeho předmětem. Bytost, která není předmětem nějaké jiné bytosti, předpokládá tedy mylně, že neexistuje žádná předmětná bytost.

Jakmile mám nějaký předmět, jsem tomuto předmětu předmětem. Ale bytost nepředmětná je neskutečná, nesmyslová, jen myšlená, tj. jen domnělá bytost, je to bytost abstrakce.

Být smyslový, tj. být skutečný, znamená být předmětem smyslů, být smyslovým předmětem, tedy mít mimo sebe smyslové předměty své smyslovosti. Být smyslový znamená být trpící.

Ale člověk.....atd.” /konec cit./

Protože předpokládáme u našich čtenářů alespoň částečné znalosti filosofických problémů, není třeba uvedenou ukázkou něčím doplňovat.

Vodník je smyslový, má svou přirozenost kolem sebe, jeho přirozenost jej vytvořila, aby se podílel na podstatě přírody. Je bytost předmětná, bytost konkrétní. Být smyslový znamená být šťastný a trpící. A protože život na nepočítatelném množství bytostí dokazuje své positivity, své hmotné zákonitosti s relativními teoriemi, věřme, že existuje zákon o zachování duchovna. Věřme, že jestliže je nějaké utrpení, musí být alespoň vyváženo stejnou mírou štěstí. Vodník je na světě rád. Proto mu byla dána do vínku dlouhověkost, věč-

nost a vodník chce žít nekonečně dlouho. Kdyby mu byla proto položena otázka, zda chce přežít rok 1995, oprávněně by se mohl urazit. Ale neurazí se. Je tak dobrý, že i tato vlastnost je mu cizí.

Lidé nebývají absolutně šťastni. Jsou dokonce nešťastni a nespokojeni, a proto nežijí dlouho. Mezi negativitami společnosti a nespokojeností člověka existuje naprostý soulad, harmonie, která umožňuje systémům jejich přežívání ke zpětnému utrpení jedinců. Hovniváři valčí stále větší koule nespokojenosti.

Myslet má své finále ve formulaci myšlenky, jednání, v činu, chování, v postoji. „Kdo uteče, ten vyhraje!“ nebo „Kdo se bojí, nesmí do lesa!“

Jsme v lese a bojíme se, že nevyhrajeme a nesmějeme se naposled, protože bychom se smáli poslední a ne právě nejlíp. Vodníci si předsevzali vykřesat denně dva úsměvy, každou kapitolou. A člověk by si mohl dát skromné předsevzetí: pět minut denně přemýšlet o tom, s čím jsem dnes proti své vůli souhlasil? ”

Přiznáváme se se skromností sobě vlastní, že jsme na zmíněné ostravské konferenci přednesli příspěvek „O n u t - n o s t i d u c h o v n í r e v o l u c e “, která se jeví jako potřeba vyhřezlá z rozvoje moderní vědy a techniky a nutností v usmíření mezi strojovou revolucí a lidskou společností. A hodně jsme přitom mysleli na vodníka, jak daleko už příkladným způsobem pokročil a co jej ještě očekává. Duchovní revoluce se může plně realizovat pouze za předpokladu nového vodního společenství.

Je třeba usilovat o velký skok vpřed, který překoná dosavadní rozdíly živočišného světa a dá vzniknout světu novému, z něhož vymizí starý patriotismus. Symbolika programu Apolla dává vodníkovi perspektivu světa, kde nebudou již platit ponižující pojmy pokroku nebo zaostávání, nacionalismus, či ideologické konflikty. Časový vývoj od lokalizované vazby na životní prostředí a ztotožnění se s ním k uvědomění snad jednou nadnárodnímu nebo dokonce světovému si však vynucuje duchovní revoluci globálního vodníka.

10. Resumé

Předložená studie je napsána nekonvenčním, erudovaným odborným stylem. V devíti hlavních statích seznamuje čtenáře s dosavadními pracemi v oboru, naznačuje hloubku, šířku a délku problému a pokouší se o vymezení pojmu předmětu studie. Objevna je pak zejména předmluva, dále pak stať Vodník a společnost, která hledá genetické závislosti a nalézá logickou definici, doloženou argumentací a stať o fungování základních společenských mechanismů.

Nejhodnotnější vůbec jsou myšlenky věnované negativním vlivům prostředí na vodníka, které jsou novinkami v současném sociologickém myšlení. Stejně drahocennou se jeví i část, která vrhá nové pohledy na sociální výzkumy a vůbec nejdrahocennější je futurologická expertisa s následným seznamem studované literatury, jehož šířka nemá obdoby.

Za nemocného docenta V. H. rukopis resumé částečně upravili

Autoři

11. Bibliografie

/ČÁST BIBLIOGRAFIE POUŽITÉ A PROSTUDOVANÉ LITERATURY VZTAHUJÍCÍ SE K TÉMATU/

- ALKOHOLISMUS neznamená jen absenci. In: Organizace řízení, 3, Praha, IŘ - středisko VTEI 1971, č. 9, s. 91 - 95.
- BAREVNÉ prostředí ovlivňuje produktivitu práce. In: Moderní řízení, 5, Praha ČTK - IŘ 1970, č. 1, s. 79 - 80.
- CAMPANUS, J.: De exudatione Vultavae. In: Renata poesis, Praga, Academia 1975.
- CO lze vykonat pro čistotu ovzduší? In: Moderní řízení, 5, Praha, ČTK - IŘ 1970, č. 12, s. 54 - 55.
- ČAPEK, K.: Válka s mlouky. Praha, Čs. spisovatel 1958.
- ČSN 01 0197. Bibliografické citace, 1970.
- ČTVRTEK, V.: Vodník Česílko, Praha, Novinář 1970.
- ERBEN, K.: Kytice. Praha, SPN 1947. /28. Přepřac. vyd./
- EYSENCK, H. J.: Check your own I. Q. Harmondsworth, Penguin Books 1968.
- EYSENCK, H. J.: Know your own I. Q. Harmondsworth, Penguin Books 1969.
- FILIPCOVÁ, B.: Člověk, práce a volný čas. Praha, Svoboda 1966.
- GALLE, O. R. - Gove, W. R. - Mc Pherson, J. M.: Population Denisty and Pathology: What Are the Relations for Man? Science, Vol. 176, No. 4030, 1972, s. 23 - 30.
- GUTTMAN, L. - Stouffer, S. A.: The American Soldier. New York, 1949 - 50. /vol. IV./

- JE zdraví vedoucích skutečně ohroženo? In: Moderní řízení, 5, Praha, ČTK - IŘ 1970, č. 5, s. 24 - 25.
- JIRÁNEK, F. - Souček, J.: Úvod do obecné psychologie. Praha, SPN 1969.
- JIRÁSEK, A.: Lucerna. Praha, Umění lidu 1950.
- JONES, H.: Zločin v mněnicí se společnosti. Praha, MF 1967
- KOHOUT, J.: Zpráva o komplexním sociologickém průzkumu v Tesle Pardubice, Praha, 1965.
- KOUBAL, J.: Zaměření hygieny, zvláště průmyslové. II. In: Československá hygiena, 16, Praha, Čs. lékařská společnost J. Ev. Purkyně 1971, č. 2/3, s. 49 - 55.
- KUCHYŇKA, J.: Mládež sociálně patologická. In: Sociologie mládeže I., Plzeň, IUP 1967, s. 89 - 115.
- LEMERT, E. M.: Social Pathology. International Encyclopedia of the Social Sciences. New York, The Macmillan Comp., The Free Press 1968, s. 455.
- LIVEČKA, E.: Jak řídit podnikovou výchovu. Praha, IP 1969, 162 s.
- MARKONISJAN, E. F.: Venkovské obyvatelstvo ČSSR. Jerevan, 1969.
- MARX, K.: Ekonomicko-filosofické rukopisy z roku 1844. Praha, SNPL 1961.
- Mc WHIRTER, N. a R.: Kniha rekordů. Praha, Olympia 1975.
- NERUDA, J.: Hastrman, Praha, Synek, A. 1928.
- NUDA a úrava. In: Moderní řízení, 5, Praha, ČTK-IŘ 1970, č. 6, s. 33 - 35.
- POSLEDNÍK, E.: Vodník Venca. Suchdol, Saska, F. 1944.

- PROTI alkoholu. In: Svobodné slovo, XXIX, Praha, Československá strana socialistická 1973, č. 167, s. 2.
- RAAB, E.: Major Social Problems. Nex York, 1959.
- RAUSCH, J.: The Diary of a Young man. Boston, Modern Book 1938.
- SBÍRKA zákonů a nařízení 1918 - 1939.
- SBÍRKA zákonů a nařízení
Sammlung der Gesetze und Verordnungen 1939 - 1945.
- SBÍRKA zákonů a nařízení 1945 - 1948.
- SBÍRKA zákonů a nařízení 1949 - 1975.
- SCHNEIDER, H. W.: A History of American Philosophy. New York, Columbia University Press 1946.
- ŠÍMA, J.: Sexuální revoluce. Praha, Lupáček, A. 1933.
- ŠRÁMEK, F.: Splav. Praha, SNKLHU 1960.
- TABLETY nenahradí správnou životosprávu. In: Moderní řízení, 6, Praha, ČTK:JŘ 1971, č. 8, s. 40 - 41.
- THOMAS, W. J. - Znaniecki, F.: The Polish Reasant in Europe and America. Boston, 1918.
- WENIG, A.: České pověsti. Praha, Olympia 1975.
- WOOTTON, B.: Social Science and Soucial Pathology. London, Allen 1959.

VYSVĚTLIVKY K TEXTU

- 1/ dle Domů dětí a mládeže:
- 2/ despekt - opovržení, pohrdání
- 3/ hydrie - starořecká hliněná nádoba na vodu se třemi uchy
- 4/ Jan Campanus, nar. 1572 ve V-ch, prof. pražské univerzity, nezapřel svůj hluboký vztah k vodě a povodním a z tohoto vztahu se vyznal v elegickém distichonu De exundatione Vultavae /O povodni na Vltavě/, která stihla pražská města 17. a 18. srpna 1598 a z něhož uvádíme:
Hic mola, demessae sed ibi portantur aristae,
hac pyra lignorum maxima parte ruit.

Přeloženo:

Tam plují zbytky mlýna a tam zase požaté klasy,
na této straně řítí se hromada dřev.

Nebo volně přeloženo:

Tam pluje mlýn a tam zase žně
a tadyhle se řítí lesa kus.

5/ viz str. 11

6/ Cicero Marcus Tullius /106 - 43 př.n.l./

7/ CASI Ludwig Felicité de /1876 - 1976/, italský přírodovědec francouzsko německého původu, představitel tzv. přírodovědeckého materialismu. Chápe člověka jako součást živočišné říše, která se řídí zákony mechaniky a kde jedinec funguje jako stroj, jehož energie je dána jeho úsilím o štěstí. Učitel filosofa Cesara Urologiniho /nar. 1908/, prof. na universitě ve Florencii, který potvrdil smyšlenku, která v té době byla námětem bulvárního zájmu florentinské horní 700, že existuje souvztažnost mezi člověkem-živočichem a člověkem-společenským bytím.

V tomto vývoji jakéhosi pohledu na živočišný svět si všimneme, že zatímco Casi ještě chápe náš svět v dimenzích průmyslové revoluce, kterou pochopil ve svém postoji tak srozumitelným způsobem, že o něm docent V.H. tvrdí: „Považovat živočicha, zejména pak člověka, za stroj, je nesmysl! Copak vyrábí?“, kdežto Urologini již vidí člověka, živočicha a společenské bytí jako součást vědecko technické revoluce a kdy si klade pouze část tolik polemické otázky: „být?“

Za svého života byl často napadán jako stoupenec sofistické filosofie krajního subjektivismu reprezentované Protagorosem z Abdery /asi 480 - 411 př.n.l./, který utonul na útěku do Sicílie, snad proto, že jednou v podroušeném stavu v milánské tratorii „Bianco Micci“ opakoval stůl od stolu všem hostům větu: „Člověk jest měrnou věcí všech jsoucích, že jsou a nejsoucích, že nejsou.“

8/ JIRÁNEK F., SOUČEK J.: Úvod do obecné psychologie.
Praha, SPN 1969.

9/

V Í D E Ň - lat. Vindobona, angl. a it. Vienna, fr. Vienne, něm. Wien, maď. Bécs, rusky Věna, původně vojenská stanice Římanů zvaná Vindobona, též Vindomana, Iuliobona nebo Castra Flaviana, byla pojmenována podle slovanského kmene Venetů, resp. Vindů. V době líčení této historické události byla císařsko královské hlavní a sídelní město říše Rakousko-Uherské a hlavní město arcivévodství Rakous pod Enží. Od roku 1918, po pádu nenáviděné rakousko uherké monarchie, kdy byl svržen onen dvojhlavý orel, je hlavním městem Rakouska, ánsľusu a zase Rakouska. Zavoláš-li do Rakouka „Jak je ti, Rakousko?“, ozve se ti ponejvíce „Was?“ nebo „Bitte?“

10/ močidlo - hojný močál

11/ alienace - odcizení

12/ hydrografie - vodopis, nauka pojednávající o vodstvu naší země

13/ hydrologie - nauka o váskytu vody a jejím koloběhu; vodoznalectví

14/ validita - platnost

Dvě ženy

Nohy

Nostalgikum

Já nejsem Travolta

Myslenky
kreditu
myslika

Vilém Hejl

Především si musíme udělat jasno, soudruhu doktore! Já nic nebudu vysvětlovat vám, i když povídáte, že jste se mě přišel jaksi na něco zeptat. Klást otázky tady budu výhradně jenom já, protože já jsem si vás nechal zavolat, když jsem to uznal za vhodné, rozuměno?!

Nějaká vaše cesta do Jugoslávie a moje stanovisko k ní přijde tedy na řadu až docela naposled. Protože my si musíme vyříkat hromadu jiných záležitostí, o hodně důležitějších než vaše letošní dovolená.

Jestli si vzpomínáte nebo ne, je zcela vedlejší. Já ale mám spolehlivě zjištěno, že letos při oslavách vítězného února jste nevyvěsil u vás v pracovně ani jeden praporek. Nejspíš dodnes vám leží na skříni, tak, jak jste je tam hodil, když vám je vrátný Prokopec přinesl. A jenom ve vašich oknech, ke všemu právě v přízemí, aby to každý z ulice viděl, tudíž nebyla výzdoba. Práce na půl minuty, jestli hodně, a sám jste nemusel na nic sáhnout, stačilo dát příkaz sestře, aby je nalepila. O víc jste se nepotřeboval starat, jenom nechat praporky vyvěsit, však on už je časem někdo sundá. Že pak visí ještě měsíc, co na tom? Aspoň si na ulici každý připomene, že socialistická inteligence důstojně oslavila výročí vítězného února.

A tímhle nejsme ještě zdaleka hotovi! Potom začátkem března přijel do Prahy na státní návštěvu soudruh Idi Amin a šli jsme ho kolektivně vítat. Šel jste ho uvítat vy? Že to vůbec nebyl Idi Amin a že Idi Amin není soudruh? Především je naprosto lhostejné, jestli Idi Amin nebo Cedenbal, jak vy říkáte, až přijede Džingischán nebo Marbulínek, pro vás je to jednou host a hosty u nás vítáme. Ostatně mi nebudete vypravovat, že soudruha Idi Amina byste šel vítat! Vy tak zrovna, pane doktore!

Dostal jsem věrohodnou informaci, že místo abyste s ostatními zaujal určené stanoviště na nároží Leninovy třídy a náměstí Velké říjnové revoluce, vzdálil jste se ještě se

sedmi jinými zaměstnanci ústavu na Malou Stranu do výcepu U kocoura a v pracovní době jste tam k párku s rohlíkem vypil tři plzně. Teprve když skončilo vřelé uvítání, což jste slyšeli z rozhlasu, zaplatili jste a zálužně, jak jste mysleli nepozorovaně jste se vloudili do našich řad při návratu. Osm vás sedělo U kocoura, ano, osm, osm vás dalo přednost Kocourovi před soudruhem Idi Aminem nebo tedy Cedenbalem, prosím! Jenomže mezi vámi byl také jeden uvědomělý pracovník a proto jsem už za dvě hodiny všechno věděl. Kdybyste se zachoval jako on, můžete klidně chodit místo všech uvítání na plzeňské a já vás potom milerád doporučím, jeďte si na dovolenou ne jenom do Jugoslávie, ale třeba do Francie, do Španělska, kam budete chtít. Ale takhle?

Máte přece státnici z marx-leninismu a víte, co nás učí Lenin - důvěřovat a prověřovat, čili nikomu raději nevěřit ani slovo, že? Prosím, i soudruh Lenin občas šlápnul vedle, jenomže já si to dovolit nemůžu. Kdybych měl ve stole písemnou zprávu o tom posezení U kocoura od vás, mohu vás i doporučit, protože v tom případě byste mne hanebně oklamal, pomýlil. Bez toho ale? Ani pomyslet! Proč, řekněte sám, bych vám měl něco věřit?

Přijdou vážnější věci. Chodíte na školení nestraníků, že? Nerad, ale povinně, v pracovní době, protože jinak by vás tam nikdo nedostal. Vy si z něj stejně nic neodnesete, vy si nepíšete vůbec poznámky, zato si kreslíte do bloku prasátka a všelijakou drůbež, ani nechci domýšlet, co a koho tím myslíte, protože já se držím pouze objektivně zjištěných skutečností. Ono však nezůstalo při tom! Když jste měl přednést svůj referát, jednoduše jste četl z brožurky. Prosím, vy jste jenom nestraník, politicky jasno nemáte, vyspělý nejste, je to nakonec projev sebekritiky. Vy jste ovšem četl čtyřicet minut pořád dokola dvě stránky, stranu třicet osm a třicet devět, začal jste odstavcem vlevo nahoře a pak jste četl ten na pravé stránce dole, potom vlevo dole a po něm zase ten uhlopříčně naproti nahoře, pak vlevo uprostřed a po něm zase ten uhlopříčně naproti nahoře, pak vlevo uprostřed a po něm napravo v prostředku, načež zase vlevo naho-

ře a tak dále. Že si toho nikdo nevšiml? Všehovšudy proto, že jsme vám dali příležitost, že vám strana projevila důvěru, a vy odpovídáte takovou poťouchlostí! A vy nejenom zlehčujete školení, které vám obětavě a bezplatně poskytujeme, to by se ještě dalo prominout, kdybyste si svoje nápady nechal pro sebe. On si toho sice skutečně ze sedmapadesáti účastníků školení nikdo nevšiml, dokonce i soudruh, který o jeho průběhu podává hlášení, měl dodatečně malér, protože mu to zcela uniklo, navíc o vás výslovně napsal, že umíte věci správně marxisticky postavit a jste schopen dalšího růstu. Zase byste to nebyl vy, abyste se nevsadil, že tohle provedete, a když jste sázku vyhrál, musel jste hned jít do hospody proti Lékařskému domu propít výhru! A mně druhý den ležely všechny podrobnosti na stole. Vždyť vy ani neumíte nosit dvojí tvář!

Naše zřízení není pro strandu králíkům a jako marxista všechno vidím třídně. Ledacos smrdí kriminálem, varuju vás naposledy. Mám zachycený váš výrok, že byste tuze rád věděl, na které cele v Leopoldově nebo na Mírově sedí budoucí generální tajemník naší strany. Zeptejte se nějakého právníka, kolik paragrafů na to jde přišít? ! Přínejmenším hanoření ústavního činitele.

Že na cele nesedí ústavní činitel? Technicky vzato ne, nedokážete ale nic chápat dialekticky? Když strana někoho z Pankráce povolává na Hrad, reviduje hned i jeho minulost, třeba Stalin jako tajemník, koryfej a generalissimus přece nemohl mít v životopise zmínku, že začínal jako bankovní lupič, hotový Al Capone z Tiflisu, pak by dějiny našeho hnutí vypadaly jako antologie trestních rejstříků a na Letné bychom mohli vybudovat pomník Babinského! Ostatně to pranic neznamená. Sedělo moc soudruhů, co se zapsali významným písmem do historie naší strany a celého tábora míru, vezměte si soudruhy Husáka a Viléma Nového. Když na stranu přišlo krizové období, pomohli jí právě oni dva; člověk neví, jestli by bez Ruzyně v anamnéze tak správně pochopili, kam se mají postavit. Jedni seděli, druhé kriminál teprve čeká, pro současnou linii strany a uvědomělý postoj komunis-

tů i vás nestraníků je to naprosto nepodstatné. Nijak nepotlačujeme kritiku, máte plné právo třeba i odsoudit představitele strany a vlády, jen to nesmí probíhat živelně, napřeskáčku. Například o Dubčekovi nebo Smrkovském smíte veřejně povědět, co vás jen napadne. Se Štrougalem a Biřákem počkejte, až je odhalíme, vždyť se taky dočkáte. Berte věci, jak jsou, a věřte straně! Strana věděla, proč soudruha Husáka zavřít, a když ho pustila, zase dobře věděla, co dělá. Důležité je, kdo právě stojí v čele strany. Až budeme potřebovat generálního tajemníka vyměnit, nepoběžíme se zeptat doktora Nováka, co si o tom myslí! Pro nás pro všechny platí nějaká linie a když se změní, dají nám vědět, spolehněte se. A puntík.

Takhle je to, vidíte? Začíná se od praporku, který necháte ležet na almaře. Maličkost? Jenomže za čtrnáct dní už je vám zatěžko jít vítat soudruha Idi Amina nebo Cedenbala, co na tom záleží? Host jako host, kam bychom dospěli, kdybychom chodili vítat jenom koho chceme? Především jsme ještě nezapomněli, jak plíživě u nás vznikala kontrarevoluce, tenkrát se taky nejdřív nechávaly praporky na skříních! V tom je právě síla našeho zřízení, že nadšeně vítáme i toho, kdo by nám spánembohem mohl být ukradený, a že tleská i ten, komu se vůbec tleskat nechce!

Přitom všechno, co máte, jsme pro vás vybojovali my, naše generace. Už jste někdy pracoval v dolech? My, prosím, my jsme jako svazáci jezdili fírat na Kladno. Kamarádi, je to mládí, kterému dnes patří svět! Hej Stalínovci, do rachoty zvesela, v práci se dnes chceme dostat zemi do čela! Takoví jsme byli... My jsme měli elán, revoluční elán. A ideály. Jednou cestou půjdeme, kterou všichni známe, i když někdy zakopnem, vstanem a jdeme dále; nás nikdo neodradí, ideál svůj máme, temný je jak hlubina dolů, masiv skal...! Víte vy, za co všechno nám děkujete? Pane, kolikrát já jsem jel dřít na Kladno! Sfíral jsem dvakrát pod zem, osm školení o sovětských metodách jsem připravil pro horníky, půl roku jsem dělal na dole Marie Majerová každý týden nástěnku. A jak se chová vaše generace, která si přišla sednout už k pro-

střenému stolu, když jsme pro vás všechno vydřeli krvavými mozoly? !

Já vás ale varuju. Takoví, jako vy, končí na smetišti dějin. Moc dobře si tedy rozmyslete, co děláte. Naše strana nebude nečinně přihlížet, jak podkopáváte naše výdobytky.

Co vy proti našemu zřízení vlastně vůbec máte? Nechali jsme vás vystudovat, pracujete, berete plat... Není to sice zrovna nejvíc, zavinil jste si to ale sám. Kdybyste byl vstoupil do strany, mohl jste se svou kvalifikací už dávno sedět na nomenklaturním místě, v padesáti jste měl jistý Řád práce, pak osobní důchod. Podívejte se, kam to přivedla ta nána Štrosová! Už je z ní primářka, a vy...?

Kde v sobě potom ještě najdete tu drzost se zeptat, co že má naše zřízení proti vám? Výhrady, pane doktore Nováku, a oprávněnou nedůvěru, o čem jiném tady už půl hodiny mluvím? !

Já se vám skutečně divím. Už se stalo, jednou tady máme socialismus, tak ho prostě беру jako fakt. nesnažím se prorazit hlavou zeď a přizpůsobím se. Kdyby na to přišlo, můžu říct, že já jsem přece z Aurory nevystřelil, rozumný člověk se dovede vždycky zařídít. Podívejte se kolem sebe, kdo všechno a jak prosperuje. Vy mi možná odpovíte, že jsou sice loajální, ale blbí. Prosím, já nebudu odporovat, nakonec nejste daleko od pravdy. Vy pořád zapomínáte, že pro blbost ještě nikdo nevypadl z nomenklatury, ze strany že se za ní nevyklučuje, jak zato končí takoví jako jste vy?

Z vaší strany je ta žádost o doporučení pro cestu do Jugoslávie jednoduše provokace. Co ode mne čekáte? Přece jste si musel předem spočítat na prstech, že vás tam nepustím. Záměrně jste ale všude roznášel, že letos jedete do Jugoslávie. Myslel jste si, že potom vás ten trouba Myslík bude muset pustit. Připravil jste mi dost nemilou situaci. Prosím, ono se na jedné straně o mně možná řekne, ten Myslík to drží pevně v ruce, ví, co je revoluční bdělost a ostrážitost. Možná. Co když ale začnou na obvodním výboru strany a na Ōenvé krčit rameny, jakého to tam má Myslík doktora, že ho nemůže pustit do Jugoslávie?

Mně je totiž naprosto jasné, že vám vůbec nezáleží na Jugoslávii, že nejspíš jenom uvažujete, jestli odtamtud zamířit do Itálie nebo do Rakouska. A já se mám potom zodpovídat, že jsem vám umožnil ilegálně opustit republiku? ! Kdepak!

Vy že nechcete zdrhnout na Západ, pane doktore? ! Samozřejmě mi to nepovíte na rovinu, stejně bych se vám moc divil, moc. Kdybyste si přečetl, co všechno o vás mám v trezoru, mluvil byste jinak. A to jsem ještě slovo neřekl o materiálu, který leží na obvodu, a co teprve soudruzi od Státní! Estébé by o vás mohla vydat knihu, soudruh Milý z obvodu mi to výslovně řekl.

Proč vy byste se měl rozmýšlet, proč vy byste nešel na Západ? Všude by po vás sáhli, rentgenolog s druhou atestací, pane...! Musíte vědět stejně dobře jako já, co by vám nesla ve Vídni soukromá ordinace, a za jak dlouho byste ji měl? ! Strčil byste mě do kapsy s mým ředitelským platem. A Vídeň ještě není nic, celý svět by se vám otevřel, Německo, Kanada, Amerika... panebože!

A když to skutečně nemáte v hlavě v pořádku a je vám jedno, jestli vyděláte za rok sotva padesát tisíc korun nebo nejméně sto tisíc marek, myslíte aspoň na svoje děti! Kolik je jim, pět a tři roky? Takže kluk se vám za třináct let pochlubí výučním listem jako zedník a holka bude za patnáct roků vyučená soustružnice, nějaké studie pusťte předem z hlavy! Že vám děti budou do smrti děkovat za to, jak jste jim zpackal život, se můžete spolehnout. Protože nějaké doporučení na školy nikdy nedostanou, i kdybyste měl doma malého Einsteina a druhou madame Curie!

Já na vašem místě bych šel za hranice za každou cenu. Vzal bych to na Šumavě rovnou přes dráty, i kdybych se měl už od Berouna plížit jetelem. Všechno, co máte ve spisech, zůstane černé na bílém, můžete se třeba rozkrájet. A vy ani nejdete vítat soudruha Idi Amina... nebo tedy Cedenbala, aby bylo po vašem! Cedenbal vás nezachrání!

Jistěže, něco by ještě napravit šlo, naše strana nad nikým neláme hůl. Kdybyste místo vítání šel sice na pivo ke Koucurovi, ale přinesl mi potom černé na bílém hlášení, kdo

všechno tam seděl, dostal jste tu Jugoslávii beze všeho a pokud byste se vrátil, dalo by se uvažovat o ledačems dalším.

Udávat, říkáte? A proč ne? Kdybyste myslel dialekticky, pochopil byste, že poměry zhoršují zrovna takoví, jako jste vy, ti zásadoví. Kdyby takzvaně udával každý, bude ležet na Estébé a na obvodním výboru partaje tolik hlášení, že to nikdo nestačí číst, že to nebude brát vážně a že to nebude mít žádnou cenu. Nikomu byste neuškodil a pomohl byste nejen sám sobě, ale prospěl byste i všem svým přátelům, každému. Kdybychom všichni jeden jako druhý začali dělat ty, jak vy tomu říkáte, udavače, nebyl by pak vlastně už nikdo z nás udavač, nelíšil by se od ostatních, nastala by konečně, jak píšou naši klasikové, epocha beztrádní společnosti!

A klidně byste mohl na počinek udat hned mne, jestli jste taková citlivka a držíte s kolegy. Vážně bych vám to neměl za zlé. Víte vy, co o mně píše třeba hned soudružka Štrosová? Přirozeně jí nezůstávám nic dlužen. Ona to ví o mně a já zase o ní, čili o sobě máme navzájem jistotu, že jsme oba uvědomělí komunisté, semknutí v nerozborné jednotě, jak se tomu říkává.

Kdybyste tedy sepsal udání na mne, přirozeně bych se to okamžitě dozvěděl. A co bych si řekl? Novák dostal rozum, Novák je náš člověk, s doktorem Novákem můžu počítat. A už byste jel na Jadran!

S tím svým Jadranem se rozlučte, kolego! Zkazil jste si všechno sám, jaká pomoc? ! Až se o dovolené rozvalíte u Cidliny, vzpomeňte si, že jste se už mohl procházet po Vídni. A co Vídeň, to je ještě nic, ale Paříž, zaáte vy Paříž, byl jste tam někdy? Nebo Itálie, pro začátek takové Benátky, gondoly, antika, muzika, o sole mio... Potom sotva vkročíte do první galerie a všude kolem samý Rubens a Mánes a Lijonardo a nevím kdo všechno, zavane na vás kolik století, měsíce a roky máte na co vzpomínat... Už ve Vídni stačí jenom si projít Máriahilfrstrase, koukněte, tyhle polobotky jsem tam koupil z výprodeje před třemi roky a sežeňte mi v Praze lepší!

Jestli máte trochu rozum, začnete si cestičku na Západ

hledat sám, jinudy než přes Jugoslavii ovšem, vykopete tunej nebo postavíte balon, to je vaše starost. Inteligentního člověka přece musí napadnout, jak těm idiotům vytříít zrak! A až se tam jednou dostanete, můžete klidně povědět, že vás Myslík nechtěl pustit ani do Jugoslaviie, všechno jim všude řekněte podle pravdy!

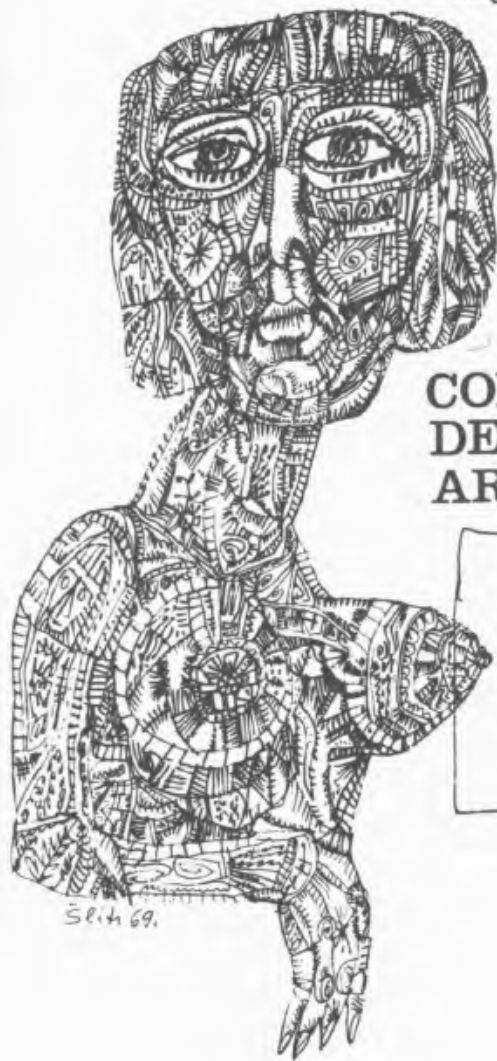
Vy ještě ani netušíte, o co budete mít situaci jednodušší než třeba soudruh Baudyš. On síce má dneska azyl v Němecu, už tři roky privátní ordinaci ve vlastní vile ve Frankfurtu, jenomže jak ten se musel potit, když jim vypravoval svoje zážitky s perzekucí v komunistickém Československu! Předseda strany u nás ve špitále, člen obvodního výboru, léta sloužil v Lidových milicích... Nakonec to dostal, ale muselo mu být občas zatraceně horko!

Kdežto vy ten azyl všude dostanete na počkání, kamaráde! Vám stačí jenom vypravovat, jak vás buzerovala ta komunistická svině Myslík. Buzerovat vás tedy budu, síce jsem s tím ještě nezačal, za pár měsíců poznáte, že kolektivní moudrost strany umí vymyslet ledačos, po gottwaldovsku s vámi zatočíme... A protože slychám od soudruhů z Estébé, že všude mají nějaké svoje očko, přijde za chvíli do Prahy hlášení z Vídně nebo Norimberka, jaká já jsem svině komunistická. Přirozeně mi to hodně píchne.

Tedy jsme dohodnuti, lidi se přece domluví. Já vás teď nikam nepustím a důkladně vám to polepím, a vy mi to zase oplatíte, až se dostanete na Západ. Ruka ruku myje... Anebo jak to říkával soudruh Lenin nebo který z těch gauernerů... My komunisté za vším vidíme člověka!

Nikolaj Terlecký

Šl. 69.

COMEDIA
DELL'
ARTE

OSOBY

1. režisér

2. režisér

Rolf Duncan - ředitel divadla

Papánek - hodně starý pán, který se pak
stane mladým

1. divák - Papánkův souseď, také starý pán

Ida - hezká dívka

Pep - mladík

Olda - o-

Vojta - o-

1. dívka

Havránková - starší paní

Manžel - starší manželé

Manželka

Mayer - hasič

Policista

Uváděčka

Elektrikář

1. zakuklenec

2. zakuklenec

3. zakuklenec

4. zakuklenec

5. zakuklenec - velitel

Mezi jevištěm a hledištěm je instalována zrcadlová zeď, takže vzniká dojem, že jsou tu dvě hlediště postavená proti sobě. Režisér se pohybuje hlavně na rozhraní mezi hledištěm a zrcadlovou zdí. Režisér se objeví před zrcadlem a obřadně se ukloní. Je ve večerním úboru.

- Režisér: Dámy a pánové! Přišli jste do našeho divadla na vlastní nebezpečí...
- Papánek: Počkejte pane, pětatřicet let chodím denně po téhle ulici, ale nikdy jsem tady neviděl žádné divadlo Commedia dell' Arte.
- Režisér: Třeba jste si toho nevšímal.
- Papánek: Bane, já si všímám všeho. Včera tu nebylo žádné divadlo, vždycky jen hospoda starého Ruby Williamse, to je ten, který přišel ve válce o levou nohu.
- Režisér: No dobře, dobře, pane, všichni jsme ve válce o něco přišli. Ale taky jsme něco získali, ne?
1. divák: Druhé hlediště.
- Režisér: Nerozumím.
1. divák: Proč jsou tady dvě hlediště?
- Režisér: Nerušit, prosím. Dámy a pánové, přišli jste se k nám pobavit a naší povinností je poskytnout vám zábavu přiměřenou obnosu, který jste zaplatili u pokladny...
/Přijde Mayer a naznačuje mu něco posuňky./
- Režisér: Co je, pane Mayer?
- Mayer: Našel jsem na chodbě špačka a to my nemůžeme trpět. Víte, nechtěl bych, aby tak pěkné divadlo zhořelo pro nic za nic. Řekněte prosím svému personálu...
- Režisér: Jste moc hodný, pane Mayer. /Obecenstvu/ Promiňte okamžik. /Oba odejdou./
1. divák: Povídám, proč jsou tu dvě hlediště?
- Papánek: Asi proto, že v dnešní velké době velkých kosmických objevů a sociálních změn nám už jedno hlediště nestačí.
1. divák: /Trhne sebou/ Proboha!
- Papánek: Stalo se Vám něco, pane?

1. divák: Nevím jestli se mi něco stalo. Opravdu nevím.
/Rychle zavře a zase otevře oči/ Koukejte, v šesté řadě toho druhého hlediště sedím já.
- Papánek: Člověk nemůže sedět současně tady a někde jinde... Proboha!
1. divák: Stalo se Vám něco?
- Papánek: Nic. Já totiž sedím tam taky.
1. divák: To přece není možný.
- Papánek: Dnes je všechno možný.
1. divák: Ale já přece sedím tady a ne v druhém hledišti.
- Papánek: Vzchopte se, člověče, jste přece chlap, ne? Vstoupili jsme do tohoto divadla na vlastní nebezpečí. Byli jsme varováni. Snad v době překotných kosmických objevů a sociálních změn máme právo nebo dokonce povinnost se rozštěpit, abychom viděli na vlastní oči, co jsme zač.
/Do sálu vstoupí opožděně starší manželé. Manžel uklouzne na banánové slupce a natáhne se jak dlouhý tak široký. Manžel vstane a zvedne banánovou slupku./
- Manžel: Který blbec to sem hodil?
- Manželka: Říkala jsem to, že sem nemáme chodit na to vlastní nebezpečí. Stalo se ti něco?
- Manžel: Nic. To víš, že to moc příjemné nebylo.
/Oba se posadí na svá místa. Přejde režisér a Mayer, který se posadí u východu z nouze./
- Režisér: Co jsem to chtěl říct... ano, dámy a pánové! Někdo z vás se může přirozeně zeptat: Jak se máme bavit, když tu nemáte jeviště, ani herce, jen to velké zrcadlo a v něm jsme my?
1. divák: Jo tak.
- Papánek: Tak to je jenom zrcadlo a žádné rozštěpení osobnosti.
- Havránková: Počkejte, pane. Jak to, že nemáte herce? pán /ukáže na Papánka/ je přece herec, ne?
- Papánek: Nejsem herec, paní. Přišel jsem sem na vlastní nebezpečí. Na vlastní nebezpečí jsem se narodil, oženil jsem se a tak dále. Ve velké době kosmických a sociálních objevů jsem se ale zastavil a řekl jsem si: Zpátky ni krok na vlastní nebezpečí. Na vlastní nebezpečí ani krok vpřed.

- Havránková: /režisérovi/ Když to není herec, proč ho necháváte žvanit?
- Režisér: V našem divadle má každý právo mluvit. Na vlastní nebezpečí ovšem.
- Manžel: To není správné nechávat lidi mluvit. Lidi jsou drzí a nepříjemní.
- Režisér: Já vím, že lidé jsou nepříjemní a budou mluvit za všech okolností. Být dobrým člověkem v naší době je zatraceně těžké. Ale nebuďme pesimisty. Pan Mayer, který sedí tamhle u dveří a hlídá nás, abychom neuhořeli, je například dobrý člověk. Opravdu velmi dobrý člověk.
- Mayer: Ale kdepak, pane, nejsem vůbec dobrý.
- Havránková: Jste dobrý, pane Mayer. V životě jste se nedostal do žádné nepříjemné situace. Zachoval jste vždycky klid a rozvahu a to dovede v dnešní době jen anděl. Jste hotový anděl, pane Mayer.
- Mayer: Ale vždyť jsem nikdy neměl čas se dostat do nepříjemné situace. To víte, pořád někde hořelo a tak jsem ani nevěděl, co se ve světě děje.
- Režisér: Nebuďte tak skromný. Nikdy jste nikoho nepomlouval, ani vládu ani souseď. Byl jste vždycky spokojený.
- Mayer: Ale houby, nebyl jsem nikdy spokojený, ale neměl jsem čas se do něčeho plést.
- Havránková: Ale mlčel jste docela rozumně, když ostatní mluvili.
- Mayer: To je tak, paní, já mám manželku, která moc mluví. A když ji nechám, jako slušný člověk mluvit, zjistím pokaždé za chvíli, že ona už řekla všechno, co jsem měl říct já. Pak ovšem jako slušný člověk dostanu obvykle vztek a jdu na pivo.
- Režisér: Dámy a pánové, přišli jste se k nám pobavit...
- Havránková: Počkejte. Máme se tedy dívat v zrcadle na sebe a poslouchat, co mluvíme? Copak je to nějaká zábava?
- Mayer: Právě jsem to chtěl říct, ale Vy jste to řekla první, tak co? Je to nějaká zásluha, že jsem to neřekl?
- Havránková: Jste zlato, pane Mayer, jste hotový anděl.

Režisér: Docela správně. Copak je to nějaká zábava se dívat na sebe? Zdrojem zábavy je obvykle někdo jiný než my, jinými slovy podívaná, jinými slovy něco, co se stává někomu jinému, dejme tomu nějaké neštěstí, dejme tomu, že někdo uklouzne na chodníku a zlomí si nohu nebo vypadne z rozjeté tramvaje nebo zabije ze žárlivosti svého přítele a tak dále a tak dále. Souhlasím s vámi, je to ohromná legrace, když nám se to stát nemůže. Ale někdy ten báječný pocit nemáme. Dejme tomu, že jsme svědky, jak nějaký mladík vypadl z tramvaje a zlomil si nohu. Přirozeně jsme se smáli, poněvadž se to nestalo nám. Ale dejme tomu, že jsme se dozvěděli, že se ten mladík seznámil v nemocnici s nějakou hezkou dívkou, že se pak vzali a měli báječný rodinný život. Tomu se přirozeně už nesmějeme, jen si povzdechne, že ten chlap měl z pekla štěstí a že nám se to stát nemůže, poněvadž... no zkrátka nemůže. A tak když zrekapitulujeme všechno, co jsme kdy viděli, všechna ta neštěstí, všechny ty zlámané nohy, roztrhané šaty, vážné známosti, všechny ty šťastné

sňatky a výhry v loterii, je nám tak nějak smutno, cítíme, že jsme o něco přišli, propásli jsme nějakou příležitost a tak. Dámy a pánové, přišli jste do divadla a jste si jisti, že u nás se vám nic nemůže stát. Musím však vás upozornit, že jste tak trochu na omylu. Víme přece, že život je boj... okamžik, prosím. /Odejde za kulisy./

Papánek:

1. divák:

Papánek:

Proč se ptáte?
Jsem už starý a zapomněl jsem, co to slovo znamená. Ale koupil jsem si vstupenku a bylo by trapné nevědět, co se tady děje.

1. divák:

Boj je když...
/Přijde režisér a říká někomu za kulisami/

Režisér:

Ale ne, zatím je všechno v pořádku. /Otočí se k hledišti/ Co jsem to chtěl říct... ano, dámy a pánové! Divadlo, na které jste byli zvyklí, je ovšem opakem života. Má s ním však jeden společný bod a tím je hra. Dámy a pánové, všechno je hra, láska, boj hrdinství, mučednictví, smrt. A to stejně jak v životě tak i v divadle.

Hlas

za scénou:

Pane režisére.

Režisér:

No co je zas? Vždyť jsem už řekl, že zatím je tu všechno v pořádku. /Nakoukne za kulisu a otočí se zase k hledišti/. Okamžik prosím. /Odejde./

Papánek:

Láska, boj, hrdinství... kdysi jsem věděl, co to znamená. Ale jsem už hodně starý.

1. divák:

Boj je když...

Papánek:

Ale koupil jsem si vstupenku a musím tedy vědět, co se tu děje. Tak co je ten boj?

1. divák:

Boj je když... když někdo mluví, když nemá mluvit a když ho za to, co mluví seberou policajti. Tak nějak. Já sem totiž skoro stejně starý jako vy.

Papánek:

Když někdo mluví, když nemá mluvit? Nesmysl. To přece není žádný boj. Jednou... ale to bylo už dávno.

1. divák:

Ano, to bylo už dávno. Teď jsme oba staří.

Papánek:

Ale koukejte, to je přece moc blbý, ne? Ten

- Papánek: Ale koukejte, to je přece moc blbý, ne? Ten pán tamhle se tak namáhá, aby mu všichni rozuměli, ale já mu nerozumím. Z toho, co tu bylo řečeno, znám jen smrt. Smrt je když ... a tak dále. Prosím, ten pán mluví taky ke mně, ale já jsem už starý a už nevím, co je to boj, láska a tak dále. Tady se nedá nic dělat, buď musím odejít z divadla anebo... Nebude se Vám to zdát neslušné?
1. divák: Co?
- Papánek: Když se stanu mladým?
1. divák: To já nevím.
/Přijde režisér a elektrikář, který se postaví k k hlavnímu vypínači./
- Režisér: /elektrikáři/ S elektrikou si nic nezačínajte. Nepotřebujeme elektrikáře, poněvadž tu nepotřebujeme žádné světelné efekty. Jako v životě. Jen tady stůjte a dávejte pozor, ať nám na ty věci nikdo nesahá.
/Elektrikář prohlíží reflektor a něco na něm upravuje./
- Režisér: Dámy a pánové, všechno je hra...
- Ida: Práce je taky hra?
- Režisér: Taky, taky. Práce, která není hra, nestojí obvykle za nic.
- Papánek: Promiňte, abych to všechno pochopil, musím přece být mladý, ne? Já totiž jiné východisko nemám.
/Světlo zhasne./
- Režisér: No co je zas?
- Elektrikář: Nic. Jen praskly pojistky.
- Režisér: Člověče, říkal jsem Vám přece, abyste si s tím nehrál.
- Elektrikář: No jo, ale řekl jste taky, že práce, která není hra nestojí za nic.
- Režisér: Nemusel jste vůbec pracovat.
- Elektrikář: Ale já se bez práce nudím. Já si musím pořád hrát. Už to bude.
- Režisér: Někdy taky hra nestojí za nic.
/Světlo se rozsvítí. Papánek se stal mezitím mladým./

- Režisér: Je tu ovšem rozdíl. Hrajeme-li svůj život, jsme si vědomi, že můžeme nejen vyhrát, ale taky prohrát. V normálním divadle vám nehrozilo dosud žádné nebezpečí. Ale my máme divadlo trochu jiné a za určitých okolností prosím, může vám tady hrozit stejné nebezpečí jako v životě. Rozhlédněte se, prosím, kolem.
1. divák: Jste herec, že?
- Papánek: Nejsem herec, to jsem už jednou řekl.
1. divák: Ale byl jste starý a teď jste najednou mladý.
- Papánek: Nezlobte se, ale já musím být mladý. Někdy se stává, že se člověk musí rozhodnout a udělat hned něco, co by ho za normálních okolností ani nenapadlo. /Sundá brýle a hodí je pod sedadlo /Tohle už nepotřebuji./
- Uváděčka: Pane, házet odpadky pod sedadlo je zakázáno.
- Papánek: To nejsou odpadky, slečno, to jsou brýle, to je má minulost a v určitém smyslu taky má budoucnost.
- Uváděčka: Zvedněte tedy tu vaši budoucnost a hoďte ji do toho koše na odpadky.
- Režisér: Vidíte všechny ty věci? /Ukáže na různé věci a podivné přístroje zavěšené na zdech a na stropě. /Za jistých okolností může například vyjít rána z té pistole, která visí tamhle u dveří. A někdo z vás to odnese. Za jistých okolností může být uveden v činnost přístroj pro naprosto spolehlivé zapálení celé budovy a tenhle požár už neuhasí žádní hasiči, žádný pan Mayer. Nebo může vybuchnout tamhleten, nebo začít fungovat ten rozprašovač chřipkových bacilů, nebo může prasknout tamhleten pytel a na vás se sesype mračno blech. Nebo třeba že někdo z vás může dostat z ničeho nic facku.
- Pep: Proč ne? Za jistých okolností ji můžete dostat taky vy.
- Režisér: Prosím nerušit. Dámy a pánové, za určitých okolností se každému z vás může něco stát, vám i hercům, kteří sedí mezi vámi a taky panu Mayerovi, který je zajisté z nás nejlepší. S tím

se musíte smířit, poněvadž jste přišli do našeho divadla na vlastní nebezpečí. Jen mně se nemůže nic stát, Vám i hercům, kteří sedí mezi Vámi a taky panu Mayerovi, který je zajisté z nás nejlepší. S tím se musíte smířit, poněvadž jste přišli do našeho divadla na vlastní nebezpečí. Jen mně se nemůže nic stát.

Pep: Kecy.

Havránková: Panu Mayerovi se taky nemůže nic stát. Je hasič.

Režisér: Může. Je hasič, ale přišel sem na vlastní nebezpečí jako ostatní. Já vím, že je to velmi hodný člověk, je to hotový anděl, ale přišel na vlastní nebezpečí a to víte... Jen mně se nemůže nic stát, poněvadž jsem režisér. Jsem vůdce, který řídí...to by přece nebylo správné, kdyby se mi tady něco stalo a to z toho prostého důvodu, že byste pak byli bez vůdce. Neměli byste žádnou podívanou, totiž organisovanou podívanou. Herci by nevěděli, co mají hrát a vy byste uviděli... Mohl by samozřejmě vybuchnout ten granát, vystřelit ta pistole, vzniknout v sálu požár nebo prasknout pytel s blechami, ale bez mého vedení by to bylo něco tak hrozného, jako život. Viděli byste sebe v zrcadle jak rozdáváte facky, jak klesáte zasažení střepinami granátu nebo kulkou, jak se drbete, jak se hrnete k východu a šlapete bezohledně po ubohých vdovách a sirotcích. Ne, to se nesmí stát, mně se nesmí nic stát, poněvadž jsem režisér. Ale na druhé straně...v životě se mi může stát ledacos. Byl jsem například včera v Cornfieldu a viděl jsem tam fialky.

Pep: Blbost, fialky nejsou.

Režisér: Víte, jsem docela slušný muž, řekl bych skoro mravní a odolával jsem vždy každému pokusu. Ale když jsem trhal ty fialky...

Pep: Lžete!

Režisér: Dámy a pánové, trhal jsem fialky a tu najednou...V divadle se mi samozřejmě nemůže nic stát, ale v Cornfieldu...

- Pep : Nechte toho, jo!
 Režisér: Člověk by nikdy neřekl, že prachobyčejné fialky mohou hrát tak divnou úlohu...
 /Pep vytáhne pistoli a vystřelí. Režisér se zhrou-
 tí. Ida se vrhne k režisérovi, klekne k němu a
 pokouší se mu nadzvednout hlavu. Přejde lékař
 a dva policisté. Starší policista nasadí Pepovi
 pouta. Lékař prohlíží režiséra. Ida zůstane kle-
 čet a dívá se ztrnule na mrtvého./
- Lékař: Je mrtev.
 Ida : /Jako v transu/ Je mrtev.
 Olda : /přistoupí k Idě/ No, no, Ido!
 Lékař: Myslím, že ředitelství divadla uzná za vhodné,
 aby byl sál okamžitě vyklizen.
 Ida : /vstane a podívá se s nenávistí na Pepa/
 Padouchu!
 Olda: No no, Ido, nebuď hned hysterická.
 Pep : Neměl kecat o těch fialkách. A pak jak jsem
 proboha mohl vědět, že s ním něco máš?
 /Olda odvádí k sedadlu Idu, která se dívá stále
 strnule před sebe./
- Havránková: Chudák holka, měla ho tak ráda!
 Manžel: Ale jak je to možný...
 Manželka: Mlč nebo tě taky zastřelí.
 1. divák: To je pravá láska. Jako za našich časů.
 Mayer: To jsem právě chtěl říci. No nemám smůlu?
 Vždycky mne někdo předejde.
 1. divák: Neměl by lékař dát té slečně něco pro uklid-
 nění?
 Olda: Ale nic, to přejde, ona na to brzy zapomene.
 Ida : Nikdy!
 st. policista: /Pepovi/ Jste zatčen!
 /Přejde Rolf Duncan ve fraku, s velkou bílou
 chrysanémou v knoflíkové dírce./
- Duncan: Dámy a pánové, zůstaňte na svých místech.
 Jsem ředitel divadla Rolf Duncan a žádám, aby
 byl zachován klid. Koupili jste si všichni vstu-
 penky a naší povinností je předvést vám mou
 světoznámou hru „Nešťastná láska“
 Prosím klid!

- policista: /Pepovi/ Pojdte, pane.
- Pep: /vstane, pak pokrčí rameny a sedne si zase/
Nepůjdu. Nemůžete mne odvést.
- policista: Jak to, nemůžeme? Porušil jste zákon a zavraždil jste bez úředního povolení pokojného občana. Pojdte nebo budete předveden.
- Pep: Koupil jsem si vstupenku a mám právo zůstat v divadle do konce představení.
- Duncan: Žádám představitele zákona, aby pochopili situaci. Ten pán, který nám zastřelil režiséra, má pravdu. Kdyby nám sem chodila policie zatýkat diváky jen proto, že zastřelí režiséra... Pánové, kde to jsme? Copak u nás už neplatí zákony? Copak se dá jen tak ničit solidní podnik? Kdo si koupí právoplatnou vstupenku, ten má přece právo zůstat v divadle dokud nedohrajeme. Každá vstupenka má u nás stejnou platnou hodnotu jako jízdenka, jako občanský průkaz, jako naše koruna, jako potvrzení o sňatku.
- policista: Ten pán se dopustil dokonalé vraždy a musí být zatčen. Na to jsou zákony, pane.
- Pep: Neměl kecat. O pistolích, o granátech, o požárech, o pytlech blech mohl kecat až do roztrhání. Ale o fialkách, které prý kvetou v Cornfieldu... Taková hovadina!
- Havránková: Ale neměl jste ho zastřelit jen kvůli těm fialkám.
- Duncan: Dámy a pánové, prosím vás, jen klid. Nevím opravdu, proč z toho děláte takový zmatek? No Bože, byl zastřelen jediný člověk a ještě k tomu režisér. Nemluvě o válce, umírá denně ve městě...
- policista: Režisér nebo nerežisér, ale byl to občan a naší povinností je...
- Papánek: Byl zastřelen člověk. V naší velké době velkých kosmických a tak dále objevů... Možná, že teď už na lidech nezáleží. Ale byl to člověk, jako já a vstoupil do divadla na vlastní nebezpečí.
- Mayer: To jsem chtěl právě říct.
- Havránková: Myslíte, že byl zavražděn doopravdy?

- Papánek: Zajisté. Smrt znám dobře. Viděl jsem umřít tolik lidí...
- Mayer: Ale tady je přece divadlo.
- Havránková: Oh, jak jste hodný, pane Mayer.
- Mayer: Copak stačí být hodným, když někdo řekne, že je to divadlo? Vždyť to všichni vědí, ne?
- Havránková: Ale, ten výraz vaší tváře... Jste tak hodný, jste učiněný anděl.
- Papánek: Možná, že je to docela jiné divadlo, než ty ostatní. Možná, že se tady děje něco opravdu závažného, tak závažného, že neváhali dokonce obětovat vlastního režiséra.
- Duncan: Dámy a pánové, nebuďme malicherní. Zastřelili nám jen jednoho režiséra, a když jsme u toho, musím vám prozradit, že to nebyl dobrý režisér. Nechal si tady pověsit všechny ty voloviny, které samozřejmě nestřílejí, nevybuchují a vůbec nefungují. Jsou to atrapy.
- st. policista: No, nebyl to opravdu moc dobrý režisér. Každého přece napadne hned, že tolik blech nenasbírá ani za celý život.
- Duncan: Správně, pane, byl to docela špatný režisér. Vidím, že jste rozumný občan a nejste vůbec malicherný.
- policista: No dobře, dobře, necháme tedy toho vraha do konce představení, když už má právoplatnou vstupenku.
- Duncan: Děkuji. /přijde 2. režisér./ Tady vám představuji jiného režiséra, s kterým budete zajisté spokojeni.
/Režisér a Duncan se tiše radí./
- Papánek: /vstane a jde k Pepovi/ Proč jste ho zastřelil?
- Pep: Neměl kecat o těch fiáčkách. Neměl lhát.
- Papánek: Tedy jen proto, že lhal?
- Pep: Jo. Lež nesnáším.
- Papánek: To mi stačí. Já lež nesnáším taky.
/Vrátí se na své místo./
- Režisér: Dámy a pánové, je mi opravdu líto, že v našem divadle došlo k výstřednostem. Ale teď je všechno v pořádku a hra může začít. Bude to hra o nešťastné lásce.

- Manžel: Ale to je neslýchané! To je ta dnešní mládež, nevěří už ani na to, že jsou na světě fialky.
- Manželka: Mlě, nepleť se do toho, ještě se ti něco stane. To je jeho věc. Možná, že na fialky nevěří, poněvadž je nikdy neviděl.
- Mayer: To jsem právě chtěl říct.
- Papánek: Možná, že na ně nevěří, poněvadž mu o těch fialkách říkali starší lidé.
- Manžel: No dovolte! Když my, starší lidé vyprávíme vám o svých zkušenostech, musíte tomu věřit.
- Pep: Nesmíme vám věřit.
- Papánek: Nemůžeme vám věřit, poněvadž lžete.
- Manžel: My, že vám lžeme? Pane, to je urážka! Naši povinností bylo je a bude, říkat mladým lidem pravdu. Odvolejte to.
- Manželka: Povídám, nech toho bejt.
- Havránková: Nehádejte se, vždyť jste v divadle. Podívejte se na pana Mayera. Ten sedí a do ničeho se nemíchá.
- Mayer: Poněvadž oni už řekli všechno, co jsem chtěl říct já.
- Manžel: Já to tak nenechám. Odvolejte to!
- Papánek: Bylo to...
- Manžel: Říkám. Odvolejte to, pane.
- Papánek: Bylo to...dávno. Bylo to hned na začátku velké doby velkých kosmických objevů a sociálních tměň. Byl jsem mladý a věřil jsem starším lidem. A ti starší lidé mi říkali, že doba je veliká, že všechno je v té velké době v pořádku a že slunce vychází na východě. Začal jsem o tom uvažovat, ale než jsem mohl zaujmout vlastní stanovisko, začali se starší lidé kát a slzet a naříkat, že podleli nepřátelské propagandě. že se stal hrozný historický omyl, že slunce vycházelo, vychází a bude vždycky vycházet jen na západě.
- Manžel: To nebyl náš omyl, pane, to byl historický omyl.
- Papánek: A tak jsem přestal věřit těm starším lidem. Řekl jsem jim, že podle mého názoru vychází

slunce na východě, řekl jsem to samozřejmě na vlastní nebezpečí a byl jsem zatčen.

Manžel: To jste neměl říkat, věděli jste, že tím podrýváte státní morálku.

Papánek: Byl jsem mladý a nemohl jsem mlčet. Když mne po několika letech propustili z vězení, začali mi starší lidé říkat, že oni mají výhradní právo na omyl, že ve velké době velkých kosmických a jiných objevů se člověk musí dívat na věci dialekticky a že slunce vychází samozřejmě na východě.

Manžel: Samozřejmě.

Papánek: Řekl jsem jim tedy, že kvůli tomu slunci, co vychází na východě jsem už jednou seděl a že nevěřím na žádné právo na omyl. A byl jsem zase zatčen.

Manžel: To je ta dnešní mládež! Nevěří už ani na právo na omyl.

Papánek: Propustili mne, když slunce vycházelo zase na západě. Všude se o tom mluvilo a psalo a já jsem si myslel, že lidé ještě nevědí, co je pravda. Ale věděli to. A mlčeli. Na vlastní nebezpečí. Ale já jsem mluvil a šel jsem zase do krimi-

nálu. Ovšem bylo to hrozně nebezpečné mlčet na vlastní nebezpečí, ale já jsem to tehdy ještě nevěděl. Kdo dlouho mlčí, ten je jako Papínův kotel při kritickém tlaku. Kdo mlčí léta, ten jednou musí vybuchnout a takový výbuch nadělá obvykle víc škod než užitku, poněvadž Papínův kotel při kritickém tlaku už ani neví, co je dobré a co je špatné. Prostě vybuchne a hotovo. A pak začnou vybuchovat ostatní Papínovy kotle.

- Manžel: To je neslýchané.
Papánek: Ale bude to stejně marné. Kdo dlouho mlčí, bude jednou souzen mladými. Kdo dlouho lže, bude jednou odsouzen mladým, jako ten režisér.
- Manžel: To je urážka! Odvoláte to nebo ne?
Papánek: Neodvolám. Slunce vychází na východě.
/Manžel začne najednou něco hledat po kapsách/
Manžel: Nemám náprsní tašku.
Manželka: To není možný!
Manžel: No nemám. Ukradli mi ji.
Manželka: To už přestává všechno. Řekni to honem těm policajtům.
- Manžel: Jo, a oni mi řeknou, že jsem přišel na vlastní nebezpečí. A pak mne za to ještě někdo...
Manželka: Zastřelí? Proboha! Vždyť jsem říkala, že sem nemáme chodit na vlastní nebezpečí. A vůbec, já jdu pryč.
- Manžel: /najde náprsní tašku/ Počkej, je tady, je, všechno je v pořádku.
/Manželka si sedne./
- Režisér: Dámy a pánové, situace se trochu komplikuje, ale já a ředitel slavný Rolf Duncan vás žádáme, abyste nepodléhali panice. Nebyl jsem totiž připraven, že nám zastřelí hlavního režiséra a proto jsem nechodil na zkoušky. Znam ovšem dokonale hru, která počítá s tím, že do ní budou zapojeni také diváci. Ale bohužel neznám herce. Na druhé straně však jsem přesvědčen, že naši herci znají dokonale svou úlohu.
- Havránková: Jak to, že neznáte herce?

- Režisér: Neznám. Mohl bych je samozřejmě vyvolat, aby povstali, představili se a řekli, kdo z nich co bude hrát. Ale to právě nejde, poněvadž podle plánu nesmějí diváci vědět, kdo je herec a kdo není. Autor Nešťastné lásky, světoznámý Rolf Duncan, chce vzbudit dojem, že celé hlediště má možnost se zúčastnit hry. Ale hra se bude hrát i když neznám herce. Musím vás však upozornit, že to bude trochu jiná hra než měla být, protože s tou vraždou se změnilo automaticky něco, co se nedá napravit. Ale to bude samozřejmě pořád nešťastná láska.
- Ida: Taková pitomost.
- Režisér: Dovolte mi, abych vám projevilsoustrast, slečno. Byl to váš snoubenec, že?
- Ida: Ale houby snoubenec. Copak jsem praštěná, abych něco začínala s takovým nemehlou?
- Režisér: Ale vždyť...je to váš...
- Ida: Zničil mne, idiot.
- Olda: No, Ida, to přece nemůžeš brát vážně. Sázka neplatí a hotovo. Když byl zastřelen, to je jeho věc a ty za to nemůžeš.
- Ida: Blázne! Copak si neuvědomuješ, co se stalo?
- Olda: Ale jo, taková blbá sázka.
- Režisér: Počkejte, o jakou sázku tady jde?
- Olda: To byl jen žert.
- Ida: Nebyl to žádný žert. To byla sázka.
- Režisér: Nerozumím.
- Ida: To je přece jasný, ne? Vsadila jsem se s naší partou, že když mi nějaký chlap něco dá a nebude za to nic chtít, budu jeho milenkou.
- Olda: Kdybych o té sázce věděl, dal bych ti hned něco a nechtěl bych za to nic.
- Ida: To by mohl každý, kdyby to věděl. Ale ten režisér nevěděl o sázce nic.
- Režisér: Dal vám něco?
- Ida: Jo. Včera v tom Cornfieldu. Byla jsem s Oldou na výletě a v lese jsme potkali toho režiséra. Trhal fialky.
- Pep: Fialky nejsou.

- Papánek: Jsou a viděl jsem je na vlastní oči. Ležel jsem jednou s holkou v lese a dívali jsme se přes větve stromů na nebe. To bylo legrační.
- Pep: Řekni to ještě jednou.
- Ida: Povídám, že fialky jsou a je to blbina střílet do lidí jen proto, že vědí něco, co nevíš ty.
- Pep: Tak jsem tedy prachobyčejný vrah.
- Ida: Jsi prachobyčejný idiot.
- Režisér: Dal vám něco?
- Ida: Ano. Pěknou kytičku. Zeptala jsem se ho, co za to chce, ale on nechtěl nic. To byl tedy osud. Řekla jsem mu, že se s ním vyspím.
- Olda: A on to nechtěl ten tvůj nebožtík, dej mu Pán Bůh věčnou slávu. Řekl že má ženu a dítě.
- Ida: Taková pitomá výmluva. Řekla jsem mu hned, že se za něho nemíním provdat, ale potřebuji se s ním jen vyspat, abych vyhrála tu sázku.
- Olda: Ale on o tebe neměl zájem.
- Ida: Cože? Neměl zájem? Copak nemám správný sex appeal?
- Olda: To máš, ale on měl tu ženu a dítě.
- Ida: Jo, ten idiot začal něco koktat, že má ženu a dítě a takové nesmysly. Tak jsem mu řekla, aby si to v klidu rozmyslel, že budu na něho čekat dnes večer v kavárně Odeon.
- Olda: On by stejně nepřišel.
- Ida: Nesmysl. Když chci někoho dostat, dostanu ho vždycky. Já mám správný sex appeal.
- Režisér: Víte, slečno, nejsem žádný svatý a celkem rozumím každé legraci. Ale rád bych věděl...vy nemáte žádné zábrany, že?
- Ida: To nemám.
- Režisér: Nejsem svatý, ale ctím občanské zákony. Copak vám nikdo neřekl, že to není hezké sbalit prvního chlapa, který se vám připlete do cesty?
- Ida: To jo, to mi říkali pořád, ti starší lidé. Rodiče a tak. Ale copak může normální člověk věřit starším lidem?
- Manžel: Protestuji!
- Ida: Říkali mi pořád, že správná žena má mít jen jednoho muže, ale já jsem takovou ještě ne-

potkala. Říkali mi, že s poctivostí nejdál dojdou a zatím jsem viděla na vlastní oči jak šli nejdál ti nepoctiví. Říkali mi, že slunce vychází na východě. Není to hovadina? Pak se ovšem z toho káli a přísahali, že slunce vycházelo, vychází a bude vycházet jen na západě. A pak nám říkali, že mají výhradní právo na omyl, když jim slunce vycházelo zase na východě. Není to hovadina?

Pep: Správně. Copak může normální člověk věřit starším lidem?

Ida: Ty mlč. Udělal jsi volovinu a teď mlč.

Pep: Mělas mi hned říct, že fialky jsou. Ale když mi to řekl ten režisér...

Manžel: To je drzost! Žádám, aby ředitelství divadla okamžitě zakročilo. Jistě, že jsme se dopouštěli přehmatů, to nepopírám, ale měli jsme výhradní právo na omyl dobyté v těžkých bojích.

Havránková: /ukáže na Pepa/ Možná, že ten mladík měl taky právo na omyl.

Manžel: To je provokace! Pánové, kde to jsme? Srovnávat naši starší uvědomělou generaci, která za ztížených podmínek vedla hrdinný boj za lepší zítřky lidstva...srovnávat naši hrdinnou generaci s mladíky, kteří vraždí nevinné režiséry jen proto, že neviděli nikdy fialky? ...

Manželka: Tak tak.

Manžel: Žádám, aby ředitelství divadla okamžitě zakročilo.

Režisér: Nezakročí, pane. Poněvadž je to jen hra.

Papánek: Podivná hra. Připomíná mi to život.

Manžel: Ale já přesto žádám...

Olda: Čím jste, pane?

Manžel: Já? Jsem básník, pane.

Olda: Poznávám vás. Pěl jste ódy na jednoho velkého státníka. A když ten byl v nemilosti, házel jste na něho bláto. Pak jste opěvoval jiného velkého státníka a když se ten dostal do bryndy, házel jste na něho taky bláto. Za ten zpěv se vám samozřejmě nic nestalo, poněvadž jste měl právo na omyl.

- Manželka: Prosím dobyté v těžkých bojích, slyšel jste to přece.
- Olda: Ale byl to omyl a za něj zaplatilo spousta lidí svým životem.
- Manžel: Ale kál jsem se veřejně ze svého omylu. Tloukl jsem pěstmi do prsou a szel jsem. Copak nemáte úctu k slzám básníka?
- Pep: Nemáme úctu k básníkům, kteří slzí veřejně. Nevěříme jim.
- Ida: Nevěříme jim.
- Manžel: Ale dovolte, dámy a pánové! Jsem básník a básníkům musíte věřit, poněvadž básníci jsou svědomím národa. A svědomí národa je vždycky státně spolehlivé. Nebýt svědomí národa, nemohli bychom kráčet odvážně k šťastným zítřkům.
- Manželka: Tak tak.
- Ida: Proboha, co je to svědomí národa?
- Manžel: Svědomí národa je když... Dámy a pánové, svědomí národa je jako mikrofon. Řeknou-li do mikrofonu odpovědní lidé, že dnes je hezké počasí, mikrofon vám řekne taky, že dnes je hezké počasí, i když to počasí ve skutečnosti není vůbec hezké, což ovšem neznamená, že počasí není hezké, ale jen to, že na skutečném počasí nezáleží ani odpovědným lidem ani svědomí národa. Nemůžeme přece chtít od svědomí národa, které je svědomím odpovědných lidí, aby vám řeklo, že dnes není hezké počasí i když ve skutečnosti leje jako z konve, poněvadž na tom nezáleží, že leje jako z konve, ale jen na tom, že leje docela hezky. Kdyby vám svědomí národa řeklo něco, co neříkají odpovědní lidé, třeba, že dnes leje jako z konve docela nehezky, pak by to nebylo pravé svědomí národa, poněvadž pravé svědomí národa nemůže říct něco tak nehorázného, jako, že dnes není hezké počasí. To by si pak mohli lidé myslet, že na světě není nic hezkého, což je nesmysl, poněvadž víme přece všichni, že je na světě nejen hezké počasí, hezcí odpovědní lidé

a hezké svědomí národa, ale taky hezké konve, na kterých celkem nezáleží, poněvadž z nich leje někdy docela nehezky a to svědomí národa nemůže nikdy připustit, poněvadž to nikdy nemohou připustit odpovědní lidé, kteří mluví do svědomí národa jen o hezkých věcech, o hezkém počasí a o hezkých konvích, z kterých nikdy neleje docela nehezky.

- Manželka: Tak, tak.
/Přijde 1. divák/
1. divák: Byl jsem na záchodě...
Mayer: To jsem právě chtěl říct.
1. divák: A tam jsem se díval oknem, které vede na dvorek. A na dvorku stála šibenice.
Mayer: To jsem právě chtěl říct, ale vždycky to řekne někdo jiný a mně pak nezbyvá nic než mlčet. Ale to nevadí, já nikomu nezávidím.
Havránková: Vy jste tak hodný, pane Mayer.
Režisér: Vy jste hotový anděl.
Mayer: No teď to vím taky. Víte to není jen tak prožít život a zachovat si čistý štít.
1. divák: A u zdi pod šibenici stála popravčí četa.
Režisér: Prosím vás! Jak jste poznal, že to byla popravčí četa?
1. divák: Měli kukly jako kukluxkláni a drželi samopaly. A čekali. A jejich velitel se díval na hodinky.
Režisér: Prosím vás, co by na dvorku dělala popravčí četa? Je to přece jejich věc, ne?
1. divák: Ten jejich velitel čeká na něco s hodinkami v ruce.
Režisér: Proč by nemohl velitel čekat na dvorku s hodinkami v ruce?
Papánek: Na co čeká?
Režisér: Copak já vím? Možná, že čeká na svou snoubenku, možná, že si tam smluvili schůzku. Je v tom něco hrozného, že nějaký velitel čeká na nějakou slečnu?
/Papánek odejde/
Havránková: Proboha, o co se tady vůbec jedná? Co má co dělat nešťastná láska se šibenicí?
1. dívka: Nešťastnou lásku má Olda.

/Mayer odejde/

- Olda: Jak to?
1. dívka: Máš přece rád Idu, ne?
Olda: No mám, ale co to má společného s nešťastnou láskou?
1. dívka: Ta druhá sázka...
Olda: To byla volovina.
1. dívka: Ale byla to sázka.
Režisér: Proboha! Byla tu ještě jiná sázka?
Ida: Byla. Olda mne k tomu dohnal a to byla ode mne ta největší pitomina.
Olda: Copak jsem mohl vědět...
1. dívka: Když jsi řekla tomu režisérovi, aby přišel dnes do kavárny Odeon, co ti na to řekl?
Olda: Řekl „zatracené fialky“ a vzal roha.
Ida: Řekl to s obdivem, poněvadž se do mne zamiloval na první pohled. To já znám.
Olda: Řekl to ze vzteku, poněvadž chtěl mít v tom lese svatý pokoj a nepřál si, abys ho obtěžovala.
Ida: TAKOVÝ nesmysl! Kdyby chtěl mít svatý pokoj, nedal by mi ty zatracené fialky.
1. dívka: Byla jsi přesvědčena, že ty „zatracené fialky“ znamenají, že se do tebe zamiloval?
Ida: To je přece jasný, ne?
Olda: Vsadil jsem se, že jestli to neznamená, abys mu dala pokoj, sežeru svůj klobouk.
Ida: Vsadila jsem se, že jestli to neznamená, že se se mnou chce vyspat, nebudu už nikdy spát žádným chlapem.
1. dívka: No prosím, prohrála jsi sázku a Olda teď má tu nešťastnou lásku.
Havránková: Vy nevíte opravdu, co ty zatracené fialky znamenaly?
Ida: Vím co znamenaly.
Havránková: Tedy... když jste tak přesvědčena, pak si můžete myslet, že jste tu sázku vyhrála.
Ida: A to zas ne. Pro sázku nestačí, jestli jsem přesvědčena nebo ne. To on mně musel říct dnes po představení v kavárně Odeon.
Režisér: Tak jste tu sázku prohrála?
Ida: Ovšem.

- Režisér: A to chcete opravdu zůstat až do smrti starou pannou?
- Ida: Co? Chci? Vy jste se zbláznil! Nechci, ale musím.
- Režisér: Jen kvůli té pitomé sázce?
- Ida: Žádná sázka není pitomá.
- Režisér: Ale... vy přece nemáte žádné zábrany.
- Ida: To nemám.
- Olda: No sláva! Po představení ti něco dám a nebudu za to nic chtít a tak bude všechno v pořádku. Jinak bych byl v zatraceně trapné situaci a ty já nemám rád. Copak na to vypadám, abych měl nějakou nešťastnou lásku.?
- Ida: Budeš mít tu nešťastnou lásku, hochu, o to se můžeme vsadit.
- Olda: To přece nemyslíš vážně!
- Ida: Zůstanu do smrti starou pannou.
- Režisér: Jen kvůli té sázce?
- Ida: Vy tomu nerozumíte, pane. Jste starý a nevíte o lidech nic. Kdyby už ani sázka neplatila, pak by byl konec světa nebo ještě něco horšího. Myslíte, že jsem zvíře, které neví o sázce nic? Koukejte, Kant prý jednou řekl nebo napsal, že jsou dvě moc důležité věci na světě. Hvězdné nebe nad ním a mravní zákon v něm. Hvězdné nebe, to mi může být ukradeno, ale mravní zákon, ten je taky ve mně.
- Režisér! Nesmysl. Vždyť neuznáváte žádné zákony.
- Ida: Neuznávám blbé zákony, pane. Vraždit, krást, zrazovat vlast, smilnit, to všechno je dovoleno, na vlastní nebezpečí ovšem. Ale jedna věc na světě platí. Sázka.
- Pep: Správně. Všechno je dovoleno, ale sázka platí.
/Přijde Papánek a Mayer/
- Papánek: Je to správně. Na dvorku je šibenice a pod ní popravčí četa.
- Mayer: To jsem chtěl říct už dávno, ale jsem opravdu moc hodný.
- Havránková: Ano, pane Mayer, jste moc hodný, jste hotový anděl.

- Režisér: Vidíte, jak je pan Mayer hodný? Ani nechce mluvit o té popravci četě. Je hodný a ví, že na dvorku, který nepatří k divadlu, může být kdokoliv, poněvadž žijeme ve svobodném světě a nemůže nikomu nic zakazovat. Dámy a pánové, proč se nesmějete? Děláme přece všechno, abychom vás pobavili přiměřeně obnosu, který jste zaplatili u pokladny. Neznám herce a vy je taky neznáte. Není to legrace? Každý z vás se může zúčastnit hry a já nepoznám nikdy, byl-li to herec nebo divák. A nikdo to nepozná! Není to legrace?
- Havránková: To není legrace zůstat do smrti starou pannou.
režisér: To je její věc, paní. Když se vsadila...
- Havránková: Vy musíte vědět, co znamenaly ty „zatracené fialky“. Přece jí nenecháte starou pannou. Vy to musíte vědět.
- režisér: Milostivá paní, nevím, opravdu nevím. To ví jen režisér, který byl zastřelen.
- Havránková: Ale já to musím vědět.
- režisér: Paní, neuvědomujete si vůbec, že zdržujete hru? Vždyť říkám, že režisér byl zestřelen a my se nedozvíme nikdy, jak to s těmi zatracenými fialkami myslel.
- Ida: Jaképak řeči. Prohrála jsem sázku a musím platit. Hotovo.
- Havránková: Nemusíte jej ještě prohrát. /Režisérovi/ Pane, když to nevíte, proč tedy hrajete tu Nešťastnou lásku o které nevíte nic?
- režisér: To není tak důležité. Hra se bude hrát dál.
- Havránková: Ale jak můžete hrát dál, když já tomu nerozumím? Zaplatila jsem vstupenku u pokladny a musím to vědět.
- režisér: Proboha, co mám dělat? No řekněte to sama! Víte přece, že režisér je mrtev...
- Havránková: Já vím, já vím, viděla jsem to na vlastní oči, nejsem slepá. Ale vy jste režisér a musíte to vědět, na zkouškách přece musel být někdo, kdo slyšel celý ten příběh, na zkouškách přece ten režisér nebyl zastřelen.

- režisér: Nebyl jsem na zkouškách, už jsem to jednou řekl.
- Havránková: Ať se tedy přihlásí, kdo to slyšel.
- režisér: Nikdo se nepřihlásí, poněvadž podle scénáře, který znám, měl ten režisér mluvit něco docela jiného. Já nevím, co ho to napadlo vyprávět o těch fialkách.
- Havránková: Ale vy jste režisér...
- režisér: Ten druhý, prosím. A nemohu vědět, co ten první myslel.
- Havránková: Ale já jsem zaplatila vstupenku...
- režisér: Proboha, říkám, že režisér je mrtev a nemůžeme ho vzkřísit a zeptat se, jak to s těmi fialkami myslel.
- Mayer: Jsem tak hodný, že bych mohl být opravdu andělem. Že ano, paní Havránková?
- Havránková: Ano, ano, pane Mayer, jste anděl.
/Režisérovi/ Když to nevíte, pak je vaše nešťastná láska pro kočku. Když jste režisér, musíte vědět, jak to máte zařídit, aby hra nebyla pro kočku.
- režisér: Ale co mohu dělat, paní? Říkám vám, že ho nemůžeme vzkřísit, poněvadž jsme v divadle a nemáme tady ani zázračné lékaře ani anděly, kteří mohou dělat zázraky.
Mayer zvedne ruku.
- režisér: Dámy a pánové, já opravdu nevím, co ty zatracené fialky znamenaly. Přišli jste k nám na vlastní nebezpečí.../všimne si Mayera/ Co chcete, pane Mayer?
- Mayer: No, máte vlastně pravdu, jsem anděl.
- režisér: Jsem o tom už dávno přesvědčen.
- Havránková: Pane Mayer, jste anděl, to já říkám vždycky.
- Mayer: No a když jsem anděl a když to musí být, mohl bych ho vzkřísit.
- režisér: Co? Vzkřísit? Koho? Vy jste se zbláznil!
- Mayer: No když jsem anděl, tak mohu taky konat zázraky, ne? A nerad bych opravdu, aby ta hezká slečna zůstala do smrti starou pannou.
- režisér: Pane Mayer, nedělejte si ze mne legraci. Já vím, že jste moc hodný člověk...

- Mayer: To já teď taky vím. A vím taky, že jsem anděl, poněvadž jen anděl mohl prožít ten život a zachovat si čistý štít. A všichni jste říkali....
- Havránková: Ale pane Mayer, vždyť jsme to říkali jen tak.
1. dívka: Říkali nám taky, že když někdo na něco pevně věří...
- Manželka: To platí jen když to říkají odpovědní lidé, pak to platí.
- Manžel: Prosím, když to říkalo svědomí národa, pak bych nenamítal nic.
- režisér: Promiňte, to je náboženství a tak, a tady je prosím divadlo. Dámy a panové, odpusťte nám ty komplikace. Víte přece sami, že když lidé dostanou právo se ptát...
- Manžel: Na vlastní nebezpečí, prosím.
- režisér: Ovšem, ovšem, na vlastní nebezpečí. Když lidé dostanou právo se ptát odpovědných lidí jak to vlastně myslí, musí z toho být vždycky komplikace.
- Mayer: Ale já bych ho opravdu vzkřísil.
- režisér: Vyloučeno. Režisér byl zastřelen a lékař už podepsal úmrtní list.

- Havránková: To je ale maličkost. Lékař může vydat úřední potvrzení o vzkříšení a všechno bude v pořádku.
- režisér: Pokud vím potvrzení o vzkříšení se nevydávají.
- Havránková: Tak ať napíše potvrzení o narození. On není doufám tak malicherný.
- režisér: Proboha, jak se může narodit dospělý režisér? A vůbec to je nasmysl.
- Mayer: Jsem opravdu anděl, pane.
- Pep: Andělé nejsou.
- Havránková: Proboha už nestřílejte!
- režisér: Uklidněte se, paní. Pistoli už nemá a je spoután. Ale vy, pane Mayer už nás nerušte. Jste přece tak hodný.
- Havránková: Ale když říká, že je anděl, totiž, když tomu opravdu věří, snad by přece mohl...
- Mayer: To já mohu.
- režisér: Nesmysl.
- Havránková: Tak ho nechte, pane. Musíme přece zkusit všechno, aby slečna nezůstala do smrti starou pannou.
- Pep: Jen ho nechte, ať je nějaká sranda.
- režisér: No dobře, co mám dělat. /Jde za scénu/
1. divák: To je všechno, jasně, buď ho vzkřísí nebo ne. Ale co ta šibenice?
- Manželka: To se nás netýká.
- Manžel: My jsme loyální, my se díváme na věci dialekticky.
1. dívka: Možná že se vyklízel nějaký byt a zatím všechny nábytek hodili na dvorek.
- Papánek: Šibenice není žádný nábytek, slečno.
- Havránková: Třeba to jen vypadá jako šibenice. Věšák, či co.
1. divák: Tak se na to jděte podívat sama.
1. dívka: Copak mohu na pánský záchod?
1. divák: Tak mi musíte věřit.
1. dívka: Věřit? Vám?
- Olda: To se nás netýká. Jsem ale zvědav jestli tu mrtvolu opravdu přinesou.
/Zřízenci přinesou nosítka s režisérem, který je stále ve večerním úboru a na košili má velkou rudou skvrnu./

- režisér : Tak, pane Mayer, zkuste si to, když vás to baví a ať už ho můžeme zase odnést.
- Havránková: Nekřičte na něj, vždyť on je hodný.
/Mayer vzkřísí režiséra, který vstane a jde hned k rozhraní mezi hledištěm a zrcadlem./
1. režisér: Dámy a pánové, přišli jste k nám na vlastní nebezpečí a naší povinností je...
2. režisér: Dobře, dobře, kolego, řekněte jim prosím jak to bylo v tom Cornfieldu.
- Ida : /vrhne se k 1. režisérovi/ Co jste myslel těmi zatracenými fialkami?
1. režisér: Oh, slečno, to jste vy!
2. režisér: Heleďte, kolego, řekněte jí hned, co jste tím mínil a nezdržujte hru.
- Ida : Řekl jste „zatracené fialky“ s obdivem, že? Poněvadž jste se do mne zamíloval na první pohled, že?
1. režisér: Co jsem to vlastně řekl? ...
- Ida : Řekla jsem vám, že se s vámi vyspím, abych vyhrála tu sázku a vy jste řekl jen „zatracené fialky“. A utekl jste jako kluk.
1. režisér: Víte, slečno, když se to vezme z určitého hlediska...
- Ida : Jaképak určité hledisko! Neříkejte mi nic, že máte ženu a dítě a takové nesmysly. Odpovězte rovnou: řekl jste to s obdivem nebo, jak tvrdí Olda, abych vám dala pokoj. Ano nebo ne?
1. režisér: Ovšem, ovšem, já mám ženu a dítě, ale to není tak snadné...
/Ida začne před ním dělat strip tease, aby ho získala./
- Ida : /odloží kus oděvu/ Ano nebo ne?
1. režisér: Mám taky určité postavení, které mne zavazuje podle vývojové teorie...
- Vojta: Hovadina. Žádná vývojová teorie není.
- Ida : /odloží další kus oděvu/ Ano nebo ne?
1. režisér: Vývojová teorie je. Už Darwin jednou řekl...
- Vojta: Dejte nám s tím pokoj! Žádný Darwin přece nebyl.

- Ida : /odloží další kus oděvu/ Neklíčkujte. Ano nebo ne? Chtěl jste se se mnou vyspat nebo ne?
1. režisér: Ne že bych byl svatý... Oh, vy máte krásné nohy, slečno.
- Ida : Ano nebo ne?
1. režisér: Když se na to dívám rozumně.../dívá se na Idiny nohy/ Ostatně Darwin...
- Vojta : Drž hubu, jo? Darwin, takové pitomé slovo.
1. režisér: Darwin byl a vývojová teorie nás všechny zavazuje, abychom se vyvíjeli opatrně a v souhlasu s politickým a společenským míněním, totiž vývojem...
- Vojta : Ale co bych se s tím zbytečně rozčiloval!
/Vytáhne pistolí a vystřelí. Režisér padá./
- Ida : Idiote!
2. režisér: Člověče, vždyť jste ho zastřelil!
- Vojta : No a? Neměl lhát tak nestydatě. Vývojová teorie! Pah! Darwin! Takový nesmysl!
/Policisté spoutají Vojtu a odvedou ho k židli, vedle které sedí Pep./
- Havránková: No prosím. Ani nám neřekl jak to myslel s těmi fialkami.
2. režisér: S těmi zatracenými fialkami mám jen samé nepřijemnosti.
- Ida : Nemohl jsi trochu počkat, blbe? Už na mne začínal zabírat, za chvíli by řekl, že se do mne zamiloval navzdory vývojové teorii a Darwinovi. No mám to projetý.
- Havránková: Pane Mayer, jste úžasný, jste hodný, jste opravdový anděl. Prosím vás, vzkřiste ho ještě jednou.
/Mayer jde k svému sedadlu./
- Havránková: Pane Mayer!
- režisér: Pane Mayer!
- Ida : Pane Mayer, zachraňte mne!
- Mayer : Já se za to stydím. Vždycky jsem byl normální člověk a nemyslel jsem o sobě, že jsem něco zvláštního. Věděl jsem vždycky, že jsem se nedostal v životě do žádné bryndy, poněvadž jsem neměl čas se do ní dostat, poněvadž pořád někde hořelo a to ve dne v noci jak ve služební tak i v mimoslužební době. Neřekl jsem nikdy

nic ani proti státu ani proti soudcům, poně-
vadž to má žena řekla vždycky dřív a mně ně-
zbývalo nic jiného než vzít klobouk a jít do
hospody na pivo. Nebyl jsem nikdy hodný,
prostě jsem neměl čas být špatný nebo státně
nespolehlivý. Ale vy jste mi pořád říkali jak
jsem hodný, že jsem anděl a tak dále a úplně
jste mi s tím popletli hlavu. Já se stydím, že
jsem se nechal vyprovokovat a dělat před vámi
anděla. Stydím se za to, že jsem podlehl veřej-
nému mínění a vzkřísil jsem mrtvolu, od toho
jsou andělé a svatí a já jsem jen normální člo-
věk ne příliš dobrý, ne příliš špatný a jsem od
toho, abych hasil požáry a ne křísil mrtvolu.
A stydím se za vás za všechny, že děláte ze
slušných lidí šašky. Tak a teď jsem s vámi ho-
tov. Jdu se vožrat a pak půjdu do výslužby.

/Odejde/

režisér: On se zbláznil.

Havránková: No něco na tom je, co řekl.

Ida : Tak, mám to projetý. /začne se oblékat/

Havránková: Zнала jsem jednoho mladíka o kterém lidi ří-
kali tak dlouho, že je gauner, že se stal opravdu
gaunerem.

Papánek: Tak nevím, je to divadlo nebo ne? Je to ovšem
velmi nebezpečné dohnat člověka až k tomu,
aby si o sobě myslel, že je anděl. Ale přišli jsme
na vlastní nebezpečí...

režisér : To není vůbec nebezpečné. Dámy a pánové,
copak jste nepochopili hru? Copak jste oprav-
du věřili, že vám tady může hrozit nebezpečí?
Víte přece, že ty přístroje na zdech nestřílejí,
nevybuchují a vůbec nefungují. To byl jen trik
od toho nebožtíka režiséra, nic víc. A stejně
vám nemůže hrozit nebezpečí, zaujmete-li
vlastní stanovisko. Ovšem, ovšem, byly doby,
kdy jste nesměli zaujímat vlastní stanovisko,
za to byl nejvyšší trest, ale teď je doba úplně
jiná. Teď může každý z vás mluvit o čem chce,
může popírat cokoliv, může hájit i ten nej-
absurdnější názor. Všechno je samozřejmě

hra, láska, boj, hrdinství, mučednictví, smrt, a taková hra je poněkud nebezpečná, ale v divadle Commedia dell'arte vám nehrozí žádné nebezpečí. Ten nápis nad vchodem jsme nechali pověsit jen tak pro legraci.

Havránková: A co ten zastřelený režisér?

režisér :

To byl jen režisér. /Zřízencům/ A vůbec, od-
nešte ho. - Co jsem chtěl říct....ano, byly doby
ovšem, kdy jste museli mlčet a krčit se nebo
souhlasit se vším, co vám říkali a myslet si svý.
Ale dnes je situace jiná. Dámy a pánové, ve vel-
ké době velkých kosmických a jiných objevů
může teď každý mluvit otevřeně a bez strachu,
že ponese následky. Dámy a pánové, žijeme ve
šťastné době, kdy můžete mluvit cokoliv, vítá-
me to, je to dokonce nutné mluvit otevřeně,
aby lidská povaha nezdegenerovala, abychom
mohli kráčet svobodně k šťastným zítřkům.
Mluvte, popírejte, hajte své názory. Ve velké
době velkých kosmických a ostatních objevů
vychází slunce na západě, ale každý z vás má
právo s tím nesouhlasit.

Papánek :

/vstane a zvedne ruku/ Nesouhlasím. Slunce
vychází na východě.

1. divák : Vy jste se zbláznil! Vždyť na dvorku čeká po-
pravčí četa.
- Papánek : Jinak to nejde, pane. Jsem mladý, mám rád ži-
vot a za normálních okolností by mne nena-
padlo riskovat život pro nic za nic. Myslíte, že
se nebojím? Bojím se hrozně.
1. divák : Tak proč jste k sakru zvedl tu ruku?
- Papánek : Podívejte se. /Ukáže do zrcadla/ Nechtěl jsem
riskovat, chtěl jsem mlčet, ale v tom zrcadle
jsem zvedl ruku.
1. divák : Poněvadž jste zvedl ruku tady, to je přece sa-
mozřejmé.
- Papánek : Ne, pane. V zrcadle jsem zvedl ruku první a tak
se nedalo už nic dělat. Když mám svůj názor
v protějším hledišti, musím ho mít taky tady.
- režisér : To je v pořádku. Dámy a pánové, my si váží-
me vašich názorů i když se s nimi nemíníme
souhlasit. Dámy a pánové, všechno je hra.
/Všichni herci, policisté a oba zatčení odchá-
zejí ze sálu a ustrašeně se dívají na Papánka. Sál
se zatmí, světlo padá na režiséra a na Papánka,
který stojí stále se zvednutou rukou./
- režisér : Pokládám za samozřejmé, že víte, kdo jsem.
Jsem jenom režisér malého, nepatrného divadla
Commedia dell'arte. Všechno, co jsem říkal...
já jsem vlastně nic neříkal. Hrál jsem jen svou
úlohu ve hře Rolfa Duncana.
/Papánek spustí ruku./
- Papánek : Mám strach.
- režisér : Mám ženu a dvě děti. A mám starou nemocnou
matku. Chudák, ta už tady dlouho nebude.
/Papánek jde k režisérovi./
- Papánek : Jsem mladý, pane, ale jsem mladý jen proto,
abych pochopil vaši „Nešťastnou lásku“. Ve
skutečnosti nejsem vůbec mladý. Podívejte se
na mou legitimaci. Narodil jsem se...
- režisér : /se nepodívá na legitimaci/ Neříkal jsem nic,
pane. Hrál jsem.
- Papánek : To je smutné. Všichni si myslí, že jsem herec
a nevěří mi. A bojí se mne. Mám strach ze
samoty.

První školní den.

- režisér : Pane, máte pravdu, slunce vychází na východě. Ale musím vás upozornit, že jsem naprosto loyální občan. Mohu se ovšem mýlit, to je přece lidské, ne? Možná, že jste mne zkoušel, ale je to zbytečné, jsem loyální občan a mohu Vám dát písemně a pod přísahou, že slunce vychází na východě, na západě, na jihu, na severu, kdekoliv, je-li to v zájmu státu. Ostatně na slunci nezáleží...totiž jsem chtěl říct, že na mně nezáleží. Ve velké době velkých kosmických objevů....
- Papánek : Nevěříte mi. Lidé mi nevěří, poněvadž jsem řekl něco tak hrozného, co si může dovolit jen ten, komu na lidech nezáleží, totiž nezáleží, jestli ho pokládají za svého nebo ne. Řekl jsem pravdu. /Režisér couvá zděšeně k východu. Reflektor ho sleduje. Mezitím se stane Papánek zase starým./
- režisér : Mám ženu a dvě nezletilé děti. A ubohou starou matku, která už tady dlouho nebude. /Zmizí./
- Papánek : /Papánek se dívá na svého dvojníka v zrcadle// No to není ještě tak hrozné. Jsme přece dva, ne? Můžeme se postavit zády k sobě a bojovat, jak se to kdysi dělávalo ve starých romantických filmech. Konečně jsme oba sem přišli na vlastní nebezpečí. /Část zrcadla se přikreje staniolem nebo se použije jiného triku, takže Papánkův dvojník zmizí./
- Papánek : Neodcházej! /Otáčí pomalu hlavu, jakoby sledoval očima odchod svého dvojníka./ Proboha neodcházej. To není pravda, co jsem řekl. Bojím se být sám. Počkej, neboj se mne, udělám všechno, co budeš chtít, všechno, co budou chtít ostatní lidé. Budu třeba mlčet, budu třeba lhát, aby mne lidé považovali za svého. Budu třeba... Neodcházej, vždyť já věřím, že slunce vychází na západě. /Přijde policista, který vezme z koše na odpadky brýle a přistoupí k Papánkovi./

Zena

- Policista : /podá Papánkovi jeho brýle a lístek papíru./
To si prý jako máte přečíst.
- Papánek : /si nasadí brýle a čte./ Ach tak.
- Policista : To je jen taková formalita, pane. Vlastně to nic není, prostě vám někdo chce něco říct.
- Papánek : Já vím. Kvůli tomu slunci, že?
- Policista : To prosím nevím, jsem jenom policista. Nevím vůbec, co je slunce, nevím, jestli vůbec vychází nebo zapadá. To není má věc. Má věc je Vám říct, že to všechno je jen davová psychosa, že na dvorku není žádná popravička četa. Co by tam taky dělala? Totiž ona dělá...ale já o tom nic nevím, stejně jako o slunci.
- Papánek : Musím jít na dvorek?
- Policista : Nemusíte, pane. Mou povinností je Vám říct, že jste jako svobodný občan. Ale doporučuje se tam jít.
- Papánek : Dobrá. Když se to doporučuje... Co mám jiného dělat.
/Papánek odejde doprovázen policistou. Za chvíli se ozve tlumeně dávka ze samopalů. Přijde režisér./
- režisér : /utírá si zpcené čelo kapesníkem/ No...už je zase všechno v pořádku. Dámy a pánové, přišli jste k nám...co jsem to chtěl říct? ...Ano, na vlastní nebezpečí. Dámy a pánové, teď je situace úplně jiná. Ve velké době velkých kosmických a jiných objevů...Prosím vás, mluve svobodně, nic se vám nemůže stát, žijete přece ve svobodném státě, ne? Mluve prosím, kritisujte, mluve otevřeně, abyste z toho strachu a nejistoty nezdegenerovali. Říkejte třeba, že slunce vychází...
- Policista : /Přijde policista/
Pane režisére, volají Vás. To je jen taková malá formalita, prostě Vám někdo chce něco říct. /Oba odejdou. Za chvíli se ozve výstřel z kulisami. Přijde ředitel./
- ředitel : Dámy a pánové, jste všichni dospělí a víte, co je to život. Jménem ředitelství divadla Commedia dell'arte se Vám omlouvám a... to-

Mr X

tiž režisér, ten druhý, byl právě zastřelen. Proč a jak, to nevím, to není má věc. Ale mou povinností je vám říct, že ani on nebyl moc dobrý režisér. Nevěděl kdo je kdo a nechal se zastrašit od jednoho z vás. Utíkat od vás, to podrývá autoritu státu, to by mělo být spíše naopak... Totiž okamžik, to „naopak“ samozřejmě neznamená, že byste měli utíkat ze státu vy, ti ne, naopak znamená, že strach musí mít jen... Ne dámy a pánové, ten režisér nebyl vůbec dobrý, nepochopil dobu a moc kecal. To ovšem neznamená, že nemáte kecat vy. Naopak, žijete ve velké době velkých kosmických a tak dále. A to znamená, že musíte mluvit docela svobodně, třeba o slunci, a nic se vám nestane.

/přijde policista/

Policista : Pane řediteli, volají Vás.

ředitel : Už jdu, už jdu.

/Oba odejdou a za chvíli se ozve za kulisami výstřel. Přijde policista./

Policista : Prosím vás, odejděte. Proboha odejděte, copak neslyšíte, že se tady střílí? Nemyslete si, že když se ti páni nahoře navzájem postřílejí, nebudete mít žádné vedení. To tedy ne, na to se netěšte. Nahoru vždycky někdo přijde, třeba někdo z vás, a bude nahoře, a bude si myslet, že odshora je líp vidět, kdo je kdo a kde vychází slunce... /Podívá se směrem ke dveřím/ Ostatně jsem jenom policista a nevím vůbec, co je to slunce a jestli vůbec vychází nebo zapadá. Nevím vůbec jestli vůbec něco vím nebo ne... Proboha, odejděte už!

/Před ním spadne s rachotem železná opona./

První 10 lety
lragický
zahynul
Jiri Slitr

Jiří Voskovec

DEŠTNÍKOVÉ SNY

Bylo to jednoho perlově šedého dopoledne onoho neurčitěho druhu jakoby bez tváře co visívá mezi dvěma průsvitnými záclonami mrholení - deštníkový den ani chladný ani teplý - v zádumčivém oparu mhy, jež změkčí profily dívek a dužnatého strážníka na křižovatce zjemní na okamžik v sochu básníka - jednoho atlantického dopoledne - mohlo být právě tak jarní jako podzimní, nebo v půli léta či zimy uprostřed oceánu na mokré palubě mokré lodi s mokrou vlajkou a mokrým plnovousem kapitánovým, z něhož ční mokrá dýmka obrácená hlavičkou dolů, aby v mženi nevyhasla.

Takové dny jsou vlastní přístavům, dny newyorské a londýnské a sanfranciské, nepochybně i hamburské a leningradské; avšak i na pražská nábřeží někdy prchavě zanesou sůl jejich nostalgie rackové. Lehce zatažené dny beze stínů a proto bez poledne i bez půlnoci, s obzorem rozmočeným v nebi, s nebem rozmazaným po polích, po střechách a po mokrém asfaltu. Dny, kdy západ je východ a sever jih a kamkoli je stejně daleko a proto všude blízko. Krom lodí dny koní, kočárů a vlaků, ó ano, vlaků a haveloků a dostavníků, dny, kdy dnes je hrozně dávno. Dny, kdy člověk touží po celé zeměkouli a po všech časech.

Tam patří dopoledne, kdy jsem poznal Šlitra.

Byl v New Yo:ku na sjezdu nějaké mezinárodní grafické organizace. Tak v půli šedesátých let, kdy na chvilinku zača-

ly létat vlaštovky z Prahy. /Jednoho z podnebí, jež jako tolika jiných milostí, je už dávno za mnou./ Dohodli jsme se po telefonu, že ho vyzvednu v hotelu, sotva pět minut od mého tehdejšího bytu v srdci newyorského Montparnassu nebo něčeho podobného, zvaného Greenwich Village. Jak jsme šli parkem přes Washingtonovo náměstí, uvědomil jsem si - a Šlitr jistě taky - že jsme oba náturou málomluvní, zejména na první dotek. Aby řeč nestála, ukázal jsem skrze na rohový činžák a prohlásil: „Támhle bydlím.“ - „Já vím,“ opáčil Šlitr svým tichým hlasem, „já už si to včera večer obhlíd.“ Poznal jsem v tom šikmém přiznání směr dojetí, respektu a zvědavosti, kterou chováme k některým historickým památkám, což mi ovšem zamedilo. Zároveň mi to přišlo, nevím proč, jako že Švejka a hned se nám komunikovalo líp.

V mém bytě jsme se rozpovídali. Hráze generací spolu s valy vzájemných lokálních perspektiv se prolomily, a já měl najednou domácí pocit, že jsem členem Semaforu, zatímco můj host se zcela po sousedsku zapojil do mých drbů o Werichovi, Ježkovi o celém Osvobozeném divadle. Toho deštníkového dne byla v tom rohovém newyorském pokoji obě naše pražská divadla dvou ér stejně živá a pokrevně příbuzná. S právě takovou samozřejmostí, s jakou se za mým oknem tyčil dvoustaletý dub, na němž podle městských kronik věšivali vrahy a zloděje koní v dobách, kdy New York byl zvící - no řekněme města Písku...

O pár let později, za jeho předposlední návštěvy, jsem si na Šlitrově newyorské výstavě koupil slabounce kolorovanou perokresbu té vyhlídky z mého bývalého okna: jednu z jeho typických vykutálených parodí městských krajín. Dnes mi zbyla na zdi co mžik jeho už nevidoucího oka oknem, kterým se už nikdy nepodívám.

Mluvě o návštěvách, míním, pokud mne paměť neplete, tři období několika týdnů, jednou dokonce měsíců, v letech 64 - 67. Během každého jsme se vídali často, někdy denně,

ať u mne doma či v divadle nebo po manhattanských známých či lokálech. Kdykoli přiletěl z Čech, pokaždé nám něco přivezl; ať to byl rozkošný empirový koflík či barokní lidová madonka z malovaného dřeva co patrně bývala domovem v nějaké polní kapličce, nebo vlastní klikyháková neo-PaulKleeovská leč totálně šlitrovská kresba některého staropražského monumentu.

Při první z těch návštěv byl zářivě poznamenán krupobitím čestvých úderů znovu objeované Ameriky. Další z nesčíslných Kolumbů. Byla to rozkoš se v něm zrcadlit a poznávat Wericha a sebe skoro o třicet let dříve, když nás poprvé omráčily čárymáry a rachotící laviny broadwayského jarmarku.

Jsou Evropani /ba i Američani z jiných států Unie/, kteří na velikost, dravou nestydatost a na onu - tu šerednou, tu neočekávaně jemnou - vždycky však velkolepě nedbalou krásu New Yorku reagují strachem, přestrojeným buď v „kultivovanou“ povýšenost nebo maloměstskou štitivost. Zhusta v kombinaci obou. Turisti z Texasu či ze státu Ohio každé léto opakují rituální větu: „Je to pěkný na návštěvu, ale žít bych tu nechtěl.“

Jen těm Evropanům, kterým se od dětství zdávalo, uvázly cáry snů na kdejaké newyorské římse. /Já sám ty pavučiny dodnes rozhrnuju ještě po třiceti letech všedních úterků a upocených nedělí./ Kurt Weill, než měl čas pocítit zamrazení vyhnanství, se jal v New Yorku skládat nejweillovštější ze svých muzik. Rozběhla se po Broadwayi s jistotou domorodé baletky, která na žádné jiné dlažbě aspoň pár střevíčků nebyla protancovala. Dvořák dávno před ním zasadil českou hudbu do americké půdy s právě tak pevnou lehkostí, jenže v ní obsáhl celý Nový svět. A když k nám poprvé přiletěl Josef Šíma z Francie, hned v prvních dnech představoval svým pohledem nároží v Greenwich Village do pařížských linek a porporcí: „To je úplně pařížská fasáda z šestnáctého

Ludvíka, jenže je daleko evropštější a pravdivější, protože ji omývá americkéj liják..." A podobně se zajíkal nad familiaritou a jakoby archaickým evropanstvím některých amerických tváří.

Jen úzkým dušičkám Walt Whitmanův „ostrov koráby obšitý“ nahání hrůzu. Šlitr patřil našup mezi na první pohled zamilované. Ztrácel se mi na celé dny v privátních poutích po všech koncích města a jako utahaný kocour - ale s jiskrou vášně v zarudlém oku - se k nám připotácíval ze svých dobrodružných výprav. Tahal z kapes skicáky plné oslnivě pravdivých rychlokreseb všech koutů New Yorku. Probíral jsem se těmi bloky do něma ohromen šíří jeho talentu. Skladatel-písničkář, komik, rafinovaný grafik, kreslíř absolutně svého stylu. Jeho linie improvizace letěla s volností draka utrženého ze šňůry a přitom dbalého dynamiky větru, po němž plachtí... Troubil jsem na list po listu a poznával svůj New York s jeho anonymními hrdiny-človíčky a tidlytáty, vše přesně k poznání a přece viděno novými očima, všechno moje a intimně moje a při tom nové, protože ostřeji všimnuto a čerstvěji zachyceno. Ten neomylný starý zrak pravého kumštu: někdo něco vidí s vámi a za vás, ale po svém. Vy se v tom universálním zrcadle poznáte - a nadto vám zaosří zrak. Zvyknete si říkat: „To je holka jak od Renoira“ - „já měl sen jak z Felliniho“ - „to byla situace jak od Čechova“.

A když za mnou Šlitr přišel do divadla /myslím, že to byl Burtonův Hamlet/, jako na oplátku se ho dotklo všechno, na čem nám záleželo. A nejvíc ho dojímalý doteky mikroskopické člověčí pravdivosti uprostřed vlajících draperií té tragédie v nadživotní velikosti.

Ještě hlouběji jsme si rozuměli za posledních návštěv kolem jeho dlouhého pracovního pobytu na montralském Expo, odkud si dvakrát zajel do New Yorku. To už se na tomto kontinentu vyznal. Podivuhodně rychle pokročil v angličtině... a tak jsme paradoxně sdíleli hlavně věci evropské. Ten-

krát jsem se poznal s Jiřím Suchým, jen ze Šlitrových kradmých poznámek, vtipů a ze zlomků příhod a citátů - nakreslil mi ho svými vrávorajícími a přece tak bezpečnými křivkami. Ponenáhlu a jemňouče mne bral na návštěvu do jejich přátelství. To se ví, pomáhala zrcadelná podobnost mého souzvuku s Janem, ale dodnes mi připadá, že toho do třetice Jiřího znám taky osobně, ač jsme se v životě neviděli.

Pak jsme si zas jednou řekli na shledanou - a to se nesplní.

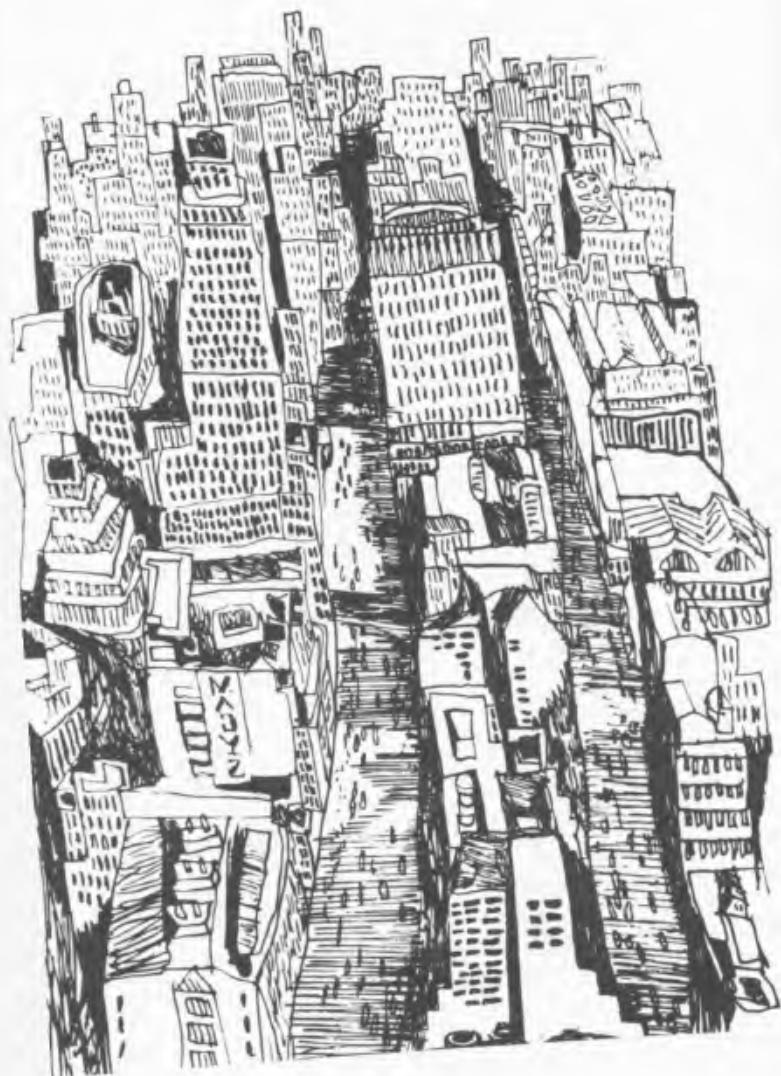
Jen poslední vzácný dárek mi od něho přinesla má žena. Svoji nejkrásnější vzpomínku na večer v Semaforu, kde byla uchváćena Šlitrovým výkonem a uchechtána jeho komikou s klavírem a mikrofonem, kde ho pak slyšela zpívat texty V + W, a kde ji představil svému publiku. A odkud to publikum, jež mne nikdy nevidělo, mi po ní vzkázalo jednomyslnou salvu potlesku.

To však bylo déle než rok po tom, co jsem za ním naposled zavřel dveře. V tom koneckonců všechno je. Kdy, jak a proč se na klikatých soumezích životů otevřou a zavřou dveře, zapadne mříž či vrznou vrátka, nebo kde jedna vymletá cihla odhalí tajnou chodbu, kudy celou dobu smrt pašovala své jedy. Proč aspoň mrcha nehraje rovně? Copak neví, že tak jak tak vyhraje?

Mluvím hlouposti. To jen že nás, nás co dosud jsme na světě, bolí co jsme ztratili. „V nejlepších letech... zdravý jako buk... co všechno ještě mohl vytvořit...“, tyhle placatosti. Důležitější je, že on sám svoji mřu naplnil, včetně plánů a přání a nadějí, s kterými usnul. Smrt na něj byla krátká. Uhnul jí tou kouzelnou brankou, kterou se každou noc na ni chystáme ve spánku. A ve chvíli, kdy byl v dokonalé formě. Dokreslil se toutéž snadnojedinou závrtnou čarou, kterou komponoval své kresby a maloval své melodie. Myslel to vážně, ale vyšlo to jako by si dělal srandu.

Tak je to nejsnadnější. Nejvzácnější.

New York

R REVUE NAPĚTÍ a HUMORU

KONFRONTACE

REVUE NAPĚTÍ A HUMORU

Vydává KONFRONTATION SA Postfach 3170, CH-8048 Zuerich.
Odpovědný redaktor Jan Vltavský. Technická redakce Jaroslav Norbert.
Tiskárna WM-Druck AG, Leutholdstrasse 21, 8037 Zuerich.

Revue vychází šestkrát ročně.

Číslo účtu pošt.šek.úřadu: 80-17663, Zürich.

Bankovní spojení: Aargauische Hypotheken und Handelsbank,
CH-5200 Brugg, Kto: KI-553889.6. For Konfrontation.

Zahraniční odběratelé mohou platit buď bankovním příkazem nebo mezi-
národní poštovní poukázkou.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Eigentümer, Herausgeber und Verleger: KONFRONTATION AG,
Postfach 3170, CH-8048 Zürich. Verantwortlicher Redaktor Jan Vltavský.
Layout Jaroslav Norbert. Druck: WM-Druck AG, Leutholdstr. 21, 8037 Zürich
Erscheint sechsmal jährlich.

Postcheckamt Zürich, 80-17663.

Bankverbindung: Aargauische Hypotheken und Handelsbank, CH-5200 Brugg.
Kto: KI - 553889.6. Ref. Konfrontation.

Die Abonnenten im Ausland können auch mit Banküberweisung oder Money
Order bezahlen. Nicht zurückgeforderte Manuskripte werden nicht
retourniert.

Owner, publisher and editor KONFRONTATION SA, Postfach 3170,
CH-8048 Zürich.

Editor in charge: Jan Vltavský. Layout Jaroslav Norbert. Printer: WM-Druck
AG, Leutholdstrasse 21, 8037 Zürich. Published six times yearly.

Postcheque office: 80-17663, Zürich.

Bank: Aargauische Hypotheken und Handelsbank, CH-5200 Brugg, Kto: KI-
553889.6. For Konfrontation.

Subscribers can also transfer their money by bank or money-order.

Original manuscripts will only be returned upon request.

Roční předplatné /6 čísel/
One year subscrip./6 copies/
Jahresabon./6 Ausgaben/

sFr	49.50	sKr	119.-
DM	52.50	dKr	139.50
Oes	390.-	nKr	139.50
L	14.50	US \$	25.90
Hfl	57.50	can \$	28.-
FF	118.80	aus \$	24.90
bFr	829.-		

Jednotlivé číslo:
Single copy:
Einzelnummer:

sFr	9.80	sKr	24.-
DM	10.25	dKr	28.40
Oes	77.-	nKr	28.40
L	2.85	US \$	4.95
Hfl	11.50	can \$	5.45
FF	23.50	aus \$	4.90
bFr	165.-		